

ISSN 1905-7520

مجلة النور

วารสาร อัล-นุร AL-NUR JOURNAL

ปีที่ 15 ฉบับที่ 29 (ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม 2563)

วารสาร อัล-นุร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
https://www.tci-thaijo.org/index.php/NUR_YIU

ที่ปรึกษา

อธิการบดี มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

เจ้าของ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการ งานวิจัย ในสาขาวิชา การจัดการ และการศึกษา
2. เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้า องค์ความรู้ ในด้านสาขาวิชาสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมมัดซากี เจ๊ะหะ

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.อับรอฮีม ณรงค์รักษาเขต

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

รองศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ จุลทรัพย์

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

Assoc. Prof. Dr.Mohd Muhiden Bin Abd Rahman

Faculty of Islamic Studies, University of Malaya, Malaysia

Asst. Prof. Dr.Muhammad Laeba

Kulliyah of Laws, International Islamic University Malaysia

ศาสตราจารย์ ดร.ซากาเรีย หะมะ

คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

รองศาสตราจารย์ เจ๊ะเหล๊ะ แวกพงศ์

สถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาส

รองศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อุไรรัตน์ ยามาเรียง

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ราชนครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ซอลิฮะห์ หะยีสะมะแอ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวัจน์ สองเมือง

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชอปีเราะห์ การ์โย

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มูฮำหมัดสกรี มัณญู

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาประเมินบทความประจำปี

รองศาสตราจารย์ ดร.มูฮัมหมัดซากี เจ๊ะหะ
รองศาสตราจารย์ เจ๊ะเหล๊ะ แวกพงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อานิส พัฒนปรีชาวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวกเซ็ง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะหมัด ยี่สุนทร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารูวัจน์ สองเมือง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เป็ณนงค์ ยอดมณี
อาจารย์ ดร.โรซวรรณา เซฟโฆลาม
อาจารย์ ดร.อิสมาอีล ราโอบ
อาจารย์ ดร.อับดุลฮา์กัม เอ็งปียา
อาจารย์ ดร.นินาวาลย์ ปานากาเซ็ง
อาจารย์ ดร.ซัมซู สาอุ

มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
โรงเรียนสาธิตพัฒนาวิทยา ยะลา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

พิธีจวนอักษร

อาจารย์นัศรุลลอฮ์ หมดตะพงศ์
อาจารย์ขอซาลี เป็ญหมัด

กองจัดการและรูปแบบ

นายฟาริต อับดุลลอฮ์หะซัน
นายอัสฮา สือแม
นางสาวกามีละ สาอะ

สถานที่ติดต่อ

อาคารบัณฑิตวิทยาลัย ชั้น 1 มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
135/8 หมู่ 3
ตำบลเขาตูม อำเภอยะรัง
จังหวัดปัตตานี 94160
โทร.0-7341-8614
โทรสาร 0-7341-8615, 0-7341-8616
Email: gsyiu2014@gmail.com

รูปเล่ม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มิตรภาพ เลขที่ 5/49
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000
โทร 0-7333-1429

กำหนดการเผยแพร่

2 ฉบับ ต่อปี ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน
ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม

การเผยแพร่

มอบให้ห้องสมุดหน่วยงานของรัฐและเอกชน
สถาบันการศึกษาในประเทศและต่างประเทศ

ฉบับออนไลน์: https://www.tci-thaijo.org/index.php/NUR_YIU

*ทัศนะและข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนแต่ละท่าน ทางกองบรรณาธิการเปิดเสรีด้านความคิด และไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

บทบรรณาธิการ

มวลการสรรเสริญทั้งหลายเป็นสิทธิแห่งเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่ทรงอนุมัติให้การรวบรวมและจัดทำวารสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอความสันติสุขและความโปรดปรานของอัลลอฮ์ จงประสบแต่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผู้เป็นศาสนทูตของพระองค์ตลอดจนวงศ์วานของท่านและผู้ศรัทธาต่อท่านทั่วทุกคน

วารสาร อัล-นूर เป็นวารสารทางวิชาการฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ซึ่งได้จัดตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม ของทุกปี) ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปจากสถาบันต่างๆ เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ในเชิงวิชาการที่หลากหลาย จากผลงานของนักวิชาการ คณาจารย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้เพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์สู่สังคม

วารสาร อัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 29 ปีที่ 15 ประจำปี 2563 (ประจำฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม) ที่ได้จัดทำในรูปแบบเล่มวารสารและระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพวารสารที่อยู่ในฐาน พร้อมกันนี้ได้มีการ Submission (Thai Journals Online) ที่ได้รวบรวมบทความทางวิชาการที่มีความหลากหลายทางด้านภาษา สาขาวิชา และประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เรียบเรียง ประกอบไปด้วย 10 บทความ มาจากแขนงวิชาสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คือ การจัดการ และการศึกษา บทความดังกล่าวได้รับเกียรติจากบรรดาผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งในประเทศและต่างประเทศทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินคุณภาพของบทความ

กองบรรณาธิการวารสาร ยินดีรับการพิจารณาผลงานวิชาการของทุกๆ ท่านที่มีความสนใจ รวมถึงคำติชมและข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อนำสู่การพัฒนาผลงานทางวิชาการให้มีคุณภาพต่อไป

บรรณาธิการวารสาร อัล-นूर
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนาวรัตน์ มะลิละเต๊ะ, อุซัน อับดุลรามัน.....	1-9
การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนฮาลาลของกลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกง จังหวัดปัตตานี เพื่อพึ่งตนเอง โรสนา รัฐการณ์ย์, มัซลัน สุหลง, มาริเย บาเน็ง.....	11-27
การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมุมมองของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภอแม่สลอด จังหวัดตาก ทัชชญา ทรงอิทธิสุข*, ณัฐนุช จันทวิมล.....	29-43
การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการ ของสถานศึกษาเอกชน สอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร ประสพสุข มะแก้ว, อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต.....	45-57
ศึกษาการเกิดสำนึกคิดของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์สู่แนวทางสายกลางในการวินิจฉัย มิตร ดาราราย, มะรอนิง สาแลมิง.....	59-72
Pemikiran Tuan Guru Haji Sulong al-Fatoni Terhadap Tradisi Maulid Nabi (SAW): Kajian Terhadap Kitab Cahaya Islam Gugusan Maulid Sayyid al-Anam Ismaie Katih, Numan Hayimasae.....	73-90
รูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส สุไซมะห์ กือเค็ง.....	91-106
พฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการเดินทางท่องเที่ยวในบริบทพื้นที่จังหวัดยะลา มูฮำหมัดอาดีส เหล็กดี, ไพฑูรย์ มนต์พานทอง.....	107-120
Mantera: Keindahan Bahasa, Kearifan Lokal, Dan Cara Hidup Muslim Penelitian Terhadap Proses Perubahan Dalam Kalangan Tok Bomo Daerah Raman Wilayah Yala Saliha Musor.....	121-142
กลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ฮารโต) ในการเพิ่มมูลค่าการตลาดทุเรียนจังหวัดชายแดนภาคใต้ จิราพร เปี้ยสินธุ, จารูว์จัน สองเมือง, มะเสาวดี ไสสาภา, สุมาลี กรดกลางกัน, อรรถพล อุดลยศาสน์.....	143-161

บทความวิจัย

**ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอน
อิสลามศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**

เนาวรัตน์ มะลิลำเต๊ะ*, ฮูซัยน์ अबดุลรามัน**

* อาจารย์ สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

** อาจารย์ สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มเป้าหมายใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ควบคู่สามัญในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 6 โรงเรียน ๆ ละ 50 คน รวม 300 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกเฉพาะเจาะจง โดยเป็นโรงเรียนที่มีศิษย์เก่าที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่ออยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ด้านเศรษฐกิจและค่านิยมทางสังคม ด้านภาพลักษณ์ของสถาบัน ด้านความสนใจและเหตุผลส่วนตัว และด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องตามลำดับ

คำสำคัญ: ปัจจัย การตัดสินใจ ศึกษาต่อ การสอนอิสลามศึกษา สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

RESEARCH

Factors Affecting the Decision to Study for the Bachelor of Education in Teaching Islamic Education of High School Students in Three Southern Border Provinces

*Naowarart Malilate **, *Husian Abdulraman ***

**Lecturer, department of Teaching Islamic Education , Yala Rajabhat University*

*** Lecturer, department of Teaching Islamic Education , Yala Rajabhat University*

Abstract

This research aims to study the factors affecting the decision to study for the bachelor of education in Teaching Islamic Education of high school students in three southern border provinces. The target group used in this research was the high school students of private Islamic schools in the three southern border provinces, consisting of 6 schools, 50 persons per school, a total of 300 were obtained by purposing, which is a school with alumni currently studying in the field of teaching Islamic education. The research instrument was questionnaire. The data collected were statistically analyzed by mean, percentage and standard deviation.

The result of this research was the factors affecting the decision to study for the bachelor of education in Teaching Islamic Education in overall were high when considering each aspect, it was found that factors affecting the decision to study were high when sorting from the highest mean were curriculum, economic and social values courses, the image of the institution, the interest and personal reasons and related persons respectively.

Keywords: Factors, Decision, Study, Teaching Islamic Education, Three Southern Border Provinces

บทนำ

การศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่ง เพราะเป็นรากฐานของการพัฒนาในทุกๆด้าน การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นความสำคัญในการพัฒนาทั้งทางด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาให้มีความสมดุลโดยยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเองและสังคม ซึ่งคาดหวังว่าคนที่มีคุณภาพจะทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าทันโลกแข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (น้ำฝน ลูกคำ, 2555 : 1)

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อปวงชน มีพันธกิจในการผลิตบัณฑิตให้เป็นนักปฏิบัติ มีทักษะวิชาชีพ บุคลิกภาพดี มีคุณธรรม จิตอาสา สู้งานรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และเป็นคลังปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น ดังนั้นเพื่อให้การผลิตบัณฑิตมีคุณภาพตามเจตนารมณ์ของมหาวิทยาลัยสนองความต้องการของสังคมและแรงงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ได้เปิดหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท โดยเปิดทำการสอนจำนวน 4 คณะ คือ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และคณะวิทยาการจัดการ

คณะครุศาสตร์เป็นคณะที่มีบทบาทหน้าที่ในการผลิตครู มีวิสัยทัศน์ว่า คณะครุศาสตร์เป็นองค์กรที่มุ่งผลิตบัณฑิต และพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษาที่ได้มาตรฐาน และมีความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนใต้ และปฏิบัติพันธกิจของมหาวิทยาลัยบนพื้นฐานของระบบบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพ โดยเปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี จำนวน 5 หลักสูตร คือ การศึกษาปฐมวัย การประถมศึกษา การสอนอิสลามศึกษา พลศึกษาและสุขศึกษา และภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีทางการศึกษา

หลักสูตรการสอนอิสลามศึกษา เป็นหลักสูตรหนึ่งในคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เปิดทำการสอนเมื่อปี พ.ศ. 2556 ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) โดยโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย หมวดศึกษาทั่วไป ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน ไม่น้อยกว่า 129 หน่วยกิต แบ่งเป็น วิชาชีพครู ไม่น้อยกว่า 50 หน่วยกิต กลุ่มวิชาเอก ไม่น้อยกว่า 79 หน่วยกิต และหมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

สำหรับในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสถาบันระดับอุดมศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรการสอนอิสลามศึกษา 3 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยฟาฏอนี และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ดังนั้นทำให้เห็นได้ว่า มีการแข่งขันกันสูงในการรับนักศึกษาใหม่เพื่อเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรการสอนอิสลามศึกษา ด้วยเหตุนี้แต่ละสถาบันจึงได้กำหนดหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนที่โดดเด่น และสามารถดึงดูดความสนใจในการศึกษาต่อที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังไม่ได้รับความสนใจจากนักเรียนที่จะเลือกเรียนทางด้านการสอนอิสลามศึกษามากนัก ส่งผลให้จำนวนนักศึกษาลดลง อย่างเช่น จำนวนนักศึกษาที่เข้าศึกษาในสาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในปีการศึกษา 2561 พบว่า มีอัตราการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 13.89

ดังเหตุที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงความสนใจและความต้องการที่จะศึกษาต่อด้านการสอนอิสลามศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนยุทธศาสตร์สำหรับการพัฒนาหลักสูตรการสอนอิสลามศึกษา การพัฒนาระบบการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการตอบสนองความต้องการและสามารถดึงดูดใจให้นักเรียนตัดสินใจเลือกเรียนต่อด้านการสอนอิสลามศึกษาเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคุมสำมะโนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 6 โรงเรียน ๆ ละ 50 คน รวม 300 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกเฉพาะเจาะจง โดยเป็นโรงเรียนที่มีศิษย์เก่าที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปร โดยแยกออกเป็น 2 ตัวแปร คือตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ประกอบด้วย ความสนใจและเหตุผลส่วนตัว ภาพลักษณ์ของสถาบัน หลักสูตร บุคคลที่เกี่ยวข้อง และเศรษฐกิจและค่านิยมทางสังคม ตัวแปรตาม ได้แก่ การตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคุมสำมะโนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 6 โรงเรียน ๆ ละ 50 คน รวม 300 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกเฉพาะเจาะจง โดยเป็นโรงเรียนที่มีศิษย์เก่าที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) แบบลิเคิร์ต (Likert scale) โดยแบบสอบถาม 1 ชุด มี 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอิสลามศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล สรุปดังนี้คือ 1) ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากการทำแบบสอบถามถึงผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลในเวลาที่ได้ตกลงไว้กับทางโรงเรียน และ 3) หลังจากนั้นก็ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามเพื่อนำแบบสอบถามไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อทราบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอิสลามศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 300 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดยะลา เรียนสายสามัญระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรียนสายศาสนาชั้นอิสลามศึกษาตอนปลาย มีเกรดเฉลี่ยสะสม 3.01 - 3.50 ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้าง และผู้ปกครองมีรายได้รวมต่อเดือนต่ำกว่า 10,000
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอิสลามศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่ออยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X} = 3.90$) ด้านเศรษฐกิจและค่านิยมทางสังคม ($\bar{X} = 3.80$) ด้านภาพลักษณ์ของสถาบัน ($\bar{X} = 3.74$) ด้านความสนใจและเหตุผลส่วนตัว ($\bar{X} = 3.60$) และ ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 3.51$) ตามลำดับ

การอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้ความสำคัญกับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาและมีความสนใจในหลักสูตรที่คิดว่าสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตนเองและบริบทในท้องถิ่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไกรสิงห์ สุดสงวน (2560 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพล แก้วแทน (2559 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการศึกษาต่อด้านดนตรีสากลในระดับอุดมศึกษาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อด้านดนตรีสากล ในระดับอุดมศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปวิณ พงษ์โอภาส สมพร พวงเพชร และรัชชนก สวนสีดา (2555 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ ด้านหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) โดยจะเห็นได้ว่า นักเรียนให้ความสำคัญกับการตัดสินใจในการศึกษาต่อในด้านหลักสูตรเป็นอันดับแรก ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษาเป็นหลักสูตรที่ได้รับการยอมรับจากคนทั่วไป และสอดคล้องกับบริบทในท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนใต้ ที่มีการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาอย่างแพร่หลาย สนองต่อตลาดแรงงานในท้องถิ่นเป็นอย่างดี

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อด้านเศรษฐกิจและค่านิยมทางสังคมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) โดยจะเห็นได้ว่า นักเรียนให้ความสำคัญกับการตัดสินใจในการศึกษาต่อในด้านเศรษฐกิจและค่านิยมทางสังคมเป็นอันดับสอง ทั้งนี้เนื่องจากบริบทท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนใต้ให้การยอมรับครูอิสลามศึกษา เพราะเป็นอาชีพที่สอนนักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการศาสนาอิสลาม และเศรษฐกิจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเลือกที่จะศึกษาต่อในสถาบันที่มีค่าใช้จ่ายไม่แพงเกินไปและมีทุนการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไกรสิงห์ สุดสงวน (2560 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านสถาบัน ส่วนด้านเหตุผลส่วนตัว และด้านเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ ด้านภาพลักษณ์ของสถาบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$) โดยจะเห็นได้ว่า นักเรียนให้ความสำคัญกับการตัดสินใจในการศึกษาต่อในด้านภาพลักษณ์ของสถาบันเป็นอันดับรองลงมา ทั้งนี้เนื่องจากภาพลักษณ์ของสถาบันมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องความน่าเชื่อถือ การได้รับการยอมรับจากคนในสังคม และส่งผลต่อการประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับเป็นอย่างยิ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพล แก้วแทน (2559 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการศึกษาต่อด้านดนตรีสากลในระดับอุดมศึกษาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อด้านดนตรีสากล ในระดับอุดมศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกย่อย แต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน กล่าวคือ ด้านภาพลักษณ์ของสถาบัน 4.05 คะแนน ด้านหลักสูตรการสอนและอาจารย์ผู้สอน 4.10 คะแนน ด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ 3.92 คะแนน และด้านตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพ 4.04 คะแนน ตามลำดับ

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ ด้านความสนใจและเหตุผลส่วนตัวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) โดยจะเห็นได้ว่า นักเรียนให้ความสำคัญกับการตัดสินใจในการศึกษาต่อในด้านความสนใจและเหตุผลส่วนตัว เป็นอันดับรองลงมา ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนตัดสินใจจากความสนใจ ความชอบ ความถนัดของตนเอง อีกทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีการเปิดสอนในหลักสูตรและสาขาวิชาที่สามารถตอบสนองความต้องการและความถนัดของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมธาวิ สุขปาน (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของนักเรียน วิทยาลัยวิทยาลัยพัฒนการธนบุรี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุดกับปัจจัยด้านความชอบและความถนัดของส่วนตัวมากที่สุด

6. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$) โดยจะเห็นได้ว่า นักเรียนให้ความสำคัญกับการตัดสินใจในการศึกษาต่อในด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นอันดับรองลงมา ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ไม่ว่าจะเป็น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ หรือเพื่อน มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ เป็นผู้ช่วยให้ข้อมูล กลั่นกรอง และร่วมเสนอแนวทางการตัดสินใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลลภา สัมฤทธิ์ (2560 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรีหลักสูตรนานาชาติของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนรัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อปริญญาตรีหลักสูตรนานาชาติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนรัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก โดยด้านองค์ประกอบของสถานศึกษามีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผลการวิจัยครั้งนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรการสอนอิสลามศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนและหากลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้เป็นที่รู้จักของผู้สนใจจะเข้าศึกษาต่อให้มากยิ่งขึ้น
 2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรศึกษาวิจัยถึงตัวแปรอื่น ๆ อาจจะไปเปรียบเทียบกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกศึกษาต่อ เพื่อให้เห็นความแตกต่างและความสอดคล้องได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
 - 2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบกับระดับคณะกับสาขาวิชา ว่าผลที่ได้มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

- ไกรสิงห์ สุดสงวน. (2560). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร. *Veridian E-Journal Silpakorn University*. 10(1) : 201-207.
- น้ำฝน ลูกคำ. (2555). ความต้องการและความคาดหวังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อการเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ปวิณ พงษ์โอภาส สมพร พวงเพ็ชร และรัชชนก สวนสีดา. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. *วารสารการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*. 5(1) : 26-33.
- เมธาวี สุขปาน. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของนักเรียน วิทยาลัยพาณิชย์การธนบุรี. *เศรษฐศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*.
- วัลลภา สัมฤทธิ์. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรีหลักสูตรนานาชาติของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนรัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*. 2(3) : 61-72.
- สมพล แก้วแทน. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการศึกษาต่อด้านดนตรีสากลในระดับอุดมศึกษาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสงขลา. ในการประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 7 23 มิถุนายน 2559 มหาวิทยาลัยมหาดไทย.

บทความวิจัย

**การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนฮาลาลของกลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกง
จังหวัดปัตตานี เพื่อพึ่งตนเอง**

โรสนา รัฐการณ์*, มัซลัน สุหลง, มาริเย บาเน็ง*****

*อาจารย์, อาจารย์สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

***อาจารย์, *อาจารย์สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทุนทางสังคมมีผลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกงจังหวัดปัตตานี 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เครื่องแกงของกลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกงจังหวัดปัตตานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ดังนี้ 1) การสัมภาษณ์ข้อมูลผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกง 4 กลุ่ม 2) สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและปัจจัยในการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์เครื่องแกงของผู้บริโภค จังหวัดปัตตานี 3) พัฒนาบรรจุภัณฑ์โดยคัดเลือก 1 กลุ่ม 4) ประชุมกลุ่มเพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ กับนักโภชนาการ นักออกแบบ หน่วยงานรัฐ ตัวแทนค้าปลีก นักวิชาการด้านการตลาด ผลการวิจัยพบว่า การค้นหาทุนทางสังคมโดยนักวิจัยร่วมกับผู้ประกอบการ สำหรับการสร้างแบรนด์ พัฒนารับรองบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ ซึ่งสมาชิกเป็นมุสลิมทั้งหมด ขายเพียงในชุมชน ไม่ได้มาตรฐานเลย ขึ้นทะเบียนโอท็อป ขายเพียงในชุมชน และรูปแบบบรรจุภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐานขาดความโดดเด่นสู่การพัฒนาแบรนด์ “วันสลาม” ฉลากที่มีความแตกต่างตามสีประเภทเครื่องแกง สำหรับบรรจุภัณฑ์ใช้ถุงพลาสติกสุญญากาศเพื่อให้มองเห็นผลิตภัณฑ์ด้านใน ยึดอายุการจัดเก็บง่ายต่อการขนส่งและจัดเรียงสินค้า มีถุงซิปล็อคสำหรับใส่เครื่องแกงทั้ง 3 ประเภท แกงส้ม เขียวหวาน ผัดเผ็ดเพื่อเพิ่มยอดขายและบรรจุภัณฑ์แบบกระปุกเซฟตี้ ใส่ในชะลอมเพื่อขายตามงานแสดงสินค้า เป็นสินค้าของฝากและสร้างการรับรู้แบรนด์ให้กับผู้บริโภค

คำสำคัญ : ปัตตานี เครื่องแกง ทุนทางสังคม บรรจุภัณฑ์

RESEARCH

Enhancing Local Halal Curry Paste Products of Community Enterprise in Pattani for Self-Reliance

Rosana Ratthakaran, Mazlan Sulong **, Mariyae Baneng ****

**Lecturer of Business Administration, Faculty of Liberal Arts and Social Sciences, Fatoni University*

***Asst. Prof., Lecturer of Business Administration, Faculty of Liberal Arts and Social Sciences, Fatoni University*

****Lecturer of Department of Teaching English Faculty of Education, Fatoni University*

Abstract

The objectives of this research are to examine the social capital affecting the development of Independent Community Enterprises of Halal Herbal Curry Paste Product in Pattani, and to study the ways to develop the package of herbal curry paste. The mix method research methodology was applied in this study. The interview was conducted with entrepreneurs from four Independent Community Enterprises. The survey of customers' behavior and factors in making decision to purchase the packaging product from Independent Community Enterprises in Pattani was taken place. One of the four enterprises was chosen to get its packaging developed. The group meeting to figure out the ways to develop the package with nutritionists, designers, government officers, agents, and marketing expert was held. The result indicates that the social capitals found from the Independent Community Enterprise of Halal Herbal Curry Paste Product in Pattani for branding and packaging development are its uniqueness of being Muslim, local trading (selling its products within the community), and having no FDA standards (The Food and Drug Administration). Even it has been approved to be one of the OTOP products; the product has been traded only in its community. Additionally, its package was not standard and less attractive. Hence, it led to re-branding and developing its package. As a result, "Wan Salam" is the brand of the herbal curry paste product made in Pattani. Its labels are colored accordingly to the taste and type of the curry paste. The package is designed to be more attractive and comfortable with a clear vacuum bag which the customer can see the product inside. Additionally, it can prolong the storage age of the product, and it is easy for shipping. There is also a zipper stand-able bag for containing the three types of curry pastes such as green

curry paste, orange curry paste and spicy curry pastes to increase the number of sales. Moreover, there is a safety-food box covered by the round bamboo basket which is suitable for presenting in the events and showcases as the souvenir. Thus, it will be able to create more awareness among the customers.

Keywords: *Pattani, Curry Paste, Social Capital, Package*

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ที่มีกรอบแนวคิดด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ขึ้นตรงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์สินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่ระบบมาตรฐานภายใต้เป้าหมายการนำพาประเทศก้าวข้ามประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่การมีรายได้สูง เพื่อก้าวสู่การบรรลุเป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ภายใต้การพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากให้ประชาชนอยู่ดีกินดีมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการยกระดับผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นสู่มาตรฐานสากล ในโครงการวิจัยท้าทายไทย กลุ่มเรื่องนวัตกรรมทางความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่ ตอบโจทย์ปัญหาความต้องการของพื้นที่จังหวัดปัตตานีในเรื่องการพัฒนาอาหารฮาลาล ซึ่งหากกล่าวถึงเครื่องแกงจากงานวิจัย จตุพร คงทอง พริกแกงหรือเครื่องแกงเป็นส่วนผสมหลักที่สำคัญและขาดไม่ได้ในตำรับอาหารไทย ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาหารประเภทผัดหรือแกง เครื่องแกงนี้จะเป็นส่วนผสมที่ทำให้อาหารภาคใต้มีเอกลักษณ์ คือรสชาติจัดจ้าน สีสันสะดุดตา จึงทำให้ “ข้าวแกงปักษ์ใต้” เป็นอาหารที่นิยมบริโภคอย่างแพร่หลายทั่วประเทศไม่จำกัดแต่ในเขตพื้นที่ภาคใต้เท่านั้น (อภิสิทธิ์, 2557)

แม้ว่าอาชีพหลักของคนปัตตานีคือการเกษตร ฐานข้อมูล GPP ของสำนักบัญชีประชาชาติ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปัตตานี ปี พ.ศ. 2559 สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง มีมูลค่าสูงสุด 17,684 ล้านบาท แต่หากการรวมกลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกงในจังหวัดปัตตานี มีเพียงจำนวน 4 กลุ่มที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบการเชิงธุรกิจให้ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องแกงฮาลาลในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ที่ถือเป็นจังหวัดที่ยากจนที่สุดเป็นอันดับต้นของประเทศ เนื่องจากหลายอำเภอในปัตตานียังคงมีครัวเรือนที่จัดอยู่ในเกณฑ์รายได้อันดับสุดท้ายของประเทศ (สำนักงานสถิติจังหวัดปัตตานี, 2562)

กอบกับจังหวัดปัตตานี ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามหรือเรียกว่าชาวมุสลิมร้อยละ 86.25 (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี, 2560) ทำให้มีโอกาสและความเข้าใจในการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาล ตลาดฮาลาลถือเป็นตลาดที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว (Niche Market) ซึ่งมีเรื่องของศาสนา วัฒนธรรมและความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้อง ปัจจุบันสัดส่วนของผู้บริโภคมุสลิมในตลาดโลกมุสลิมมีสัดส่วน 1 ใน 4 ของประชากรโลก หรือคิดเป็นตัวเลขของประชากรโลกมีประมาณ 6,000 ล้านคน เป็นมุสลิมประมาณ 1,500-1,800 ล้านคน (อิติสร ดาราโก, 2556)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าแม้ประเทศไทยจะไม่ใช่ประเทศมุสลิม แต่ก็มีโครงสร้างพื้นฐานหลายประการที่เอื้อต่อเข้าสู่มาตรฐานฮาลาล โดยเฉพาะจังหวัดชายแดนใต้ เป็นพื้นที่ที่มีมุสลิมอาศัยเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม สามารถหยิบยกความเป็นมุสลิมสร้างภาพลักษณ์เพื่อเป็นจุดขายสร้างความแตกต่าง (โรสนา รัฐการ์ณย์, 2561) ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาร่วมกับวิสาหกิจชุมชนเพื่อนำ “ทุนทางสังคม” เป็นสินทรัพย์สาธารณะที่มีค่าของสังคม สิ่งที่มีอยู่ในชุมชน เป็นพื้นฐานให้ท้องถิ่นและชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็ง โดยการเพิ่มมูลค่า ด้วยการสร้างตราสินค้า พัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่โดดเด่น มาตรฐานและมี

ความแตกต่างจากคู่แข่งชั้น โดยการพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบการเชิงธุรกิจให้ผู้ประกอบการเครื่องแกงฮาลาลในพื้นที่จังหวัดปัตตานีให้ได้มาตรฐาน ด้วยนำทุนทางสังคมมาสร้างสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance-Creativity) สร้างกิจกรรมที่อาศัยศักยภาพของท้องถิ่น คิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไม่ซ้ำแบบกันและเป็นที่ยอมรับทั่วไป (กระทรวงมหาดไทย, 2562) และนำตัวเองให้หลุดพ้นจากจังหวัดที่มีรายได้น้อยได้ในที่สุด เพื่อเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากให้แก่ชุมชน ให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประเทศได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกง จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบรรจุกฎเกณฑ์เครื่องแกงของกลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกงจังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) โดยศึกษาปัจจัยด้านบรรจุกฎเกณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องแกงของผู้บริโภค และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ในรูปแบบงานวิจัยและการพัฒนา (Research and Development : R&D) กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยใช้การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อออกแบบบรรจุกฎเกณฑ์เครื่องแกง

วิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ประชาชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จำนวน 718,077 คน (กรมการปกครอง, 2562) กลุ่มตัวอย่างของการใช้สูตรของยามาเน (Yamane Taro, 1973:729) ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคาดเคลื่อนไม่เกิน 5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 384.16 หรือประมาณ 385 ตัวอย่าง และเพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความคงที่และผลการศึกษามีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็น 400 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Random Sampling) เป็นการเก็บกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ โดยเก็บตามสถานที่ทำงาน ห้างสรรพสินค้า สถาบันการศึกษา ตลาดสด ที่อยู่อาศัยในจังหวัดปัตตานี ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กรอกคำตอบในแบบสอบถามด้วยตนเอง

เครื่องมือและขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย หรือการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวม มีการดำเนินการสร้างตามลำดับ คือ ศึกษาถึงหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ต้องการจะศึกษา เพื่อนำมากำหนดขอบเขตของแบบสอบถาม ในการที่จะสร้างแบบสอบถาม โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจะใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภค ส่วนที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์

เครื่องแกงสำเร็จรูป จังหวัดปัตตานี ส่วนที่ 3 ศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัยด้านบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องแกงของผู้บริโภค

นำแบบสอบถามที่เสร็จแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากการรวบรวมคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา (IOC) โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (ปราชญ์ หล้าเบญญะ, 2559)

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ โดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มีลักษณะคำถามเป็นมาตรส่วนประมาณ (Rating Scales) ได้กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนน 5 ระดับ จากมากที่สุด (5 คะแนน) ถึงน้อยที่สุด (1 คะแนน)

วิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ใช้วิธีการการสัมภาษณ์ตามโครงสร้างที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น รวมถึงข้อคำถามที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการสังเกต เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อให้สามารถตอบปัญหาและเป็นประโยชน์ในการวิจัย โดยใช้วิธีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม ศึกษาทุนทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกง จังหวัดปัตตานี

ขอบเขตการศึกษาศึกษาทุนทางสังคมคัดเลือก 1 วิสาหกิจชุมชน แบ่งเขตการศึกษาออกเป็น 5 ด้าน โดยอาศัยแนวคิดของอนันท์ สันทราย (2559) ได้แก่ ทุนวัฒนธรรม ทุนบุคคล ทุนกลุ่ม/องค์กร ทุนเครือข่าย ทุนปัญญา สู่การพัฒนาบรรจุภัณฑ์แบบพึ่งตนเอง

ทำการพัฒนาตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ ป้ายฉลากโดยการศึกษารูปแบบบรรจุภัณฑ์ประเภทเดียวกัน กำหนดแนวทางการออกแบบ เพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ต้นแบบ นำบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาประชุมกลุ่มให้ข้อเสนอแนะโดยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ นักออกแบบ นักการตลาด นักโภชนาการ หน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนร้านค้าปลีก แล้วแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ

ผลการวิจัย

1. ทุนทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกง จังหวัดปัตตานี

จากสัมภาษณ์กลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกงที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดปัตตานี มีทั้งหมด 4 กลุ่ม โดยที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้กับกลุ่มให้ข้อมูลดังนี้

1. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง ตั้งอยู่ที่ 11/1 หมู่ 3 ต.บางโกระ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี มีถนนชลประทานตัดใหม่ เชื่อมต่อไปยังอำเภอนบพิตำ อำเภอนบพิตำ อำเภอนบพิตำ อำเภอนบพิตำ “ทำอันนี้หนา อย่าตาล่อ อย่าจัดหนัก เจิงไม่รู้ตัว การหาวัตถุดิบ เราเอามาแพงก็ไม่ได้กำไร” ผู้นำมีบทบาทในการขับเคลื่อนที่ดี ประธานกลุ่มเคยเป็นครูคนมาก่อน แล้วเกษียณมาทำเครื่องแกง จนสามารถจดทะเบียนโอท็อป และได้รับมาตรฐานอย. สมาชิกได้รับเป็นค่าแรง 20-50 บาทต่อวัน 1 สัปดาห์จะทำประมาณ 1-2 วัน โดย

ประธานทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และปันผลทุก 6 เดือน ตามการมาทำงานประมาณ 1,500 บาท สมาชิกทั้งหมดเป็นไทยพุทธ

2. วิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงบ้านท่าด่าน ตั้งอยู่ที่ 232/1 หมู่ 3 ต.ตะโละกาโปร์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี บรรพบุรุษอาศัยอยู่บริเวณท่าด่าน 100 ปีแล้ว แต่เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบจึงย้ายไปอยู่ในเมือง บ้านที่สร้างก็กลายเป็นบ้านร้าง ในปี พ.ศ.2559 ได้งบประมาณสนับสนุนภาคประชาสังคม 100,000 บาท โดยจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนและOTOP ในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ.2561 ก่อตั้งครั้งแรกมีสมาชิก 10 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 22 คน โดยอัตลักษณ์ของกลุ่มเป็นน้ำพริกแบบตำมือ สมาชิกกลุ่มมีทั้งไทยพุทธและมุสลิม ด้วยที่มีประสบการณ์ค้าขายและเปิดร้านอาหารทำเครื่องแกงมา 20 ปีของประธาน โดยมีสูตรของต้นตระกูลได้รับการถ่ายทอดจากแม่เป็นคนสงขลา รองประธานกลุ่มเป็นภรรยาผู้ใหญ่นบ้าน ทำให้โอกาสการได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน จะนัดหมายกันทำทุกระส่ำ-อาทิตย์ ส่วนวันธรรมดาสมาชิกจะทำอาชีพหลักอื่นๆ มีการปลูก ได้แก่ ข้าว พริก ตะไคร้ มะกรูด ขมิ้น สามารถเข้าออกได้หลายทางทำให้ขนส่งได้สะดวก แต่มีปัญหาไม่มีน้ำประปา น้ำบาดาลเป็นสีสนิม ทำให้ต้องกรอง และพักน้ำก่อนการผลิต

3. วิสาหกิจชุมชนผลิตเครื่องแกงสำเร็จรูปบ้านต้นโดนด ตั้งอยู่ที่ 35 หมู่ 1 ต.ป่าไร่ อ.แม่ลาน จ.ปัตตานี แม่ของประธานกลุ่มมีฝีมือในการทำอาหารมาก่อน ย้ายถิ่นฐานมาจากอำเภอหนองหวี จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างรายได้เสริม 3 คนพี่น้อง จึงเริ่มต้นทำเครื่องแกง ตำด้วยครกหิน ตั้งแต่ปีพ.ศ.2545 ตำบลป่าไร่ มีดินดี จึงมีการส่งเสริมในชุมชนให้ปลูกข้าว ตะไคร้ ขมิ้น ใบมะกรูด เพื่อเป็นวัตถุดิบในการส่งให้กลุ่มเครื่องแกง จดทะเบียนโอท็อป ได้รับมาตรฐานอย. จะมีสายส่งสินค้าไปยังจุดต่างๆ เช่น อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี อำเภอเมืองยะลา สมาชิกทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ

4. วิสาหกิจชุมชนวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ ตั้งอยู่ที่ 81/7 หมู่ 5 ต.ม่วงเตี้ย อ.แม่ลาน จ.ปัตตานี ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นช่องทางหารายได้เสริมในครัวเรือน เนื่องจากสามีภรรยาครีดยางในช่วงเช้าช่วงบ่ายที่ว่างรวมกลุ่มสร้างรายได้เสริม โดยได้รับงบประมาณภัยแล้ง พ.ศ.2559 จำนวน 390,000 บาท สมาชิกทุกคนนับถือศาสนาอิสลาม

จากนั้นผู้วิจัยเลือกกลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกง จากกลุ่มวิสาหกิจ 1 กลุ่ม ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการฮาลาลโดยมีสมาชิกเป็นมุสลิมทั้งหมด แต่ยังขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการพัฒนาตราสินค้าบรรจุภัณฑ์ภัณฑ์ ทำให้รายได้ยังไม่เพียงพอต่อการพึ่งพาตนเอง ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ

2.สำรวจพฤติกรรมและปัจจัยในการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์เครื่องแกงของผู้บริโภค จังหวัดปัตตานี

ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ พบว่า ผู้บริโภคเครื่องแกงส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 79.25 มีอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.00 มีระดับการศึกษา ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 58.00 มีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 28.00 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44.50 บาท และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวน 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 40.75 ในส่วนพฤติกรรมในการเลือกซื้อเครื่องแกงสำเร็จรูป จังหวัดปัตตานีของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน พบว่า พฤติกรรมในการเลือกซื้อ

เครื่องแกงสำเร็จรูปของผู้บริโภคส่วนใหญ่มักซื้อเครื่องแกงผัดเผ็ด คิดเป็นร้อยละ 38.75 รองลงมา แกงส้ม และแกงเขียวหวาน ผู้บริโภคมักซื้อบรรจุภัณฑ์แบบถุงพลาสติกทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 76.00 รองลงมา ถุงซีลสุญญากาศ และกระปุกพลาสติกแบบฝาปิด ผู้บริโภคมักซื้อเครื่องแกงต่อครั้งขนาด ขนาดเล็ก ปริมาณ 50 กรัม คิดเป็นร้อยละ 64.75 รองลงมาขนาดกลาง (80 กรัม) และขนาดใหญ่ (100 กรัม) ส่วนใหญ่ผู้บริโภคมักซื้อเครื่องแกงที่ตลาดสด คิดเป็นร้อยละ 65.25 รองลงมา บ้าน/ร้านค้าผู้ผลิต และมีมินิมาร์ท/ร้านสะดวกซื้อ/ร้านขายของชำ ราคาเครื่องแกงที่ผู้บริโภคมักซื้อ ในแต่ละครั้ง 10-15 บาท คิดเป็นร้อยละ 43.25 รองลงมา 16 - 25 บาท และ 26 - 35 บาท ความถี่ในการซื้อเครื่องแกงต่อ 1 เดือน 1-3 ครั้ง จำนวน 258 คิดเป็นร้อยละ 64.50 รองลงมา 4 - 7 ครั้ง และ 8 - 10 ครั้ง จากการศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัยด้านบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องแกงของผู้บริโภค ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังข้อมูลต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ระดับความสำคัญของปัจจัยด้านบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องแกงของผู้บริโภค

ปัจจัยด้านบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ เครื่องแกงของผู้บริโภค	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความสำคัญ
1. ด้านลักษณะของบรรจุภัณฑ์	4.11	0.82	มาก
มีการออกแบบทำให้มองเห็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใน	4.18	0.84	มาก
ลักษณะบรรจุภัณฑ์ออกแบบสวยงามน่าสนใจ	3.89	0.86	มาก
บรรจุภัณฑ์เปิด/ปิดสะดวกใช้งานง่าย	4.25	0.77	มาก
2. ด้านป้ายฉลากบรรจุภัณฑ์	4.23	0.86	มาก
บรรจุภัณฑ์ให้ข้อมูลรายละเอียดสินค้าน่าเชื่อถือ	4.32	0.93	มาก
ให้ข้อมูลรายละเอียดส่วนผสมผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจน	4.24	0.83	มาก
มีขนาดน้ำหนักผลิตภัณฑ์ระบุไว้อย่างชัดเจน	4.13	0.86	มาก
บอกแหล่งผลิตอย่างชัดเจน	4.25	0.85	มาก
แสดงราคาอย่างชัดเจน	4.24	0.82	มาก
มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพแสดงให้เห็นชัดเจน	4.28	0.84	มาก
แสดงรายละเอียดวันที่ผลิต และวันหมดอายุ	4.35	0.86	มาก
แสดงรายละเอียดวิธีการปรุง	4.00	0.92	มาก
3. ด้านปกป้องรักษาผลิตภัณฑ์	4.15	0.87	มาก
บรรจุภัณฑ์แข็งแรง ช่วยปกป้องสินค้า	4.17	0.87	มาก
บรรจุภัณฑ์สามารถเก็บถนอมสินค้าได้นาน	4.19	0.87	มาก
บรรจุภัณฑ์ที่ใช้ครั้งเดียวหมด ไม่ต้องกังวลการเก็บรักษาในครั้งต่อไป	4.09	0.86	มาก
4. ด้านการสื่อสารบรรจุภัณฑ์	4.01	0.82	มาก
รูปแบบบรรจุภัณฑ์สามารถสื่อถึงทุนทางสังคม/เอกลักษณ์	4.02	0.76	มาก

ปัจจัยด้านบรรจุกฎที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ เครื่องแกงของผู้บริโภค	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความสำคัญ
กลุ่ม/ชุมชนได้ดี			
สีบรรจุกฎสัมพันธ์กับสีเครื่องแกง ทำให้ง่ายต่อการ แยกแยะสินค้า	4.05	0.79	มาก
ภาพประกอบช่วยสร้างความสนใจให้กับเครื่องแกง และ กระตุ้นให้เกิดการซื้อซ้ำ	3.97	0.87	มาก
บรรจุกฎที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ แตกต่างจากคู่แข่ง	4.00	0.85	มาก
5. ด้านการขนส่ง	4.19	0.82	มาก
บรรจุกฎที่พกพาสะดวก	4.22	0.81	มาก
บรรจุกฎช่วยป้องกันความเสียหายระหว่างการขนส่ง	4.22	0.82	มาก
บรรจุกฎสามารถจัดเรียงในลักษณะซ้อนกัน สะดวกต่อการ ขนส่ง	4.12	0.84	มาก
6. ด้านบรรจุกฎเพื่อสิ่งแวดล้อม	4.12	0.91	มาก
บรรจุกฎที่ใช้แล้วสามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้(Reuse)	3.99	0.90	มาก
บรรจุกฎช่วยย่อยสลายง่าย ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	4.20	0.93	มาก
บรรจุกฎสามารถนำมารีไซเคิล (Recycle)	4.16	0.90	มาก
รวม	4.14	0.85	มาก

3. แนวทางการพัฒนาบรรจุกฎเครื่องแกงของกลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกงจังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 2 กำหนดที่มาของแบรนด์

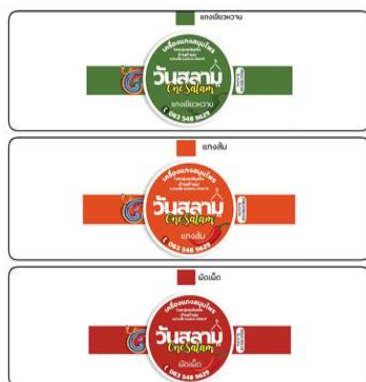
กำหนดที่มาของชื่อ	ชื่อ	ความหมาย
(เป้าหมาย) มะดินะตุสลาม+ ฮาลาล+ตอยยิบน์+โลกมุสลิม (ชื่อกลุ่ม) เครื่องแกงสมุนไพร ใส่ใจสุขภาพ (สถานที่ผลิต) ทำนบ+ม่วง เตี้ย+แม่ลาน+ปัตตานี (ชื่อประธานกลุ่ม) วันนา	“วันสลาม”	“วัน” มาจากชื่อประธาน - ในภาษาอังกฤษ วัน แปลว่า หนึ่ง แฝงนัยยะอร่อยเป็นที่ 1 - ชื่อที่ขึ้นต้นด้วยวันเป็นราชสกุลนามแบบมลายู ซึ่งหมายถึงเครื่องแกงที่ดีถือเป็นตัวเอกของอาหาร “สลาม” มาจากคำว่ามะดินะตุสลาม ซึ่งสลามเป็นคำกล่าวทักทายของคนมุสลิม แปลว่า สันติ

กำหนดที่มาของชื่อ	ชื่อ	ความหมาย
		นอกจากนี้การตั้งชื่อวันสละ เพื่อ บ่งบอกความเป็นมุสลิม อาหารฮาลาล และง่ายในการออกเสียงทั้งชาวไทยและ ต่างชาติ

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบบรรจุภัณฑ์เดิมและบรรจุใหม่

การพัฒนา บรรจุภัณฑ์	เดิม	ผลจากการวิจัย			
ชื่อตรา สัญลักษณ์					
ภาพลักษณ์ บรรจุภัณฑ์					
วิธีการบรรจุ และปิดผนึก	พลาสติกแบบมี ฝาปิด	ถุงซีล	แบบกระปุก เซฟตี้	ถุงซีล 3 ถุง ใส่ เครื่องแกง 3 ประเภท ใส่ในถุง คราฟท์กันตั้งหน้า ใสหลังคราฟท์	แบบกล่องของ ฝัก
กลุ่มผู้บริโภค	ลูกค้าในตลาด นัดพื้นที่ ใกล้เคียง	ลูกค้าร้านค้าปลีก	ลูกค้าตลาดนัด	ลูกค้าร้านค้าปลีก	ลูกค้าของฝัก ตามงานอีเว้น ,OTOP
ขนาดในการ บรรจุต่อหน่วย	ประมาณ 100 กรัม ใส่โดย การกะ ประมาณให้ เต็มกระปุกไม่มี การชั่ง	ปริมาณ 50 กรัม เพียงพอต่อการ ทำอาหาร 1 ครั้ง ครอบครัวที่มี สมาชิก 3-5 คน	ปริมาณ 100 กรัม	ปริมาณ 50 กรัม x 3 ถุง	ปริมาณ 100 กรัม x 3 กระปุก
รายละเอียด ฉลาก	ตราสินค้า	ตราสินค้า ระบุฮาลาล เรื่องราวผลิตภัณฑ์ แหล่งผลิต ช่องทางติดต่อ ส่วนประกอบ วิธีปรุง ปริมาณ วันที่หมดอายุ			

นำรูปแบบป้ายฉลากของกลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรไล่โจรสภาพ ที่กำหนดไว้ไปให้นักออกแบบออกแบบ
ป้ายฉลากตามที่นักวิจัยกำหนด

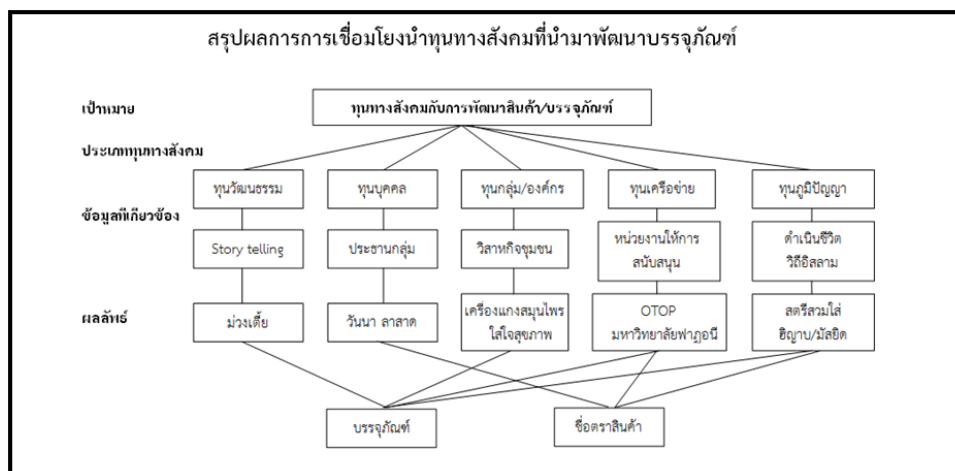
ภาพที่ 1 ตราสินค้ากลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรไล่โจรสภาพ จำนวน 3 ประเภท

ภาพที่ 2 ฉลากสินค้ากลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรไล่โจรสภาพ

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลรายละเอียดฉลาก

ด้านหน้า		ด้านหลัง
- ชื่อกลุ่ม	- ปริมาณ	- ชื่อกลุ่ม
- ชื่อผลิตภัณฑ์	- วันหมดอายุ	- ชื่อผลิตภัณฑ์
- Story	- เบอร์โทร	- ส่วนผสมของผลิตภัณฑ์เครื่องแกง
- จุดเด่นผลิตภัณฑ์		- สถานที่ผลิต

ภาพที่ 3 สรุปผลการเชื่อมโยงทุนทางสังคมที่นำมาพัฒนาบรรจุภัณฑ์

ตารางที่ 5 สรุปข้อเสนอแนะสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อคุณลักษณะเครื่องแกง ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ

ด้าน	ข้อเสนอแนะ
สีและภาพกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์	เปลี่ยนสีฉลากเครื่องแกงเผ็ดเผ็ดจากเดิม เพื่อให้มีความแตกต่างจากเครื่องแกงประเภทอื่นๆ และผู้บริโภคเกิดการรับรู้ และตัดสินใจบริโภค
ด้านรูปภาพหรือสัญลักษณ์	- เพิ่มฮาลาล (Hala) และ สัญลักษณ์ OTOP บนฉลาก เพื่อให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าได้เร็วขึ้น - เพิ่ม วิธีการปรุงอาหารให้กับผู้บริโภค ที่ไม่เชี่ยวชาญด้านการปรุงอาหาร ก็สามารถนำไปปรุงอาหารได้ - เพิ่ม ปริมาณจำนวนคนที่สามารถรับประทานได้ต่อ 1 ถุง - เพิ่ม ช่วยเหลือกลุ่มสตรีได้รับผลกระทบความไม่สงบชายแดนใต้

ภาพที่ 4 ปรับปรุงบรรจุภัณฑ์พร้อมจำหน่าย

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาศักยภาพในด้านทุนทางสังคมของกลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกง ถือเป็นทุนที่มีอยู่ หรือสามารถทำให้เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้แต่จะไม่ใช้ทุนที่เมื่อนำไปลงทุนแล้วหมดไปเหมือนกับต้นทุนทางสังคม (ปิ่นพงษ์วงศ์ณาศรี, 2559) ซึ่งได้แก่ ทุนวัฒนธรรมที่มีภูมิประเทศที่เอื้อต่อการเพาะปลูก ทุนบุคคลประธานกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำชุมชนและมีความสามารถในการคิดค้นผลิตเครื่องแกง ทุนองค์กรของชุมชนในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ ทุนเครือข่ายได้รับการสนับสนุนทั้งในหน่วยงานภาครัฐ และการพัฒนากลุ่มด้วยการระดมทุนการวิจัยจากนักวิชาการมหาวิทยาลัย ทุนทางปัญญาการดำเนินชีวิตในวิถีอิสลามซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกับคนในพื้นที่ ฉะนั้นการพัฒนาทุนกลุ่มอาชีพโดยอาศัยทุนของชุมชนในการพัฒนา มากกว่าสิ่งที่เรียนรู้จากภายนอกจะทำให้เกิดเป็นจุดแข็งในการดำเนินการการตลาด สอดคล้องกับพงศกร เอี่ยมสอาด (2560) ที่กล่าวว่าทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ที่มีส่วนที่แสดงถึงศักยภาพของพื้นที่นั้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในการจัดการได้ และยังเป็นการค้นหาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่แฝงคุณค่าของทุนทางสังคม และพยายามที่จะคงรักษา หรือสืบสานประเพณี ศักยภาพการตลาดพัฒนาตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์

เมื่อพิจารณารายด้านระดับความสำคัญของปัจจัยด้านบรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องแกงของผู้บริโภค จากมากไปหาน้อยเป็นดังนี้ 1) ด้านป้ายฉลาก แสดงรายละเอียดวันที่ผลิต และวันหมดอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ไก่หยองของวิสาหกิจชุมชนบ้านศาลาพรนาย อำเภอมือง จังหวัดพัทลุง แสดงรายละเอียดส่วนผสมอย่างชัดเจน แสดงรายละเอียดวันที่ผลิต และวันหมดอายุ กันยภักฐ์ สุวรรณอ่อน (2562) 2) ด้านขนส่ง บรรจุภัณฑ์พกพาสะดวก แบบถุงซีลสุญญากาศและกระปุกเซฟตี้จัดเรียงซ้อนกันได้ง่าย 3) ด้านปกป้องรักษาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์สามารถเก็บถนอมสินค้าได้นาน แพ็คแบบซีลสุญญากาศเพื่อความสะอาดและความสะดวกในการรักษาคุณภาพ สอดคล้องกับศรีบุญทิศา ชนะชัยภูวพัฒน์ (2562) ด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ส่วนบรรจุภัณฑ์ควรมี 2 ชั้น เน้นคุณภาพการใช้งาน (Function) และเน้นความสวยงาม (Emotion) เสนอให้บรรจุภัณฑ์ชั้นแรกซึ่งเป็น “บรรจุภัณฑ์แบบปฐมภูมิ” เป็นชั้นในสุดที่ห่อหุ้มหรือบรรจุผลิตภัณฑ์โดยตรง จากนั้นมี “บรรจุภัณฑ์แบบทุติยภูมิ” คือบรรจุภัณฑ์ที่ห่อหุ้ม บรรจุภัณฑ์ชั้นแรกไว้ อีกชั้นหนึ่งเพื่อเพิ่มสีสันให้ผลิตภัณฑ์ เพิ่มความสะดวกในการตั้งวางในพื้นที่ขาย 4) ด้านบรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม บรรจุภัณฑ์ช่วยย่อยสลายง่าย ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยพัฒนาบรรจุภัณฑ์แบบถุงคราฟท์กันตั้ง

สอดคล้องกับจริยา ศรีจรูญ (2559) จะเห็นว่าแนวโน้มการพัฒนาและออกแบบบรรจุภัณฑ์จะเน้นหนักไปในเรื่องของการคำนึงถึงผลกระทบและการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นปัญหาที่ทั่วโลกกำลังให้ความสำคัญและพยายามรณรงค์เพื่อลดปัญหาภาวะโลกร้อนที่เป็นอยู่ส่งผลให้การออกแบบการเลือกใช้วัสดุบรรจุภัณฑ์มุ่งเน้นไปเพื่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้นรวมถึงการตื่นตัวของผู้บริโภคที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมทำให้การใช้บรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่างๆเพิ่มมากขึ้นด้วย ด้วยคุณภาพของผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมทำให้หลายหน่วยงานตระหนักถึงความจำเป็นในการรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการรักษาคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ 5) ด้านลักษณะบรรจุภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์เปิด/ปิดสะดวกใช้งานง่าย แบบกระปุกเซฟตี้ ซึ่งงานวิจัยของกิตติพงษ์ ตาลกุล (2562) ได้กล่าวถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์สามารถเปิดรับประทานผลิตภัณฑ์ได้กรณียังรับประทานไม่หมด 6) ด้านการสื่อสารบรรจุภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์สัมพันธ์กับสื่อเครื่องแกงทำให้ง่ายต่อการแยกแยะสินค้า โดยแบ่งแกงเขียวหวาน สีเขียว แกงส้ม สีส้ม และผัดเผ็ด สีน้ำตาล สอดคล้องยุทธธรรมง ปลัดสงคราม (2562) ประกอบด้วย รูปทรง สี ตัวอักษร วัสดุบรรจุภัณฑ์ และภาพกราฟิก โดยแต่ละองค์ประกอบทำหน้าที่แตกต่างกัน แต่ทั้งหมดรวมเป็นองค์ประกอบเดียวของบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ รูปร่าง ที่สามารถห่อหุ้มสินค้าได้อย่างปลอดภัย สามารถสื่อสารความเป็นตัวตนเอกลักษณ์ของสินค้านั้นๆ และนำเสนอขายผลิตภัณฑ์ เป็นเครื่องมือในการกำหนดโปรแกรมทางการตลาด รวมถึงมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเพิ่มโอกาสในการสร้างกำไรซึ่งองค์ประกอบของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ (Packaging element)

ตราสินค้ามีความสำคัญอย่างมากเมื่อตลาดมีการแข่งขันสูง ความแตกต่างของสินค้านั้นน้อย การสร้างตราสินค้าเป็นการสร้างความหมายให้กับสินค้าและความหมายที่อยู่ในใจของผู้บริโภค ดังนั้นตราสินค้าจึงเป็นข้อตกลงกันระหว่างเจ้าของและผู้บริโภคตราสินค้าทำให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าด้วยความมั่นใจและให้ผู้ขายสินค้าได้ในปริมาณมากและมีความต่อเนื่อง การสร้างตราสินค้าเพื่อให้เกิดการจดจำง่าย ออกเสียงง่ายทั้งชาวไทยและต่างชาติ และมีเป็นชื่อที่มีเรื่องราวที่มาบ่งบอกความเป็นมุสลิมที่ถึงแม้ผลิตภัณฑ์จะยังไม่ได้รับเครื่องหมายมาตรฐานฮาลาลแต่ก็ทำให้ผู้บริโภคมุสลิมตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น (โรสนา รัฐการณ์, 2562)

การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์เครื่องแกง มีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ กล่าวโดยสรุป งานวิจัยนี้ศึกษาทุนทางสังคม และแนวทางการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 105% ชุมชนสามารถนำไปต่อยอดการผลิตในเชิงธุรกิจขยายการตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปณณัฏฐ์ ธนัทพรชรรัตน์ และ ฉันทนา สุรัสวดี (2558) ซึ่งกระบวนการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จากการศึกษาทุนทางสังคมการสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องแกง สร้างแนวทางในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การสร้างกระบวนการให้เกิดความคิดใหม่ ยอมรับความรู้ใหม่ๆ และความกล้าในการเปลี่ยนแปลง เกิดความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ และช่วยให้สินค้าเดินทางได้ไกลมากขึ้น สามารถนำเสนอขายสินค้าและเข้าถึงกลุ่มตลาดเป้าหมายได้สูงขึ้น สามารถเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เครื่องแกงยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ฟังตนเองได้ ด้านวิชาการผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เกิดความรู้ความเข้าใจในการทำงานวิจัยร่วมกับชุมชนมากขึ้นและได้มี

การบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์กับการเรียนการสอน รายวิชาสถานการณ์ปัจจุบันทางการตลาด ทำให้ผู้เรียนได้เห็นกระบวนการทำวิจัยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ร่วมกับชุมชน โดยนักศึกษามีส่วนร่วมการทำงาน และปฏิบัติงานตามสถานการณ์จริง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ทูทางสังคมมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อสร้างรายได้หรือกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียวแต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของกลุ่มและความสุขสงบของสังคม ซึ่งจะเป็นฐานรากการพัฒนาสังคมในทุกๆด้าน
2. การพัฒนาบรรจุภัณฑ์โดยอาศัยแนวคิดทุนทางสังคม ทำให้หน่วยงานที่ให้การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเข้าใจบริบทของชุมชนในการพัฒนาถ่ายทอดเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้
3. การออกแบบบรรจุภัณฑ์ต้องคำนึงถึงขนาดบรรจุ ที่บริโภคแต่ละกลุ่มต้องการ ให้สามารถพกพาได้สะดวก ด้านปกป้องบรรจุภัณฑ์ควรปิดสนิทเพื่อคุ้มครองบรรจุภัณฑ์ภายใน ด้านลักษณะบรรจุภัณฑ์มีการออกแบบทำให้มองเห็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ข้างใน ด้านการรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ช่วยเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ได้นานขึ้น ด้านการโฆษณาผลิตภัณฑ์สื่อถึงทุนทางสังคม บรรจุภัณฑ์สามารถเพิ่มมูลค่าได้ ด้านป้ายฉลาก มีรายละเอียดส่วนผสมผลิตภัณฑ์ มีขนาดน้ำหนักระบุชัดเจน แสดงวันหมดอายุ และวิธีปรุง
4. กลุ่มอาชีพธุรกิจเครื่องแกงควรขอเครื่องหมายการรับรองคุณภาพเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผลิตภัณฑ์ เช่น เครื่องหมายมาตรฐานอาหารและยา (อย.) เครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เครื่องหมายฮาลาล เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยฟาฏอนีที่สนับสนุนทุนวิจัย สัญญาเลขที่ RDG61A0034/013 ภายใต้โครงการวิจัยทำทนายไทย กลุ่มเรื่องนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาพื้นที่ ปิงปประมาณ พ.ศ. 2561 “การวิจัยและพัฒนาเมืองมะดะตุสสลามสู่มาตรฐานฮาลาลและตอยียันเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมในจังหวัดชายแดนใต้ รวมทั้งคำแนะนำที่ดีจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสกว. และภาคส่วนอื่นๆทุกท่าน วิสาหกิจชุมชน นักวิชาการด้านการตลาด ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนร้านค้าปลีก นักโภชนาการ ตัวแทนผู้บริโภค นักศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนให้งานวิจัยบรรลุผลสำเร็จ

บรรณานุกรม

- กันยัณัฐ สุวรรณอ่อน, มณีรัตน์ รัตนพันธ์ และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ข้าวตังไก่หยองของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านศาลาพระนาย อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. *การประชุมหาญใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่*, หน้า 1415-1427.
- กิตติพงษ์ ตาลกุล, มานวงศ์ ธนิกกุล และคณะ. (2562). การวิจัยเพื่อการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์กรณีศึกษาบรรจุภัณฑ์ปลาสดไร้ก้าง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์* ปีที่ 3 ฉบับที่ 1, หน้า 77-88.
- จริยา ศรีเจริญ. (2559). การรับรู้การเลือกใช้บรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *SOUTHEAST BANGKOK JOURNAL*, 2(2), หน้า 16-33
- จตุพร คงทอง. (2561). แผนกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์เครื่องแกงชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครื่องแกงบ้านนาขุน. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. ฉบับที่ 10 (มิถุนายน), หน้า 37.
- ปราณี หล้าเบญจ. (2559). *การหาคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผล*. โครงการบริการวิชาการ ทำสาบโมเดล, สาขาการวัดและประเมินผล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ปณณณ ชนันทพรชัยรัตน์ และ ฉันทนา สุรัสวดี. (2558). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: ผลิตภัณฑ์ของใช้ในครัวเรือน บ้านคลองเตี๋ยพัฒนา ตำบลท่ามะนาว อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 สาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, หน้า 76-89.
- ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2559). ทูทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*. มหาวิทยาลัยมหามงกุฎ-ราชวิทยาลัย, 16(1), หน้า 99-114.
- พงศกร เอี่ยมสอาด และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2560). **ถอดบทเรียนกระบวนการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณสู่ความสำเร็จ: ตลาดไถ่ไค้ง บ้านแสงโสม อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. *Veridian E-Journal*, Silpakorn University, 10(2), หน้า 623-635.
- โรสนา รัฐการณ์. (2561). นวัตกรรมฮาลาล : การตลาดเพื่อการท่องเที่ยว. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4*, มหาวิทยาลัยฟาฏอนี. หน้า 1007-1019.
- โรสนา รัฐการณ์. (2562). ทุนทางสังคม : ศักยภาพการตลาดพัฒนาตราสินค้า บรรจุภัณฑ์แบบมีส่วนร่วม. *การประชุมวิชาการระดับชาติ*, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี. หน้า 1283- 1298.
- ฤทธิมรณ ปลัดสงคราม, พุทธิพงศ์ พุ่มขาว และคณะ. (2562). การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับแกงพะพะ จันทิมาฟาร์มพะพะ จังหวัดภูเก็ต. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่* ปีที่ 11 ฉบับที่ 4, หน้า 313-330.

- ศรัญญูทิศา ชนะชัยภูวพัฒน์. (2562). บรรจุภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ และแผนกลยุทธ์การสื่อสาร ปลาสดิบบาง บ่อ จังหวัดสมุทรปราการ, *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*. 11(มีนาคม), หน้า 250-269.
- สำนักงานสถิติ จังหวัดปัตตานี. (2562). ความก้าวหน้าในการพัฒนาคนปัตตานี. สืบค้นจาก: <http://pattani.nso.go.th/>. [03 พฤศจิกายน 2563]
- สำนักงานจังหวัดปัตตานี. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี พ.ศ.2561-2565*. สำนักงานจังหวัดปัตตานี กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- สำนักงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2560). *โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์*. สืบค้นจาก: <https://cep.cdd.go.th/>. [13 พฤศจิกายน 2563]
- อนนท์ สันทราย และคณะ. (2559). ทูทางสังคมของชุมชนกับการดำเนินชีวิตของผู้นำชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บ้านบัว หมู่ 4 ตำบลบ้านตุน อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*. 2(2), หน้า 122-134.
- อภิสิทธิ์ บุญนา. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคอาหารท้องถิ่นภาคใต้ของนักท่องเที่ยวชาวไทย. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 15(28), 3-16
- อดิสร ดาราไก่อ, อับดุลเลาะ ยูโซะ และคณะ. (2556). การลงทุนธุรกิจอาหารฮาลาลในจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย กรณีศึกษา : จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส. *วารสารปาริชาติ*, มหาวิทยาลัยทักษิณ ฉบับที่ 3 ฉบับพิเศษ ผลงานวิจัยจากการประชุมวิชาการ ครั้งที่ 23 ประจำปี 2556, 26(3), 114-157.

บทความวิจัย

**การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมุมมองของนักท่องเที่ยว
กรณีศึกษา อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก**

ทัชชญา ทรงอิทธิสุข *, ณัฐนุช จันทวิมล**

*นักศึกษาลัทธิสุตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
กรุงเทพ*

** ดร. (พัฒนางานการ), อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา อำเภอแม่
สวด จังหวัดตากจากมุมมองของนักท่องเที่ยว โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามจาก
นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 400 คนที่เดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอแม่สวด จังหวัดตากจำนวน
3 แห่ง ได้แก่ น้ำพุร้อนแม่กาษา อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ และวัดไชยวัฒนาราม และเก็บรวบรวมข้อมูล
เชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวเชิงลึก จำนวน 9 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ สถิติเชิง
พรรณนา ประกอบด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ
และ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้ง 3
แหล่งในอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย 6 ด้านได้ดังนี้ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่ง
ท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับสูงมาก (Mean= 4.51, S.D.= 0.578) ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจทางการ
ท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับสูง (Mean= 4.19, S.D.= 0.744) ตามด้วยด้านสภาพแวดล้อมของแหล่ง
ท่องเที่ยว (Mean= 4.03, S.D.= 0.755) ด้านการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยว (Mean= 4.02, S.D.=
0.773) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Mean= 3.99, S.D.= 0.752) และด้านการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในท้องถิ่น (Mean= 3.89, S.D.= 0.812) นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวมีข้อเสนอแนะต่อการ
พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า ควรปรับปรุงพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดกิจกรรม
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นประจำ ควรจัดให้มีมาตรฐานด้านการให้บริการและด้าน
ความปลอดภัย ควรให้ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ
จัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ควรพัฒนาบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มี
ความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวและสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ รวมถึง ควรมี
การโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น

คำสำคัญ: แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, การประเมินศักยภาพ

RESEARCH

Potential Assessment of Ecotourism Attractions from Tourists' Perspective: A Case Study of Mae Sot District, Tak Province

Thatchaya Songitthisuk, Natanuj Chandavimol***

**Graduate Student, M.A. (Hospitality and Tourism Industry Management), Bangkok University*

***Ph.D. (in Organization Development), School of Humanities and Tourism Management, Bangkok University*

Abstract

The objectives of this research were to assess the potential of ecotourism attractions from tourists' perspective using, Mae Sot district, Tak province as a case study. The quantitative data was collected by questionnaires from 400 Thai tourists travelling to three ecotourism attractions in Mae Sot District, Tak Province: Maekasa Hot Springs, Phacharoen Waterfall National Park, and Thaiwatthanaram Temple. Qualitative data was collected by in-depth interviews from 9 tourists. The statistical tools used for data analysis were descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation for quantitative data and content analysis for qualitative data.

Research findings had revealed that Thai tourists' opinion towards the potential of three ecotourism attractions in Mae Sot district, Tak Province, in 6 aspects, arranged in descending order of mean values, are as follows: the convenience of tourist attraction accessibility aspect, extremely high-leveled potential (Mean = 4.51, SD = 0.578); the touristic value and charm aspect, high-leveled potential (Mean = 4.19, SD = 0.744); followed by the environment of tourist attraction aspect (Mean = 4.03, SD = 0.755), the tourist attraction administration aspect (Mean = 4.02, SD = 0.773); the facilities in tourist attraction aspect (Mean = 3.99, SD = 0.752); and the local participation aspect (Mean = 3.89, SD = 0.812). From the interview, there are additional opinions towards the guidelines of ecotourism attraction development, which are facilities in tourist attractions should be more developed, ecotourism activities should be arranged and offered to tourists regularly, service and security standard should be well maintained, every sector, especially local communities should be participated in ecotourism development planning, and benefits from tourism should be fairly allocated. Moreover, the officers at ecotourism attractions should be well-trained to prepare and welcome tourists, while capable of providing knowledge related to ecotourism. The attractions should also be more advertised and promoted.

Keywords: *Ecotourism, Potential Assessment*

บทนำ

อำเภอแม่สอด เป็นอำเภอหนึ่งทางตอนกลางของจังหวัดตาก ได้รับการจัดตั้งเป็นอำเภอตั้งแต่ปีพ.ศ. 2441 ตั้งอยู่ในที่ราบระหว่างเทือกเขาถนนธงชัยซึ่งเป็นทิวเขาในฝั่งประเทศไทย อีกส่วนหนึ่งเป็นทิวเขาฝั่งประเทศพม่า เนื่องจากความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การลงทุน ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม รวมไปถึงในเรื่องของการท่องเที่ยว จึงได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐบาลในการจัดตั้งเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษระยะแรกของไทยใน 5 พื้นที่ชายแดนเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 โดยสถิติจากข้อมูลของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่า ในปีพ.ศ. 2558 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดตาก ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติสูงถึง 1,055,118 คน (ชัยวุฒิ ชัยฤกษ์, เสรี วงษ์มณฑา และชัชณะ เตชคณา, 2561) หากแต่พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอดีตมีแนวทางที่มุ่งเน้นการสร้างภาพพจน์ให้แก่นักท่องเที่ยวและแสวงหารายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยขาดการคำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชน ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้ง อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังประสบกับปัญหาหลายประการ อาทิ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม (สภาพัฒน์แห่งชาติ, 2558) ปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรม จึงเรียกการท่องเที่ยวประเภทนี้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยคำนึงถึงความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยว โดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

ผู้ทำวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการประเมินจากมุมมองของนักท่องเที่ยว โดยคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอแม่สอด จังหวัดตากมา 3 แหล่ง ได้แก่ น้ำพุร้อนแม่กาษา อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ และวัดไทยวัฒนาราม เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทย ทั้งนี้ เพื่อเสนอผลการวิจัยให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งสามแหล่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวและถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอแม่สอด จังหวัดตากจากมุมมองของนักท่องเที่ยว

นิยามศัพท์

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของทรัพยากรในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

2. นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3 แหล่งในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้แก่ น้ำพุร้อนแม่กาษา อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ และวัดไชยวัฒนาราม ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ถึง มกราคม พ.ศ. 2563

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยทบทวนทฤษฎีและงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยคำนึงถึงความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยว โดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) หลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 2 ประการ คือ ประการแรกต้องเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และประการที่ 2 ต้องเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นหมายถึง การท่องเที่ยวที่มีผลต่อเนื่องไปในระยะเวลายาวนาน มีจุดเน้นที่สำคัญ คือจะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน ไม่ใช่เพียงเพื่อคนในรุ่นปัจจุบันเท่านั้น และต้องให้มีการร่วมมือกันทุกระดับทั้งในระดับประเทศ ระดับภาค และระดับท้องถิ่นในการวางแผนการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ชุมชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนอย่างเป็นธรรมด้วย ส่วนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม และตระหนักในคุณค่าของมรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น จากหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2 ประการดังกล่าว จึงเป็นแนวทางที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตต่อไปได้ในอนาคต โดยลดผลกระทบในทางลบให้เหลือน้อยลง ปัจจุบันได้มีรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศปรากฏให้เห็นแล้วในหลายพื้นที่ของประเทศไทย และคงจะขยายตัวมากยิ่งขึ้นในระยะเวลาต่อไป (บุญพา คำวิเศษณ์, 2554)

2. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของการท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง หรือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ โดยกัลยา สว่างคง (2558) ได้แบ่งหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในท้องถิ่น โดยงานวิจัยนี้ได้ใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากมุมมองของนักท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research Design) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3 แห่งในอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ได้แก่ น้ำพุร้อนแม่กาษา อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ และวัดไชยวัฒนารามจำนวน 400 ชุดและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับนักท่องเที่ยวจำนวน 9 คน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของงานวิจัยนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3 แห่งในอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ได้แก่ น้ำพุร้อนแม่กาษา อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ และวัดไชยวัฒนาราม ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบสัดส่วน (Quota Sampling) แบ่งนักท่องเที่ยวออกตามสัดส่วน 3 แหล่ง โดยสอบถามที่น้ำพุร้อนแม่กาษาและอุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญจำนวน 133 คนและวัดไชยวัฒนารามจำนวน 134 คนรวมเป็น 400 คน และเลือกสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Accidental Sampling) โดยเลือกเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่พบและสะดวกในการให้ข้อมูล และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่ง แหล่งละ 3 คนรวมเป็น 9 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.939 โดยแบบสอบถามมี 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ตอนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยว และตอนที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert's rating scale) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ คือ ศักยภาพสูงที่สุด (5) ศักยภาพสูง (4) ศักยภาพปานกลาง (3) ศักยภาพต่ำ (2) และต้องปรับปรุง (1) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคที่ระดับ 0.763 และ 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ ความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัญหาหลักของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามในส่วนข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว และพฤติกรรมการท่องเที่ยวใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่และร้อยละ ส่วนการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยกำหนดเกณฑ์ประเมินและความหมายของระดับความคิดเห็นดังนี้ 1.00-1.50 (ต้องปรับปรุง) 1.51-2.50 (ต่ำ) 2.51-3.50 (ปานกลาง) 3.51- 4.50 (สูง) และ 4.51-5.00 (สูงมาก) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 234 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.5 มีอายุ 25-34 ปี จำนวน 130 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.5 มีสถานภาพโสด จำนวน 212 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.0 มีอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 146 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.5 และมีรายได้ต่อเดือน 15,001 – 25,000 บาท จำนวน 175 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.8 ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	166	41.5
หญิง	234	58.5
2. อายุ		
15 – 24 ปี	43	10.8
25 – 34 ปี	130	32.5
35 – 44 ปี	113	28.2
45 – 54 ปี	64	16.0
55 ปีขึ้นไป	50	12.5
3. สถานภาพ		
โสด	212	53.0
สมรส	188	47.0

4. อาชีพ

นักเรียน/นักศึกษา	36	9.0
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	146	36.5
พนักงานบริษัทเอกชน	107	26.7
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	92	23.0
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	19	4.8

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ต่ำกว่า หรือเท่ากับ 15,000 บาท	37	9.3
15,001 – 25,000 บาท	175	43.8
25,001 – 35,000 บาท	110	27.5
35,001 – 45,000 บาท	35	8.7
45,001 บาทขึ้นไป	43	10.7

ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ส่วนใหญ่มาเพื่อหาประสบการณ์ใหม่จำนวน 181 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.3 เดินทางมาด้วยเพื่อนจำนวน 131 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.7 เดินทางโดยรถโดยสารประจำทางจำนวน 181 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.3 และส่วนใหญ่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก 2 ครั้งจำนวน 192 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.0 เดินทางมาในวันหยุดนักขัตฤกษ์ - วันหยุดเทศกาลจำนวน 182 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.5 ทราบข้อมูลจาก Facebook จำนวน 154 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.5 และมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยวต่อคน 500 – 1,000 บาทจำนวน 205 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.2 และส่วนใหญ่พักค้างคืน จำนวน 198 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.5 ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว		
เพื่อพักผ่อน	106	26.5
เพื่อหาประสบการณ์ใหม่	181	45.3
เพื่อซื้อสินค้า	67	16.8
เพื่อศึกษาหาความรู้	46	11.4
2. ผู้ร่วมเดินทาง		
คนเดียว	51	12.8
กับครอบครัว	127	31.8

กับเพื่อน	131	32.7
กับที่ทำงาน	91	22.7
3. พาหนะในการเดินทาง		
รถยนต์ส่วนตัว	152	38.0
รถโดยสารประจำทาง	181	45.3
บริษัทนำเที่ยว	54	13.5
รถเช่า	13	3.2
4. จำนวนครั้งที่เดินทางมาท่องเที่ยว		
1 ครั้ง	124	31.0
2 ครั้ง	192	48.0
3 ครั้ง	58	14.5
4 ครั้งหรือมากกว่า	26	6.5
5. ช่วงวันที่เดินทาง		
วันเสาร์ – วันอาทิตย์	156	39.0
วันจันทร์ – วันศุกร์	62	15.5
วันหยุดนักขัตฤกษ์ - วันหยุดเทศกาล	182	45.5
6. ข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการท่องเที่ยว		
Facebook	154	38.5
เว็บไซต์	142	35.5
สื่อสิ่งพิมพ์/หนังสือพิมพ์/นิตยสาร	22	5.5
สื่อวิทยุ/โทรทัศน์	46	11.5
เพื่อนแนะนำ	33	8.3
ข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย/องค์กร 3		0.7
ด้านการท่องเที่ยว		
7. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยวต่อคน		
ต่ำกว่า 500 บาท	23	5.8
500 – 1,000 บาท	205	51.2
1,001 – 1,500 บาท	108	27.0
มากกว่า 1,500 บาท	64	16.0
8. เวลาที่ใช้การท่องเที่ยว		
ไปเช้า – เย็นกลับ	16	4.0
ค้างคืน	198	49.5
ค้างคืนมากกว่า 1 คืน	186	46.5

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้ง 3 แหล่งในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่า ระดับความคิดเห็นที่มีต่อศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบ่งเป็น 6 ด้าน สามารถเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับสูงมาก (Mean= 4.51, S.D. = 0.578) ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับสูง (Mean= 4.19, S.D.= 0.744) ตามด้วยด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว (Mean= 4.03, S.D.= 0.755) ด้านการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยว (Mean= 4.02, S.D.= 0.773) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Mean= 3.99, S.D.= 0.752) และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น (Mean= 3.89, S.D.= 0.812) ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว	Mean	S.D.	การแปลผล
ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว			
1. ลักษณะถนนในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.33	.607	ศักยภาพสูง
2. ป้ายชี้ทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว	4.74	.487	ศักยภาพสูงมาก
3. พาหนะที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.45	.639	ศักยภาพสูง
รวม	4.51	.578	ศักยภาพสูงมาก
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว			
1. น้ำอุปโภคบริโภคในแหล่งท่องเที่ยว	3.92	.772	ศักยภาพสูง
2. ระบบไฟฟ้าในแหล่งท่องเที่ยว	3.89	.795	ศักยภาพสูง
3. สัญญาณโทรศัพท์ในแหล่งท่องเที่ยว	4.03	.745	ศักยภาพสูง
4. ถังขยะและการกำจัดขยะในแหล่งท่องเที่ยว	4.05	.721	ศักยภาพสูง
5. ที่จอดรถในแหล่งท่องเที่ยว	3.88	.883	ศักยภาพสูง
6. ร้านขายอาหาร เครื่องดื่ม ร้านค้า	4.21	.831	ศักยภาพสูง
7. สุขาในแหล่งท่องเที่ยว	3.94	.752	ศักยภาพสูง
รวม	3.99	.752	ศักยภาพสูง
ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว			
1. ความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว	4.32	.762	ศักยภาพสูง
2. ความหลากหลายและน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยว	4.40	.689	ศักยภาพสูง
3. ความน่าสนใจกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.84	.781	ศักยภาพสูง
รวม	4.19	.744	ศักยภาพสูง

ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว			
1. มีลักษณะทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ไม่ถูกดัดแปลงจากมนุษย์	3.94	.769	ศักยภาพสูง
2. มีสภาพแวดล้อม/ระบบนิเวศที่สมบูรณ์	3.93	.745	ศักยภาพสูง
3. ไม่มีมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยว	4.23	.750	ศักยภาพสูง
รวม	4.03	.755	ศักยภาพสูง
ด้านการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยว			
1. การจัดการศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	4.16	.687	ศักยภาพสูง
2. การบำรุงรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม	3.93	.742	ศักยภาพสูง
3. กฎ ระเบียบหรือข้อควรปฏิบัติในแหล่งท่องเที่ยวมีความชัดเจน	4.11	.826	ศักยภาพสูง
4. เจ้าหน้าที่หรือวิทยากรให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	4.02	.852	ศักยภาพสูง
5. ป้ายหรือสัญลักษณ์สื่อความหมายหรือสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	3.86	.760	ศักยภาพสูง
รวม	4.02	.773	ศักยภาพสูง
ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น			
1. คนในชุมชนเต็มใจต้อนรับนักท่องเที่ยว	3.99	.844	ศักยภาพสูง
2. คนในชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น การขายสินค้า การให้บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น	4.07	.799	ศักยภาพสูง
3. คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว แนะนำนักท่องเที่ยว เป็นต้น	3.88	.794	ศักยภาพสูง
รวม	3.98	.812	ศักยภาพสูง

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 9 คนแบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีการกำหนดคำถามใน 4 ประเด็น ได้แก่ ความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอแม่สลอด ปัญหาหลักของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 3 แหล่ง ได้แก่ น้ำพุร้อนแม่กาษา อุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ และวัดไชยวัฒนาราม สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แหล่งท่องเที่ยวควรมีการปรับปรุงพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภค อาทิ ที่นั่ง ถังขยะ ระบบการจัดการขยะ ห้องสุขา รวมถึงที่จอดรถควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ ควรติดตั้งหลอดไฟฟ้าเพิ่มเติมในจุดที่ไม่สว่างนัก

ภาครัฐไม่มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการจะดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงขาดบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ความคิดเห็นต่อกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในส่วนของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยว พบว่าไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงควรจัดให้มีขึ้นเพื่อให้ นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ โดยชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น นอกจากนี้ ชุมชนต้องได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวถูกพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีการจัดกิจกรรมที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ภาครัฐและชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป อีกทั้ง ควรมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว และเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ตรวจตราความเรียบร้อย เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม

3. ปัญหาหลักของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สิ่งอำนวยความสะดวกและระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอ เช่น ที่จอดรถไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังขาดการกำกับดูแลมาตรฐานการให้บริการ บุคลากรขาดประสบการณ์และทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในส่วนของนักท่องเที่ยวบางรายที่ขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากยิ่งขึ้น ส่วนในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ควรมีการส่งเสริมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นประจำ เพื่อเสนอให้นักท่องเที่ยวที่สนใจได้มีส่วนร่วมและมีความรู้ความเข้าใจในแหล่งท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นด้านธรรมชาติหรือวัฒนธรรม อีกทั้ง ควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและระบบสาธารณูปโภค อาทิ ห้องน้ำ และเพิ่มจำนวนที่นั่ง ถึงขยะและที่จอดรถให้มีอย่างเพียงพอเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ เพื่อให้การบริการนักท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีมาตรฐาน ควรเพิ่มระบบมาตรฐานการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อาทิ การให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและธรรมชาติในท้องถิ่น รวมถึงมาตรฐานด้านการดูแลความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการนี้ ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงด้านการพัฒนาบุคลากรให้สามารถให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และควรส่งเสริมให้ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนมีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรมแก่ทุกคนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การอภิปรายผล

1. นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมว่ามีศักยภาพสูงมาก และเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่พบว่าในข้อลักษณะถนนในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เนื่องจากถนนที่ใช้เดินทางเพื่อเข้าไปยังน้ำพุร้อนแม่ภาษาและอุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญยังมีสภาพไม่ดีเท่าที่ควร เป็นถนนดินบางส่วน และยังมีสภาพชำรุดในบางช่วง ส่วนถนนที่ใช้เดินทางเข้าวัดไชยวัฒนารามก็มีส่วนที่ชำรุดบ้างเช่นกันจึงทำให้ค่าเฉลี่ยในข้อดังกล่าวต่ำที่สุด

2. นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวว่ามีศักยภาพสูง แต่พบว่า ในข้อการมีร้านขายอาหาร เครื่องดื่ม ร้านค้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องจากสามารถหาร้านขายอาหาร เครื่องดื่ม หรือร้านค้าได้ง่ายภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง ตรงข้ามกับความคิดเห็นที่มีต่อที่จอดรถในแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เนื่องจากปริมาณที่จอดรถมีไม่เพียงพอในช่วงวันหยุด อีกทั้งไม่มีการจัดการจราจรที่เป็นระบบ

3. นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านคุณค่าและความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวว่ามีศักยภาพสูง แต่ในข้อความน่าสนใจกิจกรรมของทางการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้ พบว่าในแหล่งท่องเที่ยวไม่มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือเชิงอนุรักษ์สำหรับนักท่องเที่ยว ไม่มีมีคฤหาสน์ท้องถิ่นที่คอยแนะนำแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นในเชิงธรรมชาติหรือวัฒนธรรม

4. นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวว่ามีศักยภาพสูง แต่ในข้อมีสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศที่สมบูรณ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นไปตามช่วงฤดูกาล ในช่วงฤดูแล้งก็ทำให้สภาพแวดล้อมดูค่อนข้างแห้งแล้ง ไม่สมบูรณ์

5. นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวว่ามีศักยภาพสูง แต่พบว่าในข้อการมีป้ายหรือสัญลักษณ์สื่อความหมายหรือสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เนื่องจากในแหล่งท่องเที่ยวจะมีเพียงแผ่นพับที่ประกอบด้วยประวัติของแหล่งท่องเที่ยว แต่มีป้ายที่ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ ไม่เพียงพอ

6. นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นว่ามีศักยภาพสูง แต่พบว่าในข้อคนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว แนะนำนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เนื่องจากในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง ไม่มีมีคฤหาสน์ท้องถิ่นหรือคนในชุมชนคอยแนะนำนักท่องเที่ยว มีเพียงเจ้าหน้าที่ประจำตามจุดต่าง ๆ เท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย มีดังนี้

1) จากข้อค้นพบว่า ศักยภาพในด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูงมาก แต่ในข้อลักษณะถนนในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงควรปรับปรุงถนนที่เข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่ดีและคงสภาพสมบูรณ์อยู่เสมอ

2) จากข้อค้นพบว่า ศักยภาพในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง แต่ในข้อที่จอดรถมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ประกอบกับ จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว มีการพูดถึงปัญหาเรื่องที่พักจอดรถและระบบสาธารณูปโภคอื่น ๆ เช่น ห้องสุขา ถึงขยะ เป็นต้น ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวจึงควรปรับปรุงและพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงจัดที่จอดรถให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว และจัดการจราจรอย่างเป็นระบบ อีกทั้งภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น

3) จากข้อค้นพบว่า ศักยภาพในด้านคุณค่าและความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง แต่ในข้อความน่าสนใจของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แหล่งท่องเที่ยวจึงควรจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือเชิงอนุรักษ์ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเป็นประจำให้มีความหลากหลายและน่าสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น รวมถึง ควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากยิ่งขึ้น

4) จากข้อค้นพบว่า ศักยภาพในด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง แต่ในข้อความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น เจ้าหน้าที่ควรให้ความรู้ความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นที่ท่องเที่ยวที่มีความสมบูรณ์อย่างยั่งยืน และมีความน่าสนใจในการเป็นต้นแบบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

5) จากข้อค้นพบว่า ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง แต่ในข้อการมีป้ายสัญลักษณ์สื่อความหมายหรือสื่อสิ่งพิมพ์ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทำให้การให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวทำได้ไม่ทั่วถึง แหล่งท่องเที่ยวจึงควรทำป้ายหรือสัญลักษณ์เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว สร้างความรู้ความเข้าใจในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงปฏิบัติตามกฎระเบียบของแหล่งท่องเที่ยว

6) จากข้อค้นพบว่า ศักยภาพในการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นอยู่ในระดับสูง แต่ในข้อคนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ประกอบกับ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่นักท่องเที่ยวเสนอแนะว่าควรให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้น ควรมีการจัดการและพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อให้สามารถเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อาทิ การนำเที่ยว การแนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบนิเวศ ทั้งนี้ เพื่อให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว ควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับทุกภาคส่วน และควรมีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างยุติธรรมแก่ทุกคนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาวิจัยกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มาท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลของนักท่องเที่ยวชาวไทย และนำมาปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป
- 2) การศึกษาในครั้งนี้เจาะจงเฉพาะอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2560. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กลุ่มนโยบายและแผน กองยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กัลยา สว่างคง. 2558. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกในจังหวัดสระบุรี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 18(1), 10-25.
- ชัยวุฒิ ชัยฤกษ์, เสรี วงษ์มณฑา และชัชณะ เตชคณา (2561). ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, 14(1), 71-82.
- บุญพา คำวิเศษณ์. 2554. ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกลอย อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา. วิทยาลัยราชพฤกษ์: นนทบุรี.
- สภาพัฒน์แห่งชาติ. 2558. วาระพัฒนาที่ 1: การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

บทความวิจัย

การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการ ของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนา ควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร

ประสพสุข มะแก้ว*, อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต**

*นักศึกษานิเทศศาสตร์ เอกหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

**ดร. (การศึกษาอิสลาม พัฒนาหลักสูตร) รองศาสตราจารย์, อาจารย์สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาการอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อศึกษานโยบายการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร เสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบให้เกิดการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่า 1) สถานศึกษาที่ทำการศึกษานั้นส่วนมากเริ่มจากการที่ชุมชนมีความคิดริเริ่มที่จะสร้างโรงเรียนที่ปลูกฝังเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถ จริยธรรมที่ดีงามในด้านศาสนา จึงมีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในชุมชน โดยมีการระดมทุนในการจัดหาที่ดิน สร้างอาคารเรียน พร้อมทั้งอุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ โดยร่วมกันคิดหาวิธีการและรูปแบบ เพื่อที่จะได้มีโรงเรียนให้เยาวชนได้ศึกษาหาความรู้โดยไม่ต้องเดินทางไกลและเปิดโอกาสชุมชนข้างเคียงได้เข้ามาเรียนรู้ ซึ่งในระยะแรกนั้นเป็นการเรียนการสอนอัลกุรอานและฟิรฎุฮ์ยัณ (คือการศึกษาในระดับพื้นฐานของศาสนาอิสลามด้านการวางแผนหรือนโยบาย ผู้ศึกษาพบว่าในสถานศึกษาที่ทำการศึกษานั้นส่วนมากมีการดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้จริงและสอดคล้องตรงตามมาตรฐานที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้ นอกจากด้านวิชาการและหลักสูตรแล้วสถานศึกษาแต่ละสถานศึกษายังมีนโยบายในการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนของนักเรียนโดยผู้ศึกษายังพบอีกว่า ในสถานศึกษาหลายสถานศึกษามีการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนให้เข้ากับเนื้อหาวิชา โดยในแต่ละสถานศึกษาได้มีการกำหนดนโยบายของแต่ละสถานศึกษาขึ้นกันเองตามสภาพบริบท รวมทั้งบรรยากาศโดยรวมภายในสถานศึกษาเป็นการบูรณาการระหว่างสายศาสนาและสามัญเข้าด้วยกัน ซึ่งในแต่ละสถานศึกษานั้นมีความแตกต่างกันไปตามสภาพความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา ส่วนในเรื่องของนโยบายการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้นั้น

ต่อเนื่อง ซึ่งผู้ศึกษาพบว่า2)ในแต่ละสถานศึกษาก็มีนโยบายปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันในแต่ละสถานศึกษาที่มีบริบทที่แตกต่างกันไป แต่ทว่ามีความสอดคล้องกับนโยบายตรงตามหลักสูตรแกนกลางที่ทางกระทรวงศึกษาได้กำหนดไว้ ปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาพบว่า3)ยังไม่มีหลักสูตรการบูรณาการในรูปแบบวิชาศาสนาสามัญเข้าอยู่ในหน่วยเดียวกันอย่างแท้จริง โดยส่วนมากสถานศึกษาต่างๆยังคงใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่แยกกันระหว่างวิชาศาสนาและวิชาสามัญโดยการแบ่งชั่วโมงการเรียนการสอนให้ครบตามที่ทางกระทรวงศึกษาเป็นผู้กำหนดให้ในแต่ละวิชา ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าสถานศึกษาต่างๆในกรุงเทพมหานครจะไปมุ่งเน้นในเรื่องของการบูรณาการในรูปแบบของกิจกรรมสอดแทรกมากกว่าการนำเอาวิชาศาสนาและวิชาสามัญมาอยู่ในหัวข้อเดียวกัน4 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร จากการวิจัยผู้ศึกษามีข้อเสนอรูปแบบการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการดังนี้4) ผู้วิจัยเสนอหลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบบูรณาการ ดังนี้ 1. จัดกิจกรรมที่มีเนื้อหาสาระที่เชื่อมโยงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา สังคม และ อารมณ์โดยกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ผู้ศึกษาขอเสนอรูปแบบ คือ การเรียนรู้แบบนี้ ครูจะนำเนื้อหาของวิชาต่างๆ มาสอดแทรกในรายวิชาของตนเองเป็นการวางแผนการสอนในรูปแบบต่างๆ และทำการสอนโดยครูเพียงคนเดียว

คำสำคัญ : การจัดการเรียนสอน, อิสลามศึกษาบูรณาการ, สถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญ

RESEARCH

Integrated teaching and learning of Islamic studies of private educational institutions teaching ordinary religion in Bangkok

Abstract

Research on the integrated teaching and learning management of Islamic studies of private schools teaching ordinary religion in Bangkok Have a purpose To study the history of teaching and learning and teaching of Islamic studies in an integrated way of private schools teaching ordinary religion in Bangkok and its vicinity To study the policy of integrated teaching and learning and teaching of Islamic studies of private educational institutions in Bangkok. To study problems and obstacles in the integrated teaching and learning management of Islamic education in private educational institutions in Bangkok. To propose a method for developing a model for an integrated Islamic education teaching management of private educational institutions in Bangkok. From the study, it was found that 1) most of the educational establishments started with the community taking initiatives to build schools that cultivate youths to have knowledge, abilities, ethics and good religion. In the community With funding for the acquisition of land Building a school building Along with various teaching and learning materials by jointly thinking of methods and patterns In order to have a school for youth to study without having to travel far and open opportunities to neighboring communities to learn. Which in the first phase was the teaching of the Qur'an and Faratuain (le the basic education of Islam in planning or policy The study found that most of the educational establishments performed in accordance with the regulations set by the Ministry of Education and in accordance with the standards set by the Ministry of Education. In addition to academic and curriculum, each educational institution has a policy to create a teaching and learning environment that is conducive to the learning of the students. In many educational institutions, the teaching atmosphere is arranged in accordance with the subject matter. Each school has established policies for each school according to the context. Including the surrounding atmosphere within the school is the integration of religion and ordinary together. Which in each educational institution differs according to the readiness of each school As for the policy, planning, improvement and development of continuing learning management. The study found that 2) Each school has

a different policy to improve and develop the teaching and learning management in each educational institution with different contexts. However, it is consistent with the policy that meets the core curriculum set by the Ministry of Education. Problems and obstacles in the integrated Islamic education teaching and learning management of private schools in Bangkok The study found that 3) did not have a course of truly integrating religion and ordinary subjects into the same unit. In most cases, educational institutions still use a separate teaching model between religious and ordinary subjects by dividing the teaching hours as specified by the Ministry of Education for each subject. In which the study found that Educational institutions in Bangkok will focus on integration in the form of interpolating activities rather than bringing religious and general subjects into the same topic.⁴ Development of an integrated Islamic education teaching management model of private schools to teach ordinary religious tandem in Bangkok From the research, the student proposes a model for the development of integrated Islamic studies teaching activities as follows: 4) The researcher proposes the principles of designing teaching and learning activities in the integrated curriculum as follows. Content that is linked in the learning group that engages the learner in all areas such as physical, intellectual, social and emotional by the integrated learning activities that the students propose, the model is this kind of learning. The teacher will bring the content of various subjects. Inserted in their own courses as a teaching plan in various forms And was taught by a single teacher

Keywords: Instructional Management, Islamic StudiesIntegration, private educational institutions teaching ordinary religion

บทนำ

อิสลามได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาแล้วยังชี้แนะให้มนุษย์ดำรงชีวิตโดยให้ความสำคัญแก่ชีวิตในโลกควบคู่กับการดำรงชีวิตในโลกนี้ ฉะนั้น การศึกษาในอิสลาม จะเน้นในเรื่องการสร้างคน ให้เป็นคนดี ภักดีต่ออัลลอฮ์ ^ﷻ ยึดหลักอัลกุรอาน เป็นธรรมนูญชีวิต และหะดิษนบี เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ในเวลาเดียวกัน ก็ต้องฝึกฝน และเตรียมพร้อมมนุษย์ สำหรับการทำมาหากิน และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการ ที่จะศึกษาหาข้อมูลอย่างเป็นระบบระเบียบถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร การศึกษาของโรงเรียนสอนศาสนาควบคู่สามัญตามพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2544

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์สำคัญดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษานโยบายการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร
4. เสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบให้เกิดการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร
2. ได้ทราบถึงนโยบายการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร
3. ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เป็นแบบบูรณาการของสถานศึกษาได้
4. ได้แนวคิดและการพัฒนาให้เกิดเป็นรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร

คำถามการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร
2. นโยบายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร และจะนำไปใช้ได้อย่างไร
3. ปัญหาและอุปสรรคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร และมีทางแก้ไขอย่างไร
4. รูปแบบและวิธีการพัฒนาให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการที่พึงประสงค์เป็นอย่างไร

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ขอบเขตการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร ตามกรอบแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 13-16) และปัญหาและอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร ในรูปแบบและเหตุการณ์ที่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นสำคัญ โดยผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้ออกเป็น 2 ส่วน คือ

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้บริหารหรือครูที่เกี่ยวข้องของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหา(ตามกรอบแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 13-16) 6 ด้าน ดังนี้

- 1.ด้านการเตรียมการวางแผนหรือนโยบาย
- 2.การจัดทำแผน
- 3.การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ
- 4.การปรับปรุงแผน
- 5.ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน
- 6.ด้านการวัดประเมินผล

กรอบแนวคิดวิจัย

เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ ผู้ศึกษาจึงกำหนดกรอบของการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร โดยใช้กรอบแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 13-16) ประกอบไปด้วย ด้านการเตรียมการวางแผนหรือนโยบาย ด้านการจัดทำแผน ด้านการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ด้านการปรับปรุงแผน ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านการวัดประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญกรุงเทพมหานคร

งานวิจัยชิ้นนี้จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวได้อรรถาธิบายตามวัตถุประสงค์และโจทย์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ลักษณะสำคัญประวัติความเป็นมาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้ พบว่าสถานศึกษาที่ทำการศึกษานั้นส่วนมากเริ่มจากการที่ชุมชนมีความคิดริเริ่มที่จะสร้างโรงเรียนที่ปลูกฝังเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถ จริยธรรมที่ดีงามในด้านศาสนาจึงมีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในชุมชน โดยมีการระดมทุนในการจัดหาที่ดิน สร้างอาคารเรียน พร้อมทั้งอุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆโดยร่วมกันคิดหาวิธีการและรูปแบบ เพื่อที่จะได้มีโรงเรียนให้เยาวชนได้ศึกษาหาความรู้โดยไม่ต้องเดินทางไกลและเปิดโอกาสชุมชนข้างเคียงได้เข้ามาเรียนรู้ ซึ่งในระยะแรกนั้นเป็นการเรียนการสอนอัลกุรอานและฟิรฎุฮัยน (คือการศึกษาในระดับพื้นฐานของศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับสำหรับผู้ที่ยับยถือศาสนาอิสลามจำเป็นต้องได้รับการเรียนรู้ทุกคน ดังนี้

การเรียนรู้วิชาหลักศรัทธาในระดับเบื้องต้น คือการเรียนรู้จักลักษณะของพระผู้เป็นเจ้า การยึดมั่นในพระผู้เป็นเจ้า การเรียนรู้ในเรื่องของสรรพสิ่งต่างๆ ที่พระองค์ทรงสร้าง การเรียนรู้ในเรื่องของท่านศาสดา การกำหนดสภาวะการเป็นต้น

การเรียนการอ่านอัล กุรอานในระดับเบื้องต้น คือการฝึกทักษะการอ่านออกเสียง ความถูกต้องของอักขระอักษรที่ชัดเจนในการอ่าน

การเรียนรู้วิชาศาสนบัญญัติในระดับเบื้องต้น คือการเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนในเรื่องของการทำความ สะอาด สิ่งสกปรก การละหมาด การถือศีลอด การจ่ายซะกาต การทำฮัจญ์

การเรียนรู้วิชาหะดีษ(วจนะธรรม)ในระดับพื้นฐาน

การเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ท่านศาสดาในระดับพื้นฐาน

การเรียนรู้วิชาตะชะอูฟ(จริยธรรม)ในระดับเบื้องต้น คือการเรียนรู้ในเรื่องของมรรยาทต่างๆ เช่นการ มีสัมมาคารวะ การมีมรรยาทที่ดีต่อบิดา มารดา การรับประทานอาหาร การเดิน การนอน การเป็นเพื่อน บ้านที่ดี การมีจิตสาธารณะ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น) และเมื่อเด็กได้สำเร็จการศึกษาในระยะแรกแล้ว จึงมีการริเริ่มในส่วนของการศึกษาระดับปริญญาโท (คือการเรียนรู้ระดับความพึงพอใจ หรือระดับ ความต้องการ ซึ่งการเรียนรู้ในระดับนี้นั้น มีความจำเป็นที่คนในหมู่บ้าน หรือชุมชนต้องเรียนรู้โดยไม่เป็น การบังคับในทุกคนที่จะต้องได้รับการศึกษา) ให้ควบคู่กับความรู้และความสามารถที่จะประกอบสัมมาอาชีพ ได้ในโลกนี้ การจัดการเรียนการสอนลักษณะนี้นั้น ต้องมีความสอดคล้อง เพื่อให้เยาวชนได้มีความรู้ในด้าน ศาสนาหรือในด้านสามัญไปพร้อมๆ กัน แต่ทว่าสถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นมานั้นยังขาดปัจจัยที่มาสสนับสนุน โดย สถานศึกษาเอกชนโดยทั่วไปนั้นไม่ได้หวังผลประโยชน์จากการจัดตั้งขึ้นมาเพื่อประโยชน์เชิงธุรกิจ แต่ความ จำเป็นในด้านปัจจัยสนับสนุนสถานศึกษาเหล่านั้นนั้น จึงมีการปรับตัวเปิดสอนในวิชาสามัญตามหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อช่วยให้สถานศึกษาของตนได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐ อย่างไรก็ตามการจัด การศึกษาในภาควิชาสามัญนั้น อาจถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตที่ดีในปัจจุบันที่ต้องอาศัย ความรู้ด้านสามัญมาเป็นเครื่องมือชิ้นหนึ่งในการใช้ชีวิตและประกอบสัมมาอาชีพ โดยมีความสอดคล้องกับ แนวทางการดำเนินชีวิตตามแบบอิสลามที่ต้องการให้ผู้ศรัทธาได้มีความรู้ เพื่อปฏิบัติตนตามหลักการศาสนา ขั้นพื้นฐานที่เรียกว่า ปริญญาตรี เป็นอย่างน้อย และมีความรู้เรื่องการดำรงชีวิตที่ดีงามสังคม หรือชุมชน ซึ่ง ต้องอาศัยการศึกษาภาควิชาความรู้อื่นๆโดยทั่วไปที่เรียกว่า ปริญญาโท จึงมีการคิดที่จะพัฒนารูปแบบการ เรียนรู้ ซึ่งก็ได้มีรูปแบบและเป็นการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการผสมผสานระหว่างการศึกษาแบบทางภาคใต้ กับการศึกษาที่เป็นแบบบริบททางภาคกลาง ซึ่งจะยึดหลักสูตรอิสลามศึกษาของทางกระทรวงศึกษาธิการเป็น แกนกลาง แต่ในทางกลับกันสถานศึกษาแต่ละสถานศึกษาก็ยังขาดบุคลากรที่ยังขาดความรู้ความสามารถ ด้านการบูรณาการระหว่างวิชาการศาสนากับวิชาสามัญเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน ซึ่งบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถด้านศาสนาก็ยังขาดความรู้ความสามารถด้านสามัญที่จะบูรณาการเข้าด้วยกัน ส่วนบุคลากรที่ มีความรู้ความสามารถด้านสามัญก็ขาดความรู้ทางด้านศาสนาอย่างลึกซึ้งจึงเป็นผลทำให้ไม่เกิดการบูรณา การที่แท้จริงได้ ส่วนมากสถานศึกษาที่ได้ทำการศึกษาพบว่าจะใช้วิธีการบูรณาการโดยการจัดชั่วโมงการเรียน การสอนแยกวิชาสามัญและวิชาศาสนาให้ตรงตามหลักสูตรจากกระทรวงศึกษาเป็นผู้อำหนดให้ ส่วนการบูร ณาการที่ผู้ศึกษาเห็นว่าควรที่สถานศึกษานำมาใช้จะเป็นการบูรณาการได้นั้น ควรเป็นการบูรณาการแบบ

สอดคล้องในรูปแบบของการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ เช่นการจัดกิจกรรมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง การจัดกิจกรรมการรักษาความสะอาด เป็นต้น ซึ่งก็เป็นการเรียนการสอนที่มีความสอดคล้องในประวัติศาสตร์ การจัดการเรียนการสอนในระบบของอิสลาม ซึ่งจะมีรูปแบบในการบูรณาการทั้งวิชาศาสนาและวิชาทางสามัญเข้ารวมอยู่ด้วยกัน และการกลับสู่ระบบการศึกษาแบบอิสลามที่แท้จริง จำเป็นที่จะต้องสร้างระบบใหม่ ขึ้นมา ระบบการศึกษาใหม่ต้องเป็นแบบบูรณาการที่ทั้งสองระบบสามารถศึกษาด้วยกันอย่างมีกฎเกณฑ์ และทั้งสองระบบจะแยกออกจากกันไม่ได้ ไม่ควรมีการแยกวิชาศาสนาออกจากวิชาสามัญหรือแยกวิชาสามัญออกจากวิชาศาสนา เพราะตามทัศนะอิสลามนั้น ไม่ได้หมายถึงการศึกษาวิชาอัลกุรอาน หรือวิชาศาสนบัญญัติ เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงการศึกษาทุกสาขาวิชาที่สอนตามทัศนะของอิสลาม

วัตถุประสงค์ที่ 2 นโยบายการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษา เอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร

ด้านการวางแผนหรือนโยบาย ผู้ศึกษาพบว่าหลายสถานศึกษาได้มีการดำเนินการตามหลักสูตรและนโยบายที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าในสถานศึกษาที่ทำการศึกษานั้นส่วนมากมีการดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้จริงและสอดคล้องตรงตามมาตรฐานที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้ นอกจากด้านวิชาการและหลักสูตรแล้วสถานศึกษาแต่ละสถานศึกษายังมีนโยบายในการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนของนักเรียนโดยผู้ศึกษายังพบอีกว่า ในสถานศึกษาหลายสถานศึกษามีการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนให้เข้ากับเนื้อหาวิชา โดยในแต่ละสถานศึกษาได้มีการกำหนดนโยบายของแต่ละสถานศึกษาขึ้นกันเองตามสภาพบริบท รวมทั้งบรรยากาศโดยรอบภายในสถานศึกษาเป็นการบูรณาการระหว่างสายศาสนาและสามัญเข้าด้วยกัน ซึ่งในแต่ละสถานศึกษานั้นมีความแตกต่างกันไปตามสภาพความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา ส่วนในเรื่องของนโยบายการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อเนื่อง ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าในแต่ละสถานศึกษาก็มีนโยบายปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันในแต่ละสถานศึกษาที่มีบริบทที่แตกต่างกันไป แต่ทว่ามีความสอดคล้องกับนโยบายตรงตามหลักสูตรแกนกลางที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้

ด้านการจัดทำแผน มีการจัดประชุมการทำแผนตามนโยบาย ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าสถานศึกษาที่ทำการศึกษาส่วนมากได้มีการจัดประชุมปรึกษาหารือกันในเรื่องของการทำแผนให้ตรงตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยในแต่ละสถานศึกษาที่ทำการศึกษายังพบอีกว่าในแต่ละกลุ่มสาระต่างๆจะประชุมร่วมกันในการที่จะทำแผนการบูรณาการร่วมกันในรูปแบบของการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสายศาสนาและสายสามัญ ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับหลักทฤษฎีการบูรณาการแบบสอดคล้อง

ด้านการนำแผนไปสู่การปฏิบัติการ ผู้ศึกษาพบว่าทุกสถานศึกษาที่ทำการศึกษานั้น ได้มีการนำแผนที่กำหนดกันไว้ไปสู่การปฏิบัติการเรียนการสอนตามที่กำหนดโดยมีความแตกต่างกันแต่ละสถานศึกษาตามสภาพ เช่นในสถานศึกษาบางสถานศึกษายังขาดงบประมาณที่พอเพียงในการจัดทำสื่อต่างๆเพื่อใช้ในการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่การใช้แผนที่สมบูรณได้

ด้านการปรับปรุงแผน ผู้ศึกษาพบว่าในแต่ละสถานศึกษาได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันในแต่ละกลุ่มสาระวิชาการทั้งทางด้านศาสนาและสามัญและแนวทางการแก้ไขในการปฏิบัติในครั้งต่อไป เพื่อให้ครอบคลุมและสอดคล้องตามนโยบายที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ ซึ่งแต่ละสถานศึกษามีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพและบริบทของสถานศึกษานั้น แล้วนำเสนอผู้บริหาร เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์

ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับอิสลามศึกษาไว้ในสาระการเรียนรู้ที่ 1: ศาสนา ศิลธรรม และจริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาหลักสูตรและปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้อิสลามศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีการบูรณาการการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และให้การศึกษากับเด็กและเยาวชนที่นับถือศาสนาอิสลามหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

วัตถุประสงค์ที่ 3 ปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร

ผู้ศึกษาพบว่า ยังไม่มีหลักสูตรการบูรณาการในรูปแบบวิชาศาสนากับสามัญเข้าอยู่ในหน่วยเดียวกันอย่างแท้จริง โดยส่วนมากสถานศึกษาต่างๆยังคงใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่แยกกันระหว่างวิชาศาสนาและวิชาสามัญโดยการแบ่งชั่วโมงการเรียนการสอนให้ครบตามที่ทางกระทรวงศึกษาเป็นผู้กำหนดให้ในแต่ละวิชา ซึ่งผู้ศึกษาพบว่า สถานศึกษาต่างๆในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจะไปมุ่งเน้นในเรื่องของการบูรณาการในรูปแบบของกิจกรรมสอดแทรกมากกว่าการนำเอาวิชาศาสนาและวิชาสามัญมาอยู่ในหัวข้อเดียวกัน ซึ่งก็เป็นการสอดคล้องกับการบูรณาการที่เรียกว่าการบูรณาการแบบสอดแทรก โดยเป็นการสอดแทรกวิชาการต่างๆเข้าไปอยู่ในรูปแบบของกิจกรรมให้ผู้สอนและผู้เรียนช่วยคิด ช่วยทำ พร้อมทั้งออกแบบกิจกรรมที่ทำตามวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้และอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร พบว่า สถานศึกษาส่วนมากมีปัญหาและอุปสรรคด้านการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการมากที่สุดคือตัวหลักสูตรของการบูรณาการที่แท้จริงและบุคลากรที่ขาดความถนัดและเข้าใจทั้งทางด้านศาสนาและสามัญพร้อมกันเป็นอย่างดี ที่จะสามารถถ่ายทอดออกมาได้อย่างชัดเจน ซึ่งในตัวของหลักสูตรอิสลามศึกษานั้นการศึกษาอิสลามศึกษาแบบบูรณาการในตัวเนื้อหาสาระวิชาที่จะบูรณาการระหว่างวิชาศาสนาและวิชาสามัญนั้น ผู้ศึกษาพบว่ายังไม่มีรูปแบบที่

มาตรฐานตายตัว แต่พบว่าแต่ละสถานศึกษาจะการใช้การบูรณาการในรูปแบบของการจัดกิจกรรมโดยมีการร่วมประชุมกันระหว่างผู้บริหารกับครูที่ทำโครงการพร้อมทั้งมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระทั้งสองเข้าด้วยกัน และในส่วนของผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในศาสนาแต่ยังขาดความชำนาญในด้านวิชาสามัญที่จะนำไปสู่การบูรณาการที่สมบูรณ์ และในส่วนของผู้เรียนด้านสามัญก็ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของศาสนาเช่นเดียวกัน โดยในทางปฏิบัติ ณ ตอนนีพบว่าสถานศึกษาต่างๆจึงมุ่งที่จะจัดการเรียนการสอนในแบบที่ต่างวิชากัน แบ่งชั่วโมงตามที่หลักสูตรกำหนด ฉะนั้นปัญหาในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรต่อยอดในทั้งสองด้านควบคู่กัน

วัตถุประสงค์ที่ 4 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร

จากการวิจัยผู้ศึกษามีข้อเสนอรูปแบบการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาแบบบูรณาการดังนี้

ผู้วิจัยขอเสนอหลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบบูรณาการ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมที่มีเนื้อหาสาระที่เชื่อมโยงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา สังคม และ อารมณ์

โดยกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ผู้ศึกษาขอเสนอรูปแบบ คือ การเรียนรู้แบบนี้ ครูจะนำเนื้อหาของวิชาต่างๆ มาสอดแทรกในรายวิชาของตนเองเป็นการวางแผนการสอนในรูปแบบต่างๆ และทำการสอนโดยครูเพียงคนเดียวดังนี้

นำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นตอนที่กระตุ้นความสนใจเพื่อให้นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งอาจใช้วิธีการให้องค์ความรู้ทั้งสองทาง(ศาสนา-สามัญ) โดยการอภิปราย ซักถาม หรือใช้สื่อประเภทอื่นประกอบ เช่น การนำเอากลุ่มเนื้อหาสาระหลักการศรัทธา (อะกีดะห์) เรื่องของพระองค์ผู้ทรงสร้างกับกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่องของชีวิตกับสิ่งแวดล้อมโดยให้องค์ความรู้แบบเชื่อมโยงระหว่างวิชาศาสนาและวิชาสามัญผ่านใบความรู้ที่ครูนำมาแจกนักเรียนซึ่งเป็นการสรุปภาพรวมกว้างๆในใบงานและครูก็ลงรายละเอียดขณะอธิบาย คือ สิ่งมีชีวิตที่หลากหลายรอบตัว ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก ปัจจัยที่มีผลต่อการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยสามารถที่จะเชื่อมโยงถึงหลักศรัทธา(อะกีดะห์)ได้พูดถึงเรื่องต่างๆเหล่านี้ว่าอย่างไร เป็นต้น

ลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่นักเรียนทำกิจกรรมตามที่ได้นัดหมาย ซึ่งอาจเป็นการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือจากเอกสารจากอินเทอร์เน็ต และใบความรู้ที่ครูจัดเตรียมมาให้

สรุปเสนอผล เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนนำเสนอผลงานจากกิจกรรมที่ทำไว้ อาจเป็นงานเดี่ยวหรืองานกลุ่ม โดยมีผลสรุปเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันและอาจมีการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน

ประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ครูจะต้องประเมินผลจากกิจกรรมที่ได้ทำไปแล้ว โดยอาจใช้การซักถามการทดสอบความรู้ที่ได้ รวมทั้งให้ความร่วมมือในขณะที่ทำกิจกรรมร่วมกัน

ลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้นี้ คือต้องมีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในทุกกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนสิ้นอายุขัย จึงจำเป็นต้องจัดเป็นการเรียนรู้ทั้งแบบรายวิชาและการสอนแบบบูรณาการกับวิชาและกิจกรรมอื่นๆทุกโอกาสที่สามารถสอดแทรกได้ จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงและสร้างพฤติกรรมให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนจนเป็นกิจนิสัย เป็นคนที่พึงประสงค์ของสังคมและอยู่ในกรอบแนวของ อัล อิสลามได้อย่างสมบูรณ์

บรรณานุกรม

- สันติ บุญภิรมย์. 2546. *การบริหารงานวิชาการ*. ยะลา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- สันต์ ธรรมบำรุง. 2527. *หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร*. กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550. *คู่มือดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจสำหรับครูและศึกษานิเทศก์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542. *แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2551. *คู่มือการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2551*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2553. *แผนการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2552-2559)*. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา..
- อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต. 2551. *ปรัชญาการศึกษาอิสลาม*. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต. 2550. *ประวัติการศึกษาอิสลาม*. ปัตตานี: ภาควิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต. 2550. *ประวัติการศึกษาอิสลาม*. ปัตตานี : ภาควิชาอิสลามศึกษา มหา.

บทความวิจัย

ศึกษาการเกิดสำนึกคิดของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์สู่แนวทางสายกลางในการวินิจฉัย

มิตร ดาราฉาย*, มะรอนิง สาลेमิง*

*นักศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและแนวทางฟิกข์ของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเอกสาร (Document Research) จากตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องประกอบการบรรยายเชิงพรรณนา

จากการศึกษาพบว่า อัลอิมามอัชชาฟีอีย์ได้ทำการศึกษาวิชาการโดยเริ่มจากการศึกษาอัลกุรอาน บทกวี และวรรณกรรมอาหรับ แล้วจึงเข้าสู่การศึกษาวิชาศาสนาบัญญัติ(ฟิกข์)โดยเริ่มจากการศึกษาวิชาฟิกข์ และแนววินิจฉัยทางฟิกข์ ตามแนวทางอะฮ์ลุลนิกะลัยหรืออะฮ์ลุลฮะดีษกับอัลอิมามมาลิกเป็นระยะเวลา 16 ปี หลังจากนั้นท่านได้ทำการศึกษาวิชาฟิกข์และแนววินิจฉัยทางฟิกข์ ตามแนวทางของอะฮ์ลุลอาก์ลัยหรืออะฮ์ลุลเราะยะกับอัลอิมามมุฮัมมัด บิน อัลฮะสัน อัชชัยบานีย์ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของอัลอิมามอับูฮะนีฟะฮ์ เมื่อท่านได้ศึกษาวิชาฟิกข์และแนววินิจฉัยทางฟิกข์จากทั้งสองแนวทาง ท่านจึงมีแนวทางการวินิจฉัยทางฟิกข์ที่เป็นทางสายกลางที่ผสมผสานจุดเด่นของแนวทางทั้งสอง ทำให้มัซฮับของท่านโดดเด่นและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: อิมามอัชชาฟีอีย์,แนวทางสายกลาง,อะฮ์ลุลฮะดีษ,อะฮ์ลุลเราะยะ

RESEARCH

The study of Shafi'i School of Thought to Middle Path in Ijtihad.

Mit Darachai*, Maraning Salaming**

**Doctor candidate, Department of Islamic studies, Prince of Songkhla University, Pattani Campus*

***Asst. Prof. Dr. Islamic Studies, Prince of Songkhla University, Pattani Campus*

Abstract

The objective of this article is to study the background and the way of figuring the Imam Ashshafi'i. Using qualitative research methods in the form of document research from research textbooks, theses, articles and related documents. Coupled with a descriptive narrative on the approach of the fiqh of the Mashab Shafi'i.

The findings are, Imam Shafi'i started to studied from Al-Quran, poetries, and local literatures, then he studied Fiqh and judgment as Alul – Naql or ahlul –Hadith approach with Imam malik around 16 years. Then he studies Fiqh and judgment as Ahlul-Aql or Ahlul-Ra'ju with Imam Muhammad Bin Al-Hasan Al-Shaybani, Imam abu Hanifah's student. Further he combined special advantage form both approach to be his approach, which is moderate practice. Therefore, his approach is distinguished and acceptable until present time.

Keywords: Imam Shafi'i Moderate Practice

บทนำ

การวินิจฉัยตัวบทเพื่อตีความคัมภีร์อัลกุรอาน อัลอะดีษ และตังกู(สุกม)ให้กับหลักศาสนบัญญัติของศาสนาอิสลามนั้นมีวิธีการกระทำหลายแนวทาง บางแนวทางใช้วิธีการที่ให้ความสำคัญกับตัวบท บางแนวทางให้ความสำคัญกับความหมาย บางแนวทางเน้นเจตนารมณ์หรือนัยของตัวบท บางแนวทางให้ความสำคัญกับนโยบายหลักของศาสนาที่มุ่งให้ความสะดวกและรองรับผลประโยชน์ของมหาชน บางแนวทางเน้นการเข้มงวด และ บางแนวทางเน้นการผ่อนปรน เป็นต้น วิธีการวินิจฉัยดังกล่าวข้างต้นในเวลาต่อมาได้ถูกรู้จักกันในนาม “มัซฮับ” ซึ่งแปลว่าแนวทางนั่นเอง

ก่อนยุคอัลอิมามอัชชาฟีอียีนั้น แนวทางการวินิจฉัยทางกฎหมายอิสลามมีสองแนวทางหลัก คือ แนวทางอะฮ์ลุลอะดีษ กับอะฮ์ลุลเราะยฺ ทั้งสองแนวทางนี้มีลักษณะการวินิจฉัยเฉพาะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ แนวทางอะฮ์ลุลอะดีษจะใช้ตัวบทเป็นหลักในการวินิจฉัย ในขณะที่แนวทางอะฮ์ลุลเราะยฺจะให้ความสำคัญเข้ามาอธิบายตัวบท ซึ่งจากความแตกต่างของทั้งสองแนวทางนี้จึงทำให้การวินิจฉัยประเด็นปัญหาทางฟิกฮ์ของทั้งสองแนวทางมีความแตกต่างกัน อัลอิมามอัชชาฟีอียได้ศึกษาแนวการวินิจฉัยปัญหาทางฟิกฮ์ตามแนวทางทั้งสองมาจากคณาจารย์ที่มีความชำนาญในแนวทางทั้งสองอย่างจริงจัง ทำให้ท่านสามารถนำเอาจุดเด่นของทั้งสองแนวทางมาเป็นแนวทางเฉพาะของท่าน โดยท่านได้เริ่มต้นนำแนวทางการวินิจฉัยประเด็นปัญหาทางฟิกฮ์ทั้งสองมาแต่งตำราที่เป็นแนวทางเฉพาะ ซึ่งเริ่มจากการแต่งตำราอุศูลุลฟิกฮ์ที่เป็นตำราเล่มแรกของท่าน ชื่อ “อรรถิสาละฮ” ตามคำขอร้องจากอับดุลเราะฮมาน บิน มะฮฺดี โดยในตำราเล่มนี้ ท่านได้เน้นการเขียนความหมายของกุรอาน สายรายงานที่ถูกตอบรับ มติของปวงปราชญ์ที่ใช้เป็นหลักฐาน การอธิบายนาสิก มัสนูค ในกุรอานและสุนนะฮ์ และท่านยังได้แต่งตำราทางฟิกฮ์อีกเล่มหนึ่งชื่อ “อัลฮุญญะฮ” หลังจากนั้นท่านจึงเดินทางเข้าไปในอียิปต์เพื่อความเป็นอิสระในการขับเคลื่อนงานวิชาการและทำให้มัซฮับของท่านเป็นที่แพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติการศึกษา การเดินทางของอัลอิมามอัชชาฟีอีย
2. ความเป็นมาและแนวทางฟิกฮ์ของอัลอิมามอัชชาฟีอีย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยใช้ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ จากตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบกับการบรรยายเชิงพรรณนาในประเด็นความเป็นมาและแนวทางฟิกฮ์ของอัลอิมามอัชชาฟีอีย

ผลการวิจัย

1. ประวัติการศึกษาของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์

อัลอิมามอัชชาฟีอีย์เติบโตในสภาพที่เป็นเด็กกำพร้า โดยมีแม่เป็นคนคอยดูแลเอาใจใส่ เมื่อถึงวัยที่ต้องได้รับการศึกษามารดาส่งไปหาครูสอนอัลกุรอาน โดยที่ครอบครัวไม่สามารถที่จะหาค่าใช้จ่ายในการส่งลูกเรียน ทำให้ครูบางท่านอาจเพิกเฉย และไม่เอาใจใส่ แต่ชีวิตของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์ ได้รับโอกาสจากครูผู้สอน ในทุกครั้งที่เรียน ได้ท่องจำ อัลอิมามจะทำการสอนเด็กในสิ่งที่ท่านได้ท่องจำหลังจากครูได้ลูกจากที่นั่งสอนแล้วทุกครั้งจากการสอนเด็ก ๆ นี้ ครูสอนอัลกุรอานเห็นว่าพอเพียงแล้วอัลอิมามอัชชาฟีอีย์จึงไม่ถูกเก็บค่าเล่าเรียน ทำให้ท่านได้สอนเด็ก ๆ อย่างต่อเนื่องแทนค่าเล่าเรียน จึงทำให้ท่านสามารถท่องจำอัลกุรอานในขณะที่ท่านมีอายุเพียง 7 ขวบเท่านั้น (Muhammad Ibrahim al-Hufnawiy.2011:121)

ชีวิตการเรียนของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์เริ่มจากการเรียนอัลกุรอานและท่องจำ และท่านจะเข้ามัสยิดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่จะเข้านั่งร่วมวงกับบรรดานักปราชญ์เพื่อรับฟังฮะดีษ และการตอบปัญหาต่างๆ โดยท่านได้เริ่มเรียนพร้อมท่องจำซึ่งมารดาของท่านไม่ได้ให้เงินมาซื้อกระดาษเพื่อจดบันทึกแต่อย่างใด ท่านจึงมองไปที่กระดุก และนำกระดุกนั้นมาจดบันทึกตามที่ได้ฟัง นอกจากกระดุกแล้วท่านยังใช้ หนังสือตัว กาบของต้นอินทผลัม (Abdul Ghaniy al-Daqr.2014:38)

จากความยากจนนี้เองทำให้มีคนมากล่าวแนะนำท่านให้ไปประกอบอาชีพ หางานทำงานและให้ทิ้งการศึกษาก่อน ไม่ต้องรีบในเรื่องของการศึกษา ซึ่งอัลอิมามอัชชาฟีอีย์ ตอบว่า “ฉันมีความสุขกับการเรียนวิชาความรู้ และการแสวงหามัน ในที่สุดอัลลอฮ์ได้ประทานริสกีตามที่พระองค์ทรงประทานให้”

จากช่วงวัยนี้เองท่านได้มีโอกาสท่องหนังสืออัลมูวัฎฎะฮ์ของอัลอิมามมาลิก โดยมีรายงานจากท่านมุฮะนียฺ จากอัลอิมามอัชชาฟีอีย์ กล่าวว่า “ฉันท่องจำอัลกุรอานในขณะที่ฉันอายุ 7 ขวบ และฉันได้ท่องจำมูวัฎฎะฮ์ขณะที่มีอายุเพียง 10 ขวบ” (Ibn Hajar al-‘asqallaniy.1406: 54)

อัลอิมามอัชชาฟีอีย์ได้ออกเดินทางไปยังเผ่าหุซัยยฺที่ชนบท ซึ่งมีชื่อเสียงทางด้านความถูกต้องของภาษาท่านพำนักอยู่ที่นั่นระยะหนึ่ง และท่านได้ท่องภาษาและกวีอาหรับ คำบอกเล่า สายตระกูล จนกระทั่งอัลอิมามได้ท่องกวีของชาวหุซัยยฺให้กับท่านอัสมุอีย์ (Muhammad Ibrahim al-Hufnawiy.2011:121)

วันหนึ่งในขณะที่ท่านอายุ 13 ปีท่านได้นั่งอยู่บนสัตว์ และท่านอิมามอัชชาฟีอีย์ได้ยกกรวยขึ้นมา คนที่นั่งด้านหลังจึงได้ตีด้วยแส แล้วกล่าวว่า อย่างที่ท่านอยู่นี้ทำให้คุณลักษณะความเป็นผู้ดีต้องหายไป จึงมีเสียงถามว่า ไหนความรู้เรื่องฟิกฮ์ที่อยู่ในตัวเธอมันบ้างไหม ด้วยเหตุนี้ทำให้ท่านอิมามตั้งใจที่จะเข้าไปนั่งร่วมวงของอัลอิมามมุสลิม บิน คอลิด อัลชินญียฺในมัสยิด) Abdul Ghaniy al-Daqr.2014:40)

เล่าจากอัลฮุซัยดี อัลอิมามอัซซาฟีอี กล่าวว่าฉันได้ออกไปแสวงหาความรู้ในด้านไวยากรณ์และวรรณคดี ฉันได้พบท่านมุสลิม บิน คอลิต อัลชินญี ท่านหันมากล่าวว่า โอ้หนุ่มน้อย มาจากไหน ท่านกล่าวว่า ฉันเป็นชาวมักกะฮ์ ท่านมุสลิม บิน คอลิต อัลชินญี ถามต่อว่า บ้านอยู่แถวไหน ท่านตอบว่า “บ้านฉันอยู่ที่ชะอ บิน เขต ตำบลมินา ”มาจากเผ่าไหน ตอบว่า มาจากตระกูลอับิดมานาฟ อัลอิมามมุสลิม บิน คอลิต อัลชินญี อุทานว่า “ บะ! ”แท้จริงอัลลอฮ์ได้ให้ความประเสริฐกับท่านทั้งในคุณยาและอาคิเราะฮ์ ทำไมจึงไม่เก็บความเข้าใจของคุณเกี่ยวกับเรื่องวิชาฟิกห์เพราะมันจะเป็นสิ่งที่ดีกับตัวเธอ

หลังจากนั้นอัลอิมามอัซซาฟีอีได้เดินทางกลับนครมักกะฮ์ อัลมุกัรเราะฮ์ และได้เป็นลูกศิษย์ที่คอยติดตาม อัลอิมามมุสลิม บิน คอลิต อัลชินญี มุฟตีนครมักกะฮ์ โดยทำการเรียนรู้วิชาฟิกห์กับท่าน และได้รับอนุญาต ให้เป็นผู้ตอบปัญหาศาสนาในขณะที่มีอายุเพียง 15 ปี (Muhammad Ibrahim al-Hufnawiy.2011:121) อัลอิมามมุสลิม บิน คอลิต อัลชินญี เป็นอาจารย์ของอัลอิมามอัซซาฟีอีคนแรกที่อนุญาตให้ท่านตอบปัญหาศาสนาได้ (Abdul Ghaniy al-Daqr.2014:42)

หลังจากนั้น ท่านต้องการเดินทางสู่นครมะดีนะฮ์ มุเนาะเราะฮ์ ต้องการเข้าพบอัลอิมามมาลิก เพื่อเรียนหนังสือมุวัฏฏอฮ์ของท่าน(Muhammad Ibrahim al-Hufnawiy.2011:121) เนื่องจากลุงของท่านได้กล่าวว่า “อย่ามัวเสียเวลากับการเรียนภาษาอาหรับ ให้ไปเรียนกับอัลอิมามมาลิกที่มะดีนะฮ์ดีกว่า ”นับแต่นั้นมาท่านจึงมีความตั้งใจที่จะเดินทางไปเรียนมุวัฏฏอฮ์กับอัลอิมามมาลิก โดยท่านไปขอยืมหนังสือมุวัฏฏอฮ์จากคนอื่นมาท่องจำใช้เวลาเพียง 9 คืน แล้วจึงให้เจ้าเมืองมักกะฮ์เขียนหนังสือถึงเจ้าเมืองมะดีนะฮ์ และอิมามมาลิก แล้วท่านจึงพาหนังสือไปหาเจ้าเมืองมะดีนะฮ์ ซึ่งในขณะนั้นการที่จะเข้าพบอิมามมาลิกเป็นเรื่องที่ยากมากจนกระทั่งเจ้าเมืองมะดีนะฮ์ได้กล่าวว่า “ให้ฉันเดินทางจากมะดีนะฮ์ไปนครมักกะฮ์ในสภาพเท้าเปล่ายังจะง่ายกว่าการที่ฉันจะได้ไปหยุดที่ประตูบ้านของอิมามมาลิก”

เจ้าเมืองมะดีนะฮ์ได้นำอัลอิมามอัซซาฟีอีเดินทางไปบ้านของอัลอิมามมาลิก ซึ่งท่านได้พบกับคนรับใช้ผิวดำที่ออกมาต้อนรับ ท่านเจ้าเมืองจึงกล่าวว่า “ไปบอกนายของเจ้าว่าฉันมาหา ”คนรับใช้จึงเข้าไปในบ้านนานมาก แล้วกลับออกมาแล้วกล่าวว่า “อัลอิมามมาลิกได้ฝากสลามมาด้วย หากมีประเด็นปัญหาให้ฝากไว้ แล้วพรุ่งนี้ค่อยมาเอาคำตอบ และหากท่านจะสนทนาด้วย ท่านก็ทราบวันที่อัลอิมามมาลิกสอนที่มัจลิสให้ท่านไปที่นั่นได้ ”เจ้าเมืองจึงตอบว่า “ให้บอกว่าฉันมาด้วยธุระสำคัญ ฉันมาพร้อมกับหนังสือของเจ้าเมืองมักกะฮ์ที่ต้องนำมาให้ท่านโดยมีธุระที่สำคัญ ”คนรับใช้จึงเข้าไปและได้ออกมาพร้อมนำเก้าอี้มาวาง ต่อมาอัลอิมามมาลิกก็ได้ออกมาโดยท่านมีบุคลิกที่น่าเกรงขาม สุขุม สง่างาม ท่านเป็นคนตัวสูงใหญ่ ท่านอิมามมาลิกจึงนั่งบนเก้าอี้ แล้วเจ้าเมืองได้ยื่นหนังสือให้ท่านโดยมีใจความในหนังสือว่า “นี่คือผู้ชายที่มีเรื่องจำเป็น และมีบริบทเฉพาะในตัวเขา และท่านจงคุยกับเขา และจงทำตามที่ท่านต้องการ ”เมื่ออ่านเสร็จอัลอิมามมาลิกก็โยนกระดาษทิ้งพร้อมกับอุทานขึ้นว่า “ซุบฮานัลลอฮ์ ความรู้ของท่านเราะฮ์สุลุลลอฮ์ ต้องมีสื่อที่จะแสวงหาหรือ ”อัลอิมามอัซ

ชาฟีอีกับเจ้าเมืองมะดีนะฮ์อยู่ในสภาพที่หวาดกลัวไม่กล้าสนทนา ท่านจึงขยับเข้าไปใกล้แล้วกล่าวว่า “ อัลดะฮะกัลลอฮ์ ” แล้วกล่าวว่า “ ข้าพเจ้าเป็นคนสายตระกูลมูฏอญลีบี ” เมื่ออัลอิมามมาลิกได้ยินคำพูดของฉันท่านก็หันมามองฉันทเล็กน้อย ซึ่งอัลอิมามมาลิกมีวิชาฟิรอซะฮ์ แล้วท่านกล่าวว่า “ เจ้าชื่ออะไร ” อัลอิมามอัชชาฟีอีจึงตอบว่า “ ฉันทชื่อมุฮัมมัด ” อัลอิมามมาลิกจึงตอบว่า “ โอ้มุฮัมมัด จงเกรงกลัวอัลลอฮ์ และจงห่างไกลจากความชั่ว ” หลังจากนั้นอัลอิมามมาลิกจึงกล่าวว่า “ พรุ่งนี้ให้มาที่นี่แล้วจะมีการอ่านให้กับท่าน ” อัลอิมามอัชชาฟีอีกล่าวว่า “ ฉันทจะเป็นคนอ่านเอง ” และอัลอิมามอัชชาฟีอีก็ได้มาในวันรุ่งขึ้น แล้วท่านอ่านโดยไม่ได้อ่านหนังสือ ทั้งๆที่หนังสือนั้นอยู่ในมือ ทุกครั้งที่ท่านอ่าน ท่านอิมามมาลิกได้ฟังเสียงตัวอัลอิมามอัชชาฟีอี จึงทำให้อิมามอัชชาฟีอีอยากหยุดอ่าน แต่อิมามมาลิกให้ท่านอ่านอีกเรื่อยๆ อัลอิมามอัชชาฟีอีได้ศึกษาอยู่กับอิมามมาลิกเป็นเวลา 16 ปี จนถึงวันที่อัลอิมามมาลิกเสียชีวิตซึ่งท่านมีอายุ 29 ปี (al-Baihakiy Ahmad bin al-Husain.n.d.:102-103/1)

หลังจากอัลอิมามมาลิกได้เสียชีวิต อัลอิมามอัชชาฟีอี จึงมีความคิดที่จะกลับนครมักกะฮ์ในสภาพที่เป็นคนจน และจากจุดนี้เองท่านจึงเริ่มคิดทำงาน หาอาชีพ เพื่อหารายได้ เพื่อแสวงหาปัจจัยยังชีพในชีวิตประจำวันโดยไม่ต้องพึ่งคนอื่น ในช่วงดังกล่าวอัลลอฮ์ได้ทรงกำหนดให้เจ้าเมืองเยเมนเยี่ยมเมืองทิญาซญาติของอัลอิมามจึงได้คุยกับเจ้าเมืองให้นำอัลอิมามไปเยเมน เพื่อทำงานทำ เจ้าเมืองเยเมนตอบรับ แต่อัลอิมามอัชชาฟีอีไม่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ท่านจึงจำนองบ้านของท่านไว้ และท่านได้เดินทางพร้อมเจ้าเมืองประเทศเยเมน การเดินทางครั้งนี้ของท่านเป็นการใช้ชีวิตของการทำงานที่ควบคู่กับการเรียนรู้โดยที่ชีวิตส่วนมากจะอยู่อยู่กับการทำงาน และในเยเมนนี้เองท่านจึงได้หาโอกาสเรียนรู้วิชาฟิรอซะฮ์)Fakhr al-Razy Muhammad bin Āumr . 1986:10)

บางสายรายงานกล่าวถึงสาเหตุของการเดินทางไปเยเมนของท่านอิมามอัชชาฟีอีว่า “ แท้จริงกษัตริย์ฮารูน อรรอซิด ได้แต่งตั้งเจ้าเมืองมักกะฮ์ เป็นเจ้าเมืองเยเมน คือท่านฮัมมาด อัลบารบารีย์ พร้อมแต่งตั้งท่านมุสอับ อัซซุบัยดี ญาติสนิทของท่านอิมามอัชชาฟีอี เป็นกอธิประจําเมืองเยเมน มีพี่น้องสายสกุลกูเรซที่เป็นญาติของท่านอิมามอัชชาฟีอีได้สนทนากับเจ้าเมือง เพื่อขอให้ท่านพาท่านอิมามอัชชาฟีอีเพื่อแสวงหาริสกีปัจจัย เจ้าเมืองเยเมนก็อนุญาตให้ร่วมเดินทางซึ่งการเดินทางครั้งนี้แม่ของท่านอิมามไม่มีอะไรให้ไว้ใช้จ่ายในการเดินทาง ท่านจึงจำนองบ้านของท่านไว้ เพื่อเดินทางร่วมกับเจ้าเมืองได้ เมื่อท่านอิมามถึงเมืองเยเมน ก็ได้ทำงานกับเจ้าเมืองจนเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่แพร่หลาย เจ้าเมืองจึงเพิ่มค่าจ้างให้ ต่อมาท่านเจ้าเมืองถูกอธรรม ท่านอิมามอัชชาฟีอีจึงเริ่มเข้าไปช่วยและยับยั้งการกระทำนั้น (al-Baihakiy Ahmad bin al-Husain.n.d.:111/1)

จากการทำงานของอัลอิมามอัชชาฟีอีในเมืองเยเมนด้วยความยุติธรรมและมีอะมานะฮ์ จนเป็นการช่วยเหลือประชาชนชาวเยเมนที่ถูกอธรรมให้ได้รับสิทธิที่พึงได้รับจึงทำให้มีคนบางกลุ่มไม่ชอบเพราะกลัวจะเสีย

ผลประโยชน์ และบางกลุ่มเห็นชอบกับการอยู่ของทำอิมามอัชชาฟีอี๋ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่าการอยู่ของท่านอิมามอัชชาฟีอี๋ในเยเมนจะเป็นผลร้ายกับผลประโยชน์ของพวกเขาจนใส่ร้ายว่าท่านเป็นซื่อเส อะลาวียะฮ์ ซึ่งการใส่ร้ายครั้งนี้ถือว่าการถูกกล่าวร้ายที่รุนแรงที่สุดในชีวิตของท่าน จากเหตุการณ์ครั้งนี้เองที่อัลอิมามอัชชาฟีอี๋ ถูกบังคับให้เดินทางสู่นครแบกแดด และเริ่มเรียนรู้ฟิกฮ์ตามแนวทางของอะฮฺลุลเราะฮ์ (Fakhr al-Razy Muhammad bin Aumr . 1986:11) ท่านจึงได้มีโอกาสใช้ชีวิตในเมืองเยเมน 5 ปี อัลอิมามอัชชาฟีอี๋ ถูกส่งตัวสู่นครแบกแดดในปี ค.ศ 184 .หลังจากที่มีการใส่ร้ายท่านเรื่องซื่อเสอะลาวียะฮ์ในเมืองเยเมน และต้องรอการตัดสินจากท่านเคาะลีฟะฮฺฮารุน อรรอซิด ซึ่งในเวลานั้นที่นครแบกแดดเป็นศูนย์กลางแห่งวิชาความรู้ที่มีทั้งตัฟซีร ฮะดีษ ฟิกฮ์ นะฮฺญ เคาชะร็อฟ และวิชาการด้านชีวะ และคณิตศาสตร์ ที่สำคัญเป็นศูนย์กลางของนักวิชาการทั้งแนวอะฮฺลุลฮะดีษ และอะฮฺลุลเราะฮ์ซึ่งนักวิชาการที่โด่งดังในเวลานั้นคือมุฮัมมัด บิน ฮะสัน อัชชะบานียะ และอัลอิมามอัชชาฟีอี๋จึงใช้โอกาสนี้กับการใช้เงินส่วนตัวถึง 60 ดีนาร์ในการซื้อหนังสือที่เป็นวิชาการของชาวอิรักเพื่อนำมาอ่านให้รู้ถึงทัศนะความคิดของกลุ่มอะฮฺลุลเราะฮ์และการโต้เถียงของพวกเขา โดยเริ่มจากหนังสือของท่านมุฮัมมัด บิน ฮะสัน อัชชะบานียะ (Ibn al-Athir al-Mubarak bin Muhammad.1990:79/1)

หลังจากนั้นอัลอิมามอัชชาฟีอี๋ได้กลับสู่นครมักกะฮ์ ด้วยการที่อัลลอฮ์ได้คุ้มครองท่านให้รอดพ้นจากการตายในการทดสอบครั้งนั้น และการกลับจากอิรักในครั้งนี้ท่านได้นำความรู้ของกลุ่มอะฮฺลุลเราะฮ์ จากนักวิชาการด้านฟิกฮ์ที่เป็นผู้นำมัซฮับอะฮฺลุลฮะดีษคือ ท่านมุฮัมมัด บิน ฮะสัน อัชชะบานียะ การใช้ชีวิตในอิรักครั้งนั้นเป็นระยะเวลาสั้นๆจนทำให้อัลอิมามอัชชาฟีอี๋คิดที่จะนำแนวทางของอะฮฺลุลเราะฮ์เป็นหลักฐานจนกลายเป็นมัซฮับ และในส่วนตัวของท่านตั้งใจที่จะนำมาเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด จากการกลับมา มักกะฮ์ครั้งนี้ท่านจึงเริ่มเปรียบเทียบหลักและข้อปลีกย่อยในมัซฮับต่างๆโดยเกิดความคิดในเรื่องของอิญติฮาดมุญลัก คือการนำหลักฐานทั้งหมดมาประมวลเพื่อหาหลักฐานที่มีน้ำหนักที่สุด และสิ่งที่ชัดเจนที่สุดก็จะเป็นแนวทางของท่านและที่สำคัญสิ่งนั้นต้องเป็นกิตาบูลลอฮ์ และสุนนะฮ์ โดยไม่ฝักใฝ่มัซฮับของตน แต่มีเจตนาที่จะทำให้ที่ความจริงปรากฏ เพราะกลัวการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขในบทบัญญัติของอัลลอฮ์ (Abdul Ghaniy al-Daqr.1987:77) และจากสิ่งที่ปรากฏชัดในชีวิตช่วงนี้ของท่านคือ 1)การปรากฏชัดแนวความคิดการอิญติฮาดและมัซฮับเฉพาะสำหรับส่วนตัวท่าน โดยอยู่บนพื้นฐานสิ่งที่มีน้ำหนัก และมีความเด็ดขาดของหลักฐาน โดยไม่พิจารณาถึงผู้กล่าว 2)การตั้งวงในมัซยิดหะรอมของท่านเป็นที่ยอมรับของอิมามอาวุโส 3)การแต่งหนังสืออรรถาธิบาย (I-Baihakiy Ahmad bin al-Husain.n.d.:231/1)

1) ความเป็นมาและแนวทางฟิกฮ์ของอัลอิมามอัชชาฟีอี๋

อัลอิมามอัชชาฟีอียฺได้ศึกษาแนวทางฟิกฮ์ในอิรักโดยได้ซึมซับวิทยาการการตีความของแนวอะฮ์ลเราะฮ์ยิ โดยเฉพาะคณาจารย์ของท่านที่ชื่อ ท่านมุฮัมมัด บิน ฮะสัน อัชชัยบานียฺ กอปรกับท่านมีภูมิหลังในการศึกษาฟิกฮ์และการตีความตามแนวทางอะฮ์ลลอะดีษะจากอัลอิมามมาลิก บิน อนัสมาก่อนแล้ว ทำให้เกิดการผสมผสานวิทยาการการตีความในตัวท่าน โดยที่ได้นำแนวทางอะฮ์ลเราะฮ์ยิกับแนวทางในการอิจญ์ติฮาดที่สอดคล้องกับกิตาบลุลลอฮ์ และสุนนะฮ์ ซึ่งการปรับใช้แนววิทยาการของทั้งสองแนวทางดังกล่าวปรากฏชัดในภาคปฏิบัติของท่านหลังจากที่ท่านได้เดินทางกลับจากอิรัก และพำนักในนครมักกะฮ์ (Abdul Ghaniy al-Daqr.1987:77)

หลังจากที่ท่านได้ประมวลองค์ความรู้ทั้งจากสายอะฮ์ลลอะดีษะ และอะฮ์ลเราะฮ์ยิ และตั้งมัชฮับเป็นการเฉพาะตัวท่าน โดยได้เขียนตำราอรรถาธิบาย ท่านก็เดินทางกลับไปยังอิรักอีกครั้งในปี 195 ท่านได้อยู่อิรักประมาณ 2 ปี เพื่อนำเสนอแนวทางของท่านให้กับนักกฎหมายและฟุเกาะฮอาห์ที่นั่น ซึ่งขณะนั้นชาวอิรักจะยึดแนวทางการตอบปัญหากับชาวอะฮ์ลลอะดีษะ โดยอะฮ์ลลอะดีษะไม่มีส่วนร่วมในเรื่องดังกล่าว จนกระทั่งอัลอิมามอัชชาฟีอียฺเข้าอิรักในครั้งนี้ ท่านได้นำแนวทางใหม่ของวิชาฟิกฮ์ที่มีกิตาบลุลลอฮ์ และสุนนะฮ์เป็นตัวยืนยันในทุกปัญหาจากที่ในมัสยิดเคยมีวงสำหรับอะฮ์ลเราะฮ์ยิถึง 40 กลุ่มด้วยกัน เมื่อถึงวันศุกร์ กลุ่มของการเรียนรู้เหลือเพียง 3-4 กลุ่มเท่านั้น โดยกลุ่มที่เหลือได้เข้ามาร่วมศึกษาร่วมกับอัลอิมามอัชชาฟีอียฺ (Ibn al-Athir al-Mubarak bin Muhammad.1990:127/1)

ในช่วงท้ายของปี 199 ฮ.ศ.อัลอิมามอัชชาฟีอียฺได้เดินทางเข้าประเทศอียิปต์ ในการเดินทางทั้งหมดของท่านที่เป็นการเดินทางเชิงวิชาการ ที่ได้พบกับแนวทางของการปฏิบัติในรูปแบบมัชฮับต่างๆ จึงทำให้ท่านได้เรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้แห่งชีวิตทั้งด้านสติปัญญา วิชาการ ศาสนา จากการเดินทางเข้าอียิปต์ในครั้งนี้ท่านได้เห็นการขับเคลื่อนทางศาสนา คือ ญามิอ์อัมรฺ บุคคลที่มีชื่อเสียงในการเผยแพร่ในประเทศนี้คือ อับดุลลอฮ์ บิน อัมรฺ บิน อาซ และนาฟิอ์ (ทาสของท่านอิบนุอุมรฺ) จากจุดนี้อัลอิมามอัชชาฟีอียฺ ได้เริ่มเผยแพร่ความคิดและแนวทางฟิกฮ์ของท่านในญามิอ์ อัมรฺ บิน อาซ โดยเริ่มมีคนรักและเห็นชอบ จากชนกลุ่มน้อยจนเป็นชนกลุ่มใหญ่ เพราะความรู้และแนวทางฟิกฮ์ของท่าน จึงทำให้ผู้ปฏิบัติตามของอัลอิมามมาลิก และอัลอิมามอับฮะนีฟะฮ์เปลี่ยนมาเป็นผู้ปฏิบัติตามแนวทางของอัลอิมามอัชชาฟีอียฺ เช่นอัลอิมามมุฮะนียฺ อิมามอัลบะวัยฎียฺ

จากการที่อัลอิมามอัชชาฟีอียฺได้ใช้ชีวิตในสังคมของผู้รู้ในประเทศอียิปต์ ทำให้ท่านมีโอกาสดำเนินชีวิตของท่านเราะฮ์ลุ้ล้ที่เศาะฮียะฮ์เป็นจำนวนมาก และหลังจากที่ท่านได้เห็นบริบทของสังคม วัฒนธรรมการยึดมั่นตามบรรพชนในประเทศอียิปต์ซึ่งแตกต่างจากสถานที่ต่างๆที่ท่านเคยอยู่มาก่อนแล้ว ท่านจึงเห็นว่ามีควมจำเป็นที่จะต้องสร้างมาตรฐานในทางวิชาการฟิกฮ์ใหม่ สำหรับข้อบัญญัติบางประเด็นของปัญหาที่เคยกล่าวไว้แล้วในประเทศอิรัก เป็นการผสมผสานครั้งใหม่จากแนวคิดทางด้านฟิกฮ์ของท่าน และนี่คือผลลัพธ์ที่ปรากฏที่

อาจตรงข้ามกับคำพูดเดิมของท่านที่ประเทศอียิปต์ ซึ่งท่านได้ประพันธ์หนังสือในขณะที่ใช้ชีวิตที่อียิปต์ไว้จำนวนหนึ่ง อาทิ หนังสืออัลอุม ญ จุดนี้เองจึงเกิดแนวคิดใหม่และแนวคิดเก่าของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์

หลังจากที่ท่านได้ศึกษาหลักกฎหมายอิสลามทั้งสองแนวทาง ท่านได้นำมาเปรียบเทียบหลักการและข้อปลีกย่อยของทั้งสองแนวทาง และท่านจึงมีความเห็นต่างจากมัซฮับเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้วทั้งสองมัซฮับ ทำให้เป็นที่มาของมัซฮับเฉพาะตัวของท่าน ทำให้แนวทางมัซฮับของท่านเป็นแนวทางสายกลางที่นำเอาจุดเด่นของทั้งสองแนวทางคือ แนวทางอะฮ์ลุลฮะดีษ กับอะฮ์ลุลเราะยมาใช้ในการวินิจฉัยประเด็นปัญหาทางฟิกห์ได้อย่างโดดเด่น ซึ่งการเริ่มต้นแนวทางการวินิจฉัยประเด็นปัญหาทางฟิกห์ของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์ ท่านได้เริ่มจากการแต่งตำราอุศูลุลฟิกห์ที่ชื่อ อรรถิสาละฮ์ และแต่งตำราทางฟิกห์ที่ชื่อ อัลฮุญญะฮ์ แล้วทำการเผยแพร่แนวทางมัซฮับของท่าน ญ นครแบกแดด จนกระทั่งเป็นที่แพร่หลายในอิรัก หลังจากนั้นท่านจึงเดินทางเข้าไปในอียิปต์เพื่อความเป็นอิสระในการขับเคลื่อนงานวิชาการและทำให้มัซฮับของท่านเป็นที่แพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาจุดเปลี่ยนของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์ในการกำหนดแนวทางของมัซฮับที่เป็นทางสายกลางของท่าน เราสามารถแบ่งระดับฟิกห์ของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์เป็น 4 ระยะเวลา (ช่วง) ดังนี้:

1. ระยะเวลาการเตรียมและการสร้าง

ระยะเวลาที่เริ่มหลังจากการเสียชีวิตของอัลอิมามมาลิก บินอะนัส ครูของท่านตั้งแต่ ฮ.ศ. 179 จนกระทั่งอัสซาฟีอีเดินทางสู่แบกแดดครั้งที่สองในปี ฮ.ศ. 195

ช่วงนี้ที่เป็นที่ยอมรับด้วย 3 ปัจจัยหลัก คือ

1) อัลอะยาตุลอะมะลียะฮ์ ซีวิตเชิงปฏิบัติ ซึ่งอัสซาฟีอี ได้ใช้ชีวิตในเยเมน เจตนาเดินทางเข้ามาเพื่อทำงาน ณ ที่ที่ท่านได้พบกับการปฏิบัติของคดีย่อยๆ ตามวิชาการที่ท่านได้เรียนมา ทำให้ท่านเข้าใจวิถีชีวิตมนุษย์อย่างละเอียด รู้ถึงประเพณีปฏิบัติ บริบทของสังคม และการเมือง ท่านจึงใช้หลักของฟิกฮ์ อัลเอาละวี ยาท และการซึ่งระหว่างความคิด ของฟุเกาะฮอา์ ขณะที่ทำการแก้ไขปัญหาคดีย่อยๆ ที่ถูกนำเสนอเพื่อนำสู่ประโยชน์สูงสุด

2) อัสซาฟีอีได้ย้ายเข้าเมืองแบกแดด ฮ.ศ. 184 เมืองหลวงของการปกครอง ซึ่ง ณ วันนั้นเป็นศูนย์กลางของนักปราชญ์ที่ปรารถนาในเรื่องในประเทศอิสลาม จึงทำให้อัสซาฟีอี ได้รับวิชาการสาขาต่างๆ รู้วัฒนธรรมซึ่งไม่มีในเมืองมักกะฮ์ มะดีนะฮ์ และเยเมน ท่านได้ยึดฟิกฮ์ของโรงเรียนที่ยึดแนวคิดเช่นเดียวกัน ท่านได้มีการแสดงความคิดเห็นต่างกับฟุเกาะฮอา์อาวูโส ท่านได้สะสมแนวทางฟิกฮ์อะฮ์ลุลอะดีซ และฟิกฮ์อะฮ์ลุลเราะฮิ

3) การให้ความสำคัญกับการสอนในมัสยิดฮะรอหมมักกะฮ์ หลังจากอัลอิมามอัสซาฟีอีกลับจากแบกแดด ท่านได้เปิดสอนโดยมีการถาม และมีการตอบปัญหาซึ่งขณะนั้น อิบน์ อุยัยนะฮ์ มีโครถามเกี่ยวกับตัฟซีร์ และการพิทวา ท่านจะแนะนำและชี้ให้ไปถามคนนี้ หมายถึง อัลอิมามอัสซาฟีอี มัสยิดฮะรอหมมักกะฮ์ เป็นศูนย์รวมอะลมะฮ์ จากทุกทิศของประเทศอิสลามในช่วงเทศกาลฮัจญ์ จึงทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็นต่างในปัญหาต่างๆ จึงทำให้สานุศิษย์ของแต่ละท่าน ต้องค้นคว้าเชิงลึก แนวทางการได้มาของหลักฐานและสื่อสารการเข้าถึงหลักฐานเกิดการเปรียบเทียบแหล่งที่มาของฟิกฮ์ และมีการนำเสนอซึ่งปลื้มก้อยตามขอบเขตของการเห็นต่าง ณ จุดนี้ อิริสาละฮ์ ของอัลอิมามอัสซาฟีอีได้เปลี่ยนแปลงให้กับผู้ค้นคว้าหาแนวทางหาหลักฐาน

จากปัจจัยทั้งสาม เป็นอิทธิพลที่ใหญ่หลวงในการเกิดมัสฮับทางฟิกฮ์ในอนาคตของอัลอิมามอัสซาฟีอี โดยเข้าถึงฟิกฮ์ของอะฮ์ลุลอะดีซในแคว้นอิญาซ และเข้าถึงฟิกฮ์อะฮ์ลุลเราะฮิในอิรัก

2. ระยะเวลาการปรากฏและการพัฒนามัสฮับอัลอิมามอัสซาฟีอีที่ศนะเกา

ช่วงนี้นับตั้งแต่การเดินทางเข้าแบกแดดครั้งที่สองในปี ฮ.ศ. 195 จนกระทั่งเดินทางเข้าอียิปต์ ในปี ฮ.ศ. 199

อัลอะสัน บิน อัสซะฮ์พระรอนียกล่าวว่า อัสซาฟีอีได้เดินทางเข้ามาในปี ฮ.ศ. 195 พานักกับพวกเรา 2 ปี ถัดจากนั้น เดินทางเข้ามักกะฮ์ และในปี ฮ.ศ. 198 กลับมาที่เรา และพำนักเพียงไม่กี่เดือน ท่านก็เดินทางสู่อียิปต์ ในช่วงระยะเวลานี้ อัลอิมามอัสซาฟีอีได้เปิดเผยทัศนะ และฟิกฮ์ของท่าน และเริ่มเผยแพร่ในเมือง

หลวงของผู้ปกครองและกอลอะฮ์ ของอะฮ์ลุลเราะฮิ ท่านเริ่มใช้คำพูดใหม่ซึ่งไม่เคยกล่าวสอนมาก่อน ดังคำพูดของอะบูเชอาร์ กล่าวว่า

ขณะที่อัสซาฟิอีย เดินทางเข้ามาอยู่กับพวกเรา ผมเห็นเขากล่าวสอนว่า : แท้จริงอัลลอฮ์ทรงตรัสไว้ บางครั้งกล่าว อาม พระองค์ประสงค์ คอศ บางครั้งพระองค์ทรงกล่าว คอศ ประสงค์ อาม อะบูเชอาร์กล่าวว่า พวกเราไม่รู้สิ่งต่างๆเหล่านี้ พวกเราได้ตามอัสซาฟิอียจากเรื่องดังกล่าว ท่านกล่าวตอบว่า แท้จริงอัลลอฮ์ทรงตรัสว่า “แท้จริงมีผู้คนได้ชุมนุมสำหรับพวกท่าน” อัลลอฮ์ทรงกล่าวถึง อะบูสุฟยานและอายะฮ์ “ โอ้นะบี เมื่อพวกเจ้าหย่าภริยาก็จงหย่าพวกนาง”

คำพูดคอศ พระองค์ทรงประสงค์ อาม อะบูเชอาร์กล่าวว่า พวกเราทราบว่าคำพูดของอัสซาฟิอีย ไม่ใช่คำพูดที่เป็นแนวทางของคำพูดใคร

บนพื้นฐานจุดประสงค์ของอุศูลนี้ อัลอิมามอัสซาฟิอียเริ่มจะให้น้ำหนักระหว่างทัศนะต่างๆ ของฟุเกาะฮฺ และจะเลือกทัศนะที่ใกล้เคียงกับอุศูลมากที่สุด จะออกจากทัศนะทั้งหมดสู่ทัศนะใหม่ ถ้าไม่พบทัศนะใดๆ ท่านจะยึดถือปฏิบัติตามอุศูลของท่าน การปฏิบัติดังกล่าวเริ่มมีการกล่าวขานในแบกแดด และเป็นที่ประจักษ์ด้วยหลักฐานในการโต้ตอบและการแสดงความคิดเห็นต่าง จนทำให้นักฟุเกาะฮฺจำนวนมากย้อนกลับ และเปลี่ยนมาตามมัซฮับ และแนวทางของอัสซาฟิอีย อะบูเชอาร์ กล่าวว่า ขณะที่อัลอิมามอัสซาฟิอีย มาถึงอิรัก อัลฮุสัยน บิน มุฮัมมัด อัลกะรอปีสัยได้มาพบผม ซึ่งท่านมีความเห็นต่างกับผมในเรื่อง อะฮ์ลุลเราะฮิ อัลฮุสัยน กล่าวว่า มีชายคนหนึ่งจากกลุ่มชนที่ยึดอะฮ์ลุลเราะฮิ เข้าใจพิภพ ได้มาเมืองเรา ท่านไปกับเรา เราไปเยาะเย้ยเขา พวกเราได้ไปหาเขา อัลฮุสัยนได้ถามอัสซาฟิอียปัญหาหนึ่ง อัสซาฟิอียได้ตอบด้วยคำว่า อัลลอฮ์ทรงตรัสว่า รอสูลุลลอฮ์ทรงตรัสว่า อย่างนั้นจนพบคำ พวกเราจึงทำสิ่งที่พวกเรายึดถือปฏิบัติและปฏิบัติตามอัสซาฟิอีย

อัลบุฎฏีกกล่าวว่า ผมได้ยินอัสซาฟิอีย กล่าวว่า อัศฮาบอะดีษได้รวมตัวมาหาผม พวกเขาขอให้ผมเขียนตำราเล่มหนึ่ง ได้หนังสือ อะบิฮะนีฟะฮ์ ผมกล่าวตอบว่า ผมไม่รู้คำพูดของเขา ผมจะเขียนต่อเมื่อ ผมอ่านหนังสือของพวกเขา ผมจึงให้พวกเขา เขาได้เขียนหนังสือของมุฮัมมัด บินอัลฮะสัน ผมได้อ่านพิจารณา 1 ปี จนผมท่องจำ ต่อมาผมได้เขียนหนังสือ 1 เล่ม ที่แบกแดด อิบน์ฮะญูร หมายถึง หนังสือชื่อ อัลฮุญญะฮ์ ในการใช้ชีวิตในอิรัก อัลอิมามอัสซาฟิอีย มีมัซฮับเฉพาะของเขา และผู้คนเริ่มรู้จักชื่อของท่าน

3. ระยะเวลาการเบ่งบาน และสมบูรณ์มัซฮับใหม่

ช่วงระยะเวลานี้ คือวันเวลาที่อัสซาฟิอียได้ใช้ในอียิปต์ ตั้งแต่ ปี ฮ.ศ. 199 จนถึงวันที่อัสซาฟิอียจากโลกนี้ ในปี ฮ.ศ. 204 เราะฮิมะฮ์ฮุลลอฮ์

ฮัรมะละฮ์กล่าวว่า อัสซาฟิอียได้เดินทางเข้ามาในปี ฮ.ศ. 199 มะฮ์ร บินนัศร์ อัลเคาลานีย์ กล่าวว่า อัสซาฟิอียเดินทางมาจากฮิญาซ และพำนักอยู่ในอียิปต์ 4 ปี ก่อนอัลอิมามอัสซาฟิอียเดินทางสู่อียิปต์ สภาพบริบท อุละมาอ์พิภพเป็นอย่างไร ฮัรเราะฮิอ์กล่าวว่า คนอียิปต์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งยึดทัศนะของมาลิก และพร้อมปกป้อง อีกกลุ่มยึดทัศนะของอะบิฮะนีฟะฮ์ และพร้อมปกป้อง อัสซาฟิอียกล่าวตอบว่า หวังว่าการเดินทางเข้าสู่อียิปต์ อินชาอัลลอฮ์ ผมจะนำสิ่งหนึ่งมาให้พวกเขาที่จะทำให้ครอบคลุมความคิดทั้งสองทัศนะทั้งหมด ฮัรเราะฮิอ์ กล่าวว่า อัสซาฟิอียได้ทำเรื่องดังกล่าว ขอสาบานด้วยพระนามอัลลอฮ์ ขณะที่อัสซาฟิอียเข้าสู่อียิปต์ คนอียิปต์เกิดการวุ่นวายพักหนึ่ง สุดท้ายพวกเขาก็รักเขา ฮาญจิบ บินฮะญูร อัยวียลีย์ กล่าวว่า ผมไม่

เคยเห็นใครเหมือนอัสซาฟีอีย์ ตั้งแต่เขาเข้ามาที่อียิปต์ พวกเขาบอกว่า ชายคนหนึ่งจากตระกูลเรซเดินทาง มาสู่พวกเรา พวกเราได้มาหาอัสซาฟีอีย์ เขากำลังละหมาด พวกเราไม่เคยเห็นใครละหมาดสวยงามกว่าเขา พวกเราไม่เคยเห็นใบหน้าใครตรงมาก่อน ขณะที่อัสซาฟีอีย์พูด พวกเราไม่เคยได้ยินคำพูดไพเราะเช่นนี้ พวกเราจึงได้ยึดคำตอบของอัสซาฟีอีย์

ในช่วงนี้เป็นช่วงที่มีความพิศวงในชีวิตอัลอิมามอัสซาฟีอีย์และพิกษ์ของเขา คือ

1) ทบทวนการอิญติฮาดและทัศนะต่างๆที่ผ่านมา กลับคำพูดบางปัญหาที่เป็นทัศนะเก่า และทัศนะใหม่ คือสิ่งที่ได้รับอิตายะฮ์

2) ประพันธ์ตำรามากมาย ที่นำทัศนะใหม่ และสุกมตามทัศนะใหม่มาบันทึก อัลอิมามอะฮ์มัดถูกถามเกี่ยวกับหนังสืออัสซาฟีอีย์ ท่านตอบว่า จงยึดหนังสือที่ถูกเขียนในอียิปต์ เพราะหนังสือที่เขียนในอิรักไม่มีสุกม หลังจากกลับมาอียิปต์ เขาได้ว่างสุกม

3) อัศฮาบอวฺโส รวบรวมและรักษามัสฮับอัสซาฟีอีย์และเผยแพร่จนถึงรุ่นแล้วรุ่นเล่าจากความชาญฉลาดและตถกผลึกในช่วงนี้ เกียรติของอัลอิมามอัสซาฟีอีย์ได้รับการยอมรับและเป็นที่ประจักษ์มีความแตกต่างด้านวิชาการจากผู้อื่น อีกทั้งท่านเป็นผู้มีการนำหลักฐานที่ชัดเจนนำเสนอโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคลิกภาพของท่านมีความโดดเด่น จึงทำให้พิกษ์และมัสฮับของอัลอิมามอัสซาฟีอีย์ สู่ความสมบูรณ์อย่างที่สุด

4. ช่วงระยะเวลาการนำออกและการเกิดสาขา

หลังจากการเสียชีวิตของอัลอิมามอัสซาฟีอีย์ รอฮิมะฮุลลอฮ์ เริ่มกลุ่มมุจตะฮิดุนจากสาธุศิษย์ของท่าน ในการนำปัญหาต่างออกมานับพื้นฐานของกฎเกณฑ์พิกษ์และของอุศูล มีการชี้และข้อปลีกย่อย พร้อมมีการปรับทัศนะต่างๆให้ถูกต้อง อัลอิมามอันนะวะวียฺ กล่าวว่า ฟังทราบเถิด อัศฮาบของพวกเราจากอิรักที่ทำการรายงานด้วยคำพูดของอัสซาฟีอีย์ กฎเกณฑ์ของมัสฮับ และแนวทางอัศฮาบรุ่นก่อนมีน้ำหนักและชัดเจนกว่า การรายงานของชาวเคาะรอซาน ส่วนชาวเคาะรอซานจะมีความโดดเด่น การค้นคว้า การอธิบายข้อปลีกย่อย และการเรียบเรียงเป็นส่วนใหญ่

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

อัลอิมามอัสซาฟีอีย์เริ่มต้นการศึกษาวิชาพิกษ์จากในช่วงแรกตามแนวทางของอะฮ์ลุลฮะดีษ โดยเป็นได้ศึกษาหลักกฎหมายอิสลามตามแนวทางของอะฮ์ลุลฮะดีษ หลังท่านได้เดินทางไปใช้ชีวิตที่เยเมนแลอิรัก และได้เริ่มศึกษาหลักกฎหมายอิสลามตามแนวทางของอะฮ์ลุลเราะยฺ ตามแนวทางมัซฮับฮะนาฟีซึ่งท่านได้ศึกษาจากท่านมุฮัมมัด บิน อะฮ์มัด อัสซัยบานียฺ ที่เป็นผู้เผยแพร่ตามแนวคิดของออบูฮะนีฟะฮฺ ทำให้เป็นที่มาของมัซฮับเฉพาะตัวของท่าน และทำให้แนวทางมัซฮับของท่านเป็นแนวทางสายกลางที่นำเอาจุดเด่นของทั้งสองแนวทางคือ แนวทางอะฮ์ลุลฮะดีษ กับอะฮ์ลุลเราะยฺมาใช้ในการวินิจฉัยประเด็นปัญหาทางพิกษ์ได้อย่างลงโดดเด่น ซึ่งการเริ่มต้นแนวทางการวินิจฉัยประเด็นปัญหาทางพิกษ์ของท่านอิมามอัสซาฟีอีย์ท่านได้เริ่มจากการ

แต่งตำราอุศูลุลฟิกฮ์ที่ชื่อ อรรถิชาละฮ์ และตำราทางฟิกฮ์ที่ชื่อ อัลหุญญะฮ์ แล้วทำการเผยแพร่แนวทางมัซฮับของท่าน ณ นครแบกแดด จนกระทั่งเป็นที่แพร่หลายในอิรัก หลังจากนั้นท่านจึงเดินทางเข้าไปในอียิปต์เพื่อความเป็นอิสระในการขับเคลื่อนงานวิชาการและทำให้มัซฮับของท่านเป็นมัซฮับที่เดินทางสายกลางที่แพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยที่ทำให้อัลอิมามอัชชาฟีอีย์ มีความโดดเด่นและถูกยอมรับทางด้านวิชาการมีหลายปัจจัยดังนี้

1. พรสวรรค์ที่อัลลอฮ์ทรงประทานให้กับอัลอิมามอัชชาฟีอีย์ ครบทุกด้านสรีระ ความจำ การใช้ความคิด การไตร่ตรองและการนำเสนอที่ชัดเจน
2. คณาจารย์ของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์ ซึ่งท่านได้รับความรู้ ศาสตร์ของฟิกฮ์ ฮะดีษ ภาษาอาหรับจากชัยค์อาจารย์ที่อยู่ต่างถิ่นไกลกันและมีแนวทางหลักสูตรที่แตกต่างกันจากนศรมักกะฮ์ มะดีนะฮ์ เยเมนและอิรัก
3. การศึกษาเฉพาะทาง การเดินทางมาก การถูกทดสอบ ซึ่งทำให้อัลอิมามอัชชาฟีอีย์ สะสมประสบการณ์โดยตรงจากมนุษย์และธรรมชาติของพวกเขา

ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรมีการศึกษาจุดเด่นของของมัซฮับอัชชาฟีอีย์ในจุดยืนบนทางสายกลาง
- 2) ควรศึกษาถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงแนวทางการฟิกฮ์ของอัลอิมามอัชชาฟีอีย์

บรรณานุกรม

- Abdul Ghaniy al-Daqr. (2014). *Muhammad bin Idris al-Shfiy*. Dar al-Qalam.Damizq.
- Abdul Ghaniy al-Daqr. (1987). *al-Imam al-Shfiy Faqiyh al-Sunnah* .Dar al-Qalam.Damizq.
- al-Baihakiy Ahmad bin al-Husain. (n.d). *Manaqif al-Imam Shafiáy*. Dar al-Trath.al-Qahirah.
- Fakhr al-Din al-Razy Muhammad bin Āumr . (2008). *Manaqif al-Imam Shafiáy Wahuwa al-Kitab al-Musamma (I,shad al-Ṭalibin ila al-Minhayunqawim)*. Dar al-Slam al-Hadithah.
- Fakhr al-Din al-Razy Muhammad bin Āumr . (2008). *I,shad al-Ṭalibin ila al-Minhayunqawim*. Dar al-Slam al-Hadithah.
- Ibn al-Athír al-Mubarak bin Muhammad. (1990). *Manaqif al-Imam Shafiáy*. Dar al-Qablah.Jidah
- Ibn Hajar al-Asqallaniy. (1992). *al-I'ṣabah fi Tamyiṣ al-Ṣahabah*. Dar al-Kutub al-Ālmiyah. Bairut.
- Ibn Hajar al-‘Asqallaniy. (1406). *Tawaly al-Ta’asiys bi ma’aly Muhammad bin Idris*. Dar al-Kitab al-‘Alamiyah
- Majdi ‘Isudin Hasan Saad, (2015). *Majanlah al-shafi’iy*. maskas buhus al-mahab al-shafi’iy.Bunai.
- Muhammad Ibrahim al-Hufnawiy. (2011). *Muṣtalaḥat al-Fuqahaá wa al-Uṣuliyyin*. Dar al-Slam Qahirah.

Penyelidikan

Pemikiran Tuan Guru Haji Sulong al-Fatoni Terhadap Tradisi Maulid Nabi (SAW): Kajian Terhadap Kitab Cahaya Islam Gugusan Maulid Sayyid al-Anam

Ismaie Katih, Ph.D., Numan Hayimasae, Ph.D.***

**Penolong Professor Pengajian Islam, Fakulti Sains Islam, Prince of Songkhla University, Kampus Pattani.*

***Penolong Professor Pengajian Melayu, Fakulti Pengajian Kemanusiaan dan Kemasyarakatan, Prince of Songkhla University, Kampus Pattani.*

Abstrak

Maulid Nabi adalah sebuah perayaan yang dilakukan dalam rangka memperingati hari kelahiran Nabi Muhammad (SAW) sebagai salah satu bentuk rasa cinta umat Islam kepada Nabi (SAW). Tradisi ini banyak dilakukan oleh umat Islam di pelbagai belahan dunia termasuk di Patani, Selatan Thailand. Kajian ini bertujuan untuk menjelas tentang Pemikiran Tuan Guru Haji Sulong terhadap perayaan Maulid Nabi dalam kitabnya, Risalah Cahaya Islam, Gugusan Maulid Sayyid al-Anam. Pada umumnya, kajian ini berasaskan kajian kepustakaan dengan menggunakan metode pengumpulan data kemudian analisis secara deskrip-deskriptif. Kajian didapati bahawa Tuan Guru Haji Sulong al-Fatoni menolak pendapat golongan tertentu yang mengatakan acara Maulid Nabi adalah tidak dibenarkan kerana merupakan *Bid'ah* yang keji. Beliau berpegang bahawa merayakan Maulid Nabi (SAW) itu adalah termasuk dalam kategori *Bid'ah Hasanah* atau sunat dikerjakan. Untuk menguatkan pendapat tersebut, beliau memetik pendapat-pendapat ulama silam antaranya Shyeikh Ibnu Hajar al-'Asqallani, Imam as-Sayuthi, dan ulama-ulama lainnya, yang sangat terkenal. Pendapat-pendapat ulama yang tersebut dilengkapi dengan petikan yang agak panjang dan pada beberapa tempat disebut pula kitab-kitab rujukan.

Kata kunci: Pemikiran Tuan Guru Haji Sulong, Maulid Nabi(SAW), Cahaya Islam Gugusan Maulid Sayyid al-Anam.

RESEARCH

*Tuan Guru Haji Sulong al-Fatoni's Thoughts on the Maulid Nabi (SAW)
Tradition: A Study on Cahaya Islam Gugusan Maulid
Sayyid al-Anam*

Ismaie Katih, Ph.D., Numan Hayimasae, Ph.D.***

**Asst. Prof. of Islamic Studies, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkhla University, Pattani Campus.*

***Asst. Prof. Program of Melayu Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pattani Campus.*

Abstract

Maulid Nabi is a kind of celebrations made it in order to recall back the birth of the Prophet Muhammad as one way of respectation to Him (SAW). This tradition has been practicing in various part of the world including Patani, southern part of Thailand. This research is aimed at studying Tuan Guru Haji Sulong's thought on the tradition of Maulid Nabi in his treaty, Risalah Cahaya Islam Gugusan Maulid Sayyid al-Anam. Generally, this is a documentary research based on library data collection and then analysed descriptively. The research found that Tuan guru Haji Sulong al-Fatoni rejected particular scholars who stated that the tradition of Maulid Nabi is not allowed because of the bad *Bid'ah*. He argues that the celebration of Maulid Nabi (SAW) is a kind of the good *Bid'ah* (*Bid'ah Hasanah*) or encouraging to do it. In order to support this argument, he evidenced several thoughts from great scholars such as Shyeikh Ibnu Hajar al-'Asqalani, Imam as-Sayuthi, dan some others, whom very well known. All of their thoughts are presented descriptively and followed by references.

Keywords: Haji Sulong's Thought, Tradition of Maulid Nabi (SAW), Cahaya Islam Gugusan Maulid Sayyid al-Anam.

1. Latar belakang kajian

Tradisi Maulid Nabi adalah sejenis perayaan yang dilakukan dalam rangka memperingati hari kelahiran Nabi Muhammad (SAW) sebagai salah satu pelaksanaan dan rasa cinta umat Islam kepada Nabi(SAW). Tradisi ini banyak dilakukan oleh umat Islam di setiap penjuru dunia termasuk di Patani, dan di wilayah-wilayah yang umat Islam bertempat di bahagian lain-lain dalam negara Thai.

Perayaan Maulid pada panggilan orang melayu ialah setengah daripada cara membesar-besarkan Rasul Allah (SAW). Perayaan tersebut dilakukan melalui cara pembacaan Maulid Berzanji atau lain-lain bentuk. Kemudian mereka yang terlibat dalam majlis perayaan Maulid akan berdiri ketika pembacaan tiba di ayat yang menyebutkan tentang kelahiran Nabi (SAW). Setelah berzanji, kebiasaannya akan adakan jamuan selera, makanan dan lain-lainnya daripada bermacam-macam amalan kebajikan sesuai bulan Rabi'ul Awwal setiap-tiap tahun. (Haji Abdullqadir bin Haji Wangah, 1409. Hal: 11.)

Dalam membicarakan tentang Maulid Nabi dalam kajian ini akan membahaskan sejauh mana pendapat Haji Sulong dalam hal ini melalui kitab beliau bernama Kitab Cahaya Islam – Gugusan Maulid Saiyidil Anam. Kitab ini ditulis oleh Tuan Guru Haji Sulong al-Fathoni sempena bulan kelahiran Nabi Muhammad (SAW). selesai tulis pada tahun 1362 H/1943, dalam masa darurat suasana Perang Dunia Kedua. Tumpuan utama Kitab Cahaya Islam adalah tentang Maulid Nabi Muhammad (SAW). Namun pendekatan yang digunakan jauh berbeza dengan penulisan-penulisan lain yang pernah dihasilkan oleh beberapa ulama dunia Melayu yang sebelumnya. Hampir separuh kandungan jilid pertama adalah membahas pembahagian bid'ah. Seterusnya dilanjutkan pula pendapat para ulama yang terkenal dunia Islam tentang hukum mengadakan Maulid Nabi Muhammad (SAW).

Kitab ini merupakan karya Tuan Guru Haji Sulong yang terakhir, telah ditulisnya ketika di dalam penjara Legor, Nakhorn Sri Thammaraj, Thailand. Setelah karya ini, tidak ada lagi karya beliau yang lain, kerana setelah itu beliau hilang secara misteri. Bahkan hingga sekarang tidak diketahui di mana Tuan Guru Haji Sulong dikebumikan.

Gugusan Cahaya Keselamatan, sebuah karya beliau lagi selesai ditulis pada 3 Zulkaedah 1368 H bersamaan dengan 28 Ogos 1949 M. Cetakan yang pertama sebanyak 10,000 naskhah, diusahakan oleh Tuan Haji Muhammad Amin, anak pertama Tuan Guru Haji Sulong. Ia diterbitkan oleh Saudara Press Patani, bertempat di no. 185, Jalan Rodi, Patani, tahun cetakan 1377 H/1958 M. (Wan Mohd Shaghbir Abdullah, 2010)

Secara umumnya kitab ini beliau dihasilkan untuk menyebarkan pandangan para ulama tentang perayaan Maulid Nabi (SAW). kepada umat Islam dan sekaligus, melalui tulisan ini beliau hendak menafikan pandangan yang menafikan perayaan Maulid. Beliau membuktikan pandangan para ulama terkenal silam bagi menguatkan pendiriannya.

Oleh sebab kitab Haji Sulong ini juga berperanan penting dalam penyebaran pandangan para ulama tentang Maulid Nabi (SAW)., pengkaji amat berharap bahawa kajian ini boleh menjadi sumbangan, mendedahkan pemikiran Haji Sulong dan sebagai kongsi ilmiah. Selain itu kitab ini belum sempurna kerana didapati rujukan-rujukan utama seperti menyebut nama kitab dan halaman tanpa menyebut asal usul. Juga ditempat yang lain ada menyebut maksud hadith sahaja tanpa menyebut teks asal dalam bahasa Arab dan juga belum mentakhrijkan hadith-hadith. Melalui kajian ini, pengkaji akan menyambung kekurangan-kekurangan tersebut baik dari segi rujukan dan penjelasan hadith-hadith yang belum sempurna. Melalui kajian ini juga, pengkaji amat yakin bahawa hasil kajian ini akan menjadi bahan bacaan bagi orang awam di Alam Melayu khususnya di Patani. Sejauh pengalaman pengkaji, belum didapati mana-mana kajian yang dijalankan terhadap kitab tersebut.

Dengan itu, pengkaji merasakan satu keperluan untuk mengemukakan pemikiran Tuan Guru Haji Sulong dalam bidang agama. Kajian ini akan melibatkan huraian berkaitan “Pemikiran Tuan Guru Haji Sulong terhadap perayaan Maulid Nabi: Kajian terhadap kitab Cahaya Islam Gugusan Maulid Sayyid al-Anam. Pengkaji juga melihat bahawa kajian ini akan memberikan sumbangan besar terhadap fahaman tentang tradisi Maulid Nabi yang masih menjadi isu keditakan sefahaman di kalangan umat Islam dan bagaimana jalan keluar mengikut ajaran Islam yang tulen.

2. Objektif Kajian

Kajian ini bertujuan untuk menjelas tentang Pemikiran Tuan Guru Haji Sulong terhadap perayaan Maulid Nabi melalui ktiab Cahya Islam Gugusan Maulid Sayyid al-Anam.

3. Ringakas Biografi Tuan Guru Haji Sulong

Dari segi silsilah kekeluargaan, beliau dengan nama lengkap Haji Sulong Abdul Kadir ialah Muhammad bin Abdul Kadir bin Syeikh Zainal Abidin bin Ahmad al-Fatani. (Syeikh Zainal Abidin bin Ahmad al-Fatani berasal dari kampung Bendang Badang berpendidikan awal di kampung lahirnya kemudian belajar di Makkah. Pada tahun 1860-an beliau pulang ke

Patani dan membuka pondok di kampung kelahirannya lagi. Awal 1910-an, beliau menuju ke Malaya dan membuka pondok di Seberang Prai hingga ke akhir hayatnya sekitar tahun 1910-an. (Ahmad Fathy al-Fatani, 1999). “Beberapa Catatan Tentang Tuan Minal.” *Pengasuh*. Bil. 557 Mac-Apr., hlm. 18-25.) Syeikh Zainal Abidin bin Ahmad al-Fatani ini ialah seorang ulama terkenal setelah Syeikh Daud bin Abdullah al-Fatani (1769-1847) dan Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani (1856-1908). Beliau dikenali dengan gelaran “Tuan Minal”. (Mengikut Wan Muhammad Shaghir Abdullah, gelaran “Tuan Minal” ini muncul daripada serangkaian peristiwa di antara Syeikh Zainal Abidin dengan murid-muridnya, iaitu apabila beliau terlalu marah kepadamurid-muridnya beliau sering membaca surah an-Nas dan apabila sampai di ayat “Min al-Jannah Wa al-Nas”, beliau mengeraskan suaranya. Kejadian ini sering kali berlaku hingga lama kelamaan melekatkan dengan kalimat “Min al-Jannah”), (Lihat Wan Muhammad Shaghir Abdullah. 1991. *Syeikh Zainal Abidin bin Ahmad al-Fatani*. Dakwah. Apr., hlm. 16-17.) Menurut Wan Muhammad Shaghir Abdullah, Syeikh Zainal Abidin Ahmad al-Fatani mempunyai tiga orang isteri dan beberapa orang anak. Antara anak-anak beliau, termasuk Haji Daud. Al-‘Alim al-‘Allamah Haji Abdul Kadir, Al-‘Alim al-‘Allamah Syeikh Muhammad Shalih, Al-‘Alim al-‘Allamah Syeikh Umar, Al-‘Alim al-‘Allamah Haji Hasan dan Hajah Fatmah. (Wan Muhammad Shaghir Abdullah, 1999, hlm: 43-44)

Abdul Kadir atau Haji Abdul Kadir telah berkahwin dua kali. Kali pertama Abdul Kadir berkahwin dengan seorang gadis berasal dari Kelantan dan memperoleh dua orang anak yang kedua-duanya menjadi ulama. (Wan Muhammad Shaghir Abdullah. 1999). Kali kedua beliau telah berkahwin dengan Shafiyah, seorang perempuan yang berasal dari Muar, Johor atau dikenali dengan gelaran "Mik Muar" dan memperolehi 7 orang anak termasuk Zainab, Maryam, Abdullah, Mahmud Nor, Khadijah, Mahmud dan Fatimah.

Di sini ada perbezaan pendapat tentang silsilah keturunan Haji Sulong, iaitu antara pendapat Wan Muhammad Shaghir Abdullah dengan seorang anak Haji Sulong, Muhammad Amin. Mengikut Muhammad Amin, Abdul Kadir berkahwin dengan tiga orang isteri. Isteri pertama bernama Syarifah yang juga dikenali dengan gelaran “Che Pah” dan daripada isteri inilah lahirnya Haji Sulong. Haji Sulong dilahir di kampong Anak Ru, Patani pada tahun 1895. (Dipanggil orang kampung Anak Ru kerana pada masa lampau ia belum diduduki orang. Di kawasan ini juga merupakan kawasan pesisir pantai yang banyak dengan pokok-pokok Ru yang kecil). Semasa itu Patani berada di bawah pemerintahan Raja Sulaiman Syarifuddin ayah kepada Tengku Abdul Kadir Kamaruddin, Raja Patani yang terakhir. Setelah mati “Che Pah”, Abdul Kadir berkahwin pula dengan dua orang isteri. Isteri pertama bernama Raqi'ah yang melahirkan dua orang anak iaitu: Haji Abdul Rahim dan Sofi'ah. Isteri kedua bernama “Mak

Besar” (nama gelaran) yang melahir tujuh orang anak, iaitu; Zainab, Mariam, Abdullah, Mohd. Noor, Khadijah, Mahmud dan Fatimah. (Wan Muhammad Shaghir Abdullah. 1999).

Haji Sulong ialah anak sulung daripada sanak-saudaranya dan kerana itu beliau digelar “Sulong”. Penduduk tempatan selalu memanggil beliau dengan gelaran “Tak Yah Long”. (Numan Hayimasae, 2004, hlm: 82-83). Semasa kecil, Haji Sulong Abdul Kadir merupakan seorang anak yang pakal, cerdas dan suka melagakan ayam yang menjadi satu permainan yang termasyhur dalam kalangan penduduk Melayu Patani ketika itu. Oleh sebab kecerdasan itu, beliau berjaya khatam al-Quran pada umur delapan tahun sahaja. (Muhammad K.Zaman. 1995)

Pengertian Maulid Nabi, Lintasan Sejarah dan Hukumnya

Pengertian Maulid Nabi (SAW) menurut Syeikh as-Sayyid Zain Aal Sumaith, dalam karyanya, Masa’il Kathsura Haulaha al-Niqasy wa al-Jidal, mendefinisikan Maulid Nabi (SAW). adalah : Memperingati hari kelahiran Rasulullah (SAW).dengan menyebut-nyebutkan kisah hidupNya, dan tanda-tanda kemuliaan serta mukjizat –mukjizat Nabi (SAW). bagi mengagungkan kedudukanNya, dan melahirkan rasa kegembiraan atas kelahirannya. (Al-Sayyid Zain Aala al-Sumait, nd, hlm: 105).

Dari pengertian di atas didapati bahawa kegiatan yang dilakukan pada hari kelahiran Nabi (SAW) iaitu pada 12 Rabi’ul Awwal dengan amalan-amalan ibadah yang bersifat mutlak seperti melakukan pembacaan dan pengkajian tentang sirah Rasulullah (SAW) melalui pembacaan syair-syair yang tertulis dalam kitab-kitab Maulid seperti Barzanji, ataupun melakukan kegiatan tertentu yang dikategorikan sebagai ibadah mutlak seperti bersolat, membaca al-Qur’an, bersedekah, dan lain-lainnya.

Berkaitan dengan sejarah Maulid Nabi (SAW), para ulama bersepakat bahawa Maulid Nabi tidak pernah dilakukan pada masa Nabi (SAW) masih hidup dan tidak juga pada masa pemerintahan *Khulafaurrasyidin*. al-Maqrizi (mati H.764) dalam kitabnya “al-Khutat” menjelaskan bahawa Maulid Nabi mulai diperingati pada abad 9 Hijrah oleh Dinasti Fathimiyah di Mesir.

Dinasti Fathimiyah mulai menguasai Mesir pada tahun 362 H dengan raja pertamanya Al-Muiz lidinillah, pada awal tahun menaklukkan Mesir beliau membuat enam perayaan hari lahir sekaligus; hari lahir (Maulid) Nabi, hari lahir Ali bin Abi Thalib, hari lahir Fatimah, hari lahir Hasan, hari lahir Husein dan hari lahir raja yang berkuasa. Kemudian pada tahun 487 H pada masa pemerintahan al-Afdhal peringatan enam hari lahir tersebut dihapuskan dan tidak

diperingati, raja ini meninggal dunia pada tahun 515 H. Pada tahun 515 H dilantik Raja yang baru digelarkan al-Amir Li ahkamillah, beliau menghidupkan kembali peringatan enam Maulid tersebut, dan begitulah seterusnya, peringatan Maulid Nabi (SAW) yang jatuh pada bulan Rabi'ul Awwal diperingati daripada tahun ke tahun sehingga ke zaman sekarang dan meluas hampir ke seluruh dunia. (Nashir Moh. Al-Hanin, 2007, hlm: 1).

Riwayat yang lain, bahawa peringatan Maulid Nabi pertama kali dilakukan oleh Raja Irbil (satu wilayah di Iraq sekarang), bernama Muzhaffaruddin al-Kaukabri, pada awal abad ke 7 Hijriyah. (al-Suyuti, 2000, 1/182). Ibn Kathir menjelaskan: Sultan Muzhaffar mengadakan peringatan Maulid Nabi pada bulan Rabi'ul Awwal. Beliau merayakannya secara besar-besaran. Beliau ialah seorang yang berani, gaya pahlawan, berilmu dan seorang pemerintah yang adil – semoga Allah merahmatinya. Selain itu terdapat penjelasan dari cucu Ibn al-Jauzi bahawa dalam peringatan tersebut, Sultan al-Muzhaffar mengundang seluruh rakyatnya dan seluruh ulama yang pakar pelbagai bidang ilmu, baik ilmu Fiqh, Hadits, ilmu kalam, ulama usul, ahli tasawuf, dan lain-lainnya. Sejak tiga hari, sebelum hari pelaksanaan Maulid Nabi itu, beliau telah melakukan segala persiapan. Ribuan kambing dan unta disembelih untuk hidangan para hadirin yang akan hadir dalam perayaan Maulid Nabi tersebut. Segenap para ulama saat itu membenarkan dan menyetujui apa-apa yang dilakukan oleh Sultan al-Muzhaffar tersebut. Mereka semua berpandangan dan menganggap baik perayaan Maulid Nabi yang dibuat untuk rakyat kali pertama itu. (Ibn Kathir, 1998, 13/145).

Ibn Khallikan dalam kitab Wafayat al-A'yan menceritakan bahawa al-Imam al-Hafiz Ibn Dihyah datang dari Marocco menuju ke Syam dan seterusnya ke Iraq. Ketika melintasi daerah Irbil pada tahun 604 Hijriah, beliau mendapati Sultan al-Muzhaffar, raja Irbil tersebut sangat besar perhatiannya terhadap perayaan Maulid Nabi (SAW). Oleh karena itu, al-Hafiz Ibn Dihyah kemudian menulis sebuah buku tentang Maulid Nabi yang diberi judul “ *al-Tanwir Fi Maulid Al-Basyir al-Nazir*”. Karya ini kemudian beliau menghadiahkannya kepada Sultan al-Muzhaffar. (Ibn Khallikan, nd, 3/449).

Para ulama berbeza pendapat tentang hukum perayaan Maulid Nabi (SAW), ada pandangan yang membolehkan dan yang menolak. Pihak yang membolehkan menyatakan bahawa Maulid Nabi (SAW) pada hakikatnya bukanlah ibadah, namun semata-mata tradisi (adat). Sebagaimana diketahui, hukum asal dari tradisi kebiasaan manusia adalah *mubah*, selama tidak ditemukan dalil eksplisit yang mengharamkannya. Oleh karena itu, pada dasarnya suatu tradisi tidak memerlukan dalil khusus dan spesifik. Sayyid Muhammad bin Alawi al-Maliki al-Hasani, mengatakan: Bahawa sesungguhnya mengadakan Maulid Nabi merupakan suatu tradisi dari tradisi-tradisi yang baik, yang mengandung banyak manfaat dan

faedah yang kembali kepada manusia, sebab adanya kurnia yang besar. Oleh karena itu ia dianjurkan dalam syara' dengan satuan pelaksanaannya (ibadah-ibadah mutlak yang menjadi bagian dari tradisi Maulid). (Sayyid Muhammad bin Alawi Al-Maliki, 2009, hlm: 309).

Abu al-Hasanain al-Hasyimi al-Makki juga berkata: “Dan kaum Muslimin–bihamdillah– tidak pernah menganggap peringatan Maulid Nabi (SAW) sebagai ibadah. Di mana bagi mereka, peringatan Maulid semata-mata perbuatan yang tidak dilarang berdasarkan ia merupakan perkara kebiasaan sahaja. Adapun, niat taqarrub kepada Allah itu didapati dengan melalui niat. (Abu al-Hasanain al-Makki al-Hasyimi, 1996, hlm: 70).

Dari penjelasan di atas, peringatan Maulid Nabi pada hakikatnya semata-mata merupakan tradisi sahaja sebagaimana tradisi-tradisi yang harus atau mubah lain-lain. Tradisi-tradisi tersebut seperti tradisi memperingati hari kemerdekaan, tradisi walimah, dan lain-lain sebagainya. Oleh kerana itu, persepsi bahawa Maulid Nabi dinilai sebagai ibadah yang diada-adakan, yang tentunya bertitik tolak dari persepsi pihak yang mengamalkan Maulid Nabi yang mengira ini adalah sebagai tradisi semata-mata. Buktinya, pihak yang melaksanakannya tidak pernah mewajib perayaan Maulid Nabi kepada pihak mana-mana pun. Dalam hal ini ia boleh menjadi ibadah sekiranya ada niat yang baik dalam rangka bertaqarrub kepada Allah walaupun perayaan ini semata-mata tradisi. Di sini ingin menegaskan bahawa ibadah yang dimaksud itu pasti berdasarkan niatnya yang baik tetapi bukan dikira ia adalah asal usul dari tradisi masyarakat. Selanjutnya, tradisi dalam hal ini berfungsi sebagai wasilah atau sarana, yang juga pada hakikat dihukumkan seperti hukum asal, hukum mubah. (Isnain Ansory, 2018, hlm: 31).

Pihak yang menolak perayaan Maulid Nabi (SAW) adalah ibadah yang tidak pernah dicontohkan oleh Rasulullah(SAW) Padahal hukum asal ibadah adalah haram (*Tawqifiyyah*), yang memerlukan dalil khusus. Dalam hal ini, tidak ditemukan dalil khusus yang menunjukkannya. (Isnain Ansory, 2018, hlm: 29).

Sa'id bin Ali al-Qahthani mengatakan: Perayaan Maulid adalah *Bid'ah* yang dibuat-buatkan dalam agama di mana Allah tidak pernah menurunkan sebarang ajaran tentangnya. Nabi (SAW) sendiri pun tidak pernah mensyariatkan melalui sabdanya, perbuatannya, dan Iqrarnya. (Said bin Ali al-Qahthani, 1420, hlm: 52).

Taj al-din al-Fakihani mengatakan: Saya tidak pernah tahu dalil dari al-Qur'an dan Hadith tentang peringatan Maulid Nabi ini, dan tidak pernah pula diceritakan riwayat tentang pelaksanaannya oleh salah satu ulama, di mana para ulama tersebut merupakan pimpinan dalam hal agama, yang senantiasa berpegang teguh kepada warisan orang-orang terdahulu.

Bahkan peringatan Maulid Nabi adalah satu perkara yang Bid'ah. (Tajuddin al-Fakihani, 1409, hlm: 8).

Ibnu al-Haj dari mazhab Maliki menyatakan: Maka wajib bagi kita pada hari Isnin tarikh 12 Rabi'ul awwal dengan menambahkan beribadah dan berbuat kebaikan, sebagai ungkapan rasa syukur kepada Allah atas apa-apa yang dianugerahkan kepada kita berbentuk nikmat-nikmat besar, terutama nikmat kelahiran Nabi Muhammad (SAW). (Ibn al-Haj al-Maliki, nd, 2/2).

Berikut adalah ini pendapat-pendapat yang mengatakan bahawa Maulid Nabi (SAW) tidak boleh dilakukan, antara lain;

1. Menurut Fatwa Syeikh Abdul Aziz bin Baaz, (Hamud bin Abd Allah al-Matar, 1419, hlm: 619), bahawa seseorang tidak dibenarkan mengadakan perayaan hari lahir Nabi (SAW) dan hari kelahiran lain-lainnya, kerana hal tersebut termasuk *Bid'ah* yang diada-adakan dalam agama sedangkan Rasulullah (SAW), para Khalifah al-Rasyidin dan pengikut-pengikut Rasulullah dari kalangan sahabat tidak pernah pun melakukan perayaan tersebut dan tidak pula para tabi'in. Satu hadith dari Nabi (SAW) begini bersabda:

مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ

Barang siapa yang membuat-buat perkara baru dalam agama ini yang bukan bagian dari agama ini, maka hal itu tertolak. (al-Bukhari, 1422, 3/1343).

2. Menurut Syeikh Muhammad bin Shalih al-Utsaimin (Muhammad Salih al-Uthaimin, 1413, 2/297-299), menjelaskan: Pertama: Malam kelahiran Rasul (SAW) diketahui secara pasti, bahkan sebahagian daripada ulama masa kini menyimpulkan hasil penelitian mereka bahawa malam kelahiran beliau adalah pada tanggal 9 Rabi'ul Awwal, bukan malam 12 Rabi'ul Awwal. Oleh sebab itu, menjadikan perayaan pada malam 12 Rabi'ul Awwal tidak berdasarkan dari sumber sejarah yang sebenarnya. Kedua: Dari sisi tinjauan syariat tidak ada dasar tentang meraya Maulid Nabi (SAW). Apabila hal itu termasuk bagian syariat Allah maka tentunya Nabi (SAW) melakukan atau begini sampaikan kepada umatnya. Dan jika begini pernah melakukan atau menyampaikan maka mestilah ajaran itu terus terjaga, sebab Allah Ta'ala berfirman:

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا

Apa yang diberikan Rasul kepadamu maka terimalah. Dan apa yang dilarangnya bagimu maka tinggalkanla al-Quran(al-Hasyr:7)

Dari penjelasan di atas, dapat disimpulkan bahawa telah terjadi perbezaan pandangan antara pihak yang menolak Maulid Nabi (SAW) dan sebaliknya. Bagi yang membolehkan Maulid Nabi (SAW), mereka menganggap peringatan ini sebatas tradisi yang tidak dijadikan sebagai ibadah khusus. Oleh karena, ia sebagai suatu tradisi dihukum secara hukum asal termasuk perkara yang boleh dilakukan, selama mana tidak ditemukan dalil yang mengharamkan tradisi tersebut. Manakala bagi pihak yang menolakkannya menganggap bahawa peringatan Maulid Nabi (SAW) merupakan ibadah yang tidak berdasarkan kepada mana-mana dalil, maka ia akan dihukum dengan hukum *al-Man'* (dilarang) berdasarkan kaedah, "*Hukum asal bagi ibadah adalah dilarangkan*". (Muhammad Husin bin Hasan al-Jizani, 1431, 1/111). Bagi orang yang ingin keluar dari pendapat ulama dalam masalah ini, baik sahaja mengelakkannya dari melakukan amalan ini, atas dasar: *Keluar daripada khilaf pandangan adalah digalakan*. (al-Subki, 1991, 1/111).

4. kaedah kajian

Kajian ini menggunakan kaedah kualitatif melalui pengumpulan data dari sumber terutamanya kitab Haji Sulong, Cahaya Islam, Gugusan Maulid Sayyidil al-Anam, dan sumber kitab-kitab lain yang mengandungi isi kandungan berkaitan dengan acara Maulid Nabi baik yang sokong mahupun yang kontra. Secara terperinci adalah berikut:

4.1. Metode pengumpulan data ialah kajian kepustakaan. Pengkaji telah menggunakan sumber maklumat yang berhubungkait dengan tujuan kajian ini di mana telah dikumpulkan dari beberapa data kepustakaan baik yang premir atau skunder. Beberapa sumber maklumat yang pernah dikumpulkan oleh para ilmuan dalam isu-isu berkaitan. Sumber asas dalam kajian ini tentulah kitab Haji Sulong bertajuk Cahaya Islam, Gugusan Maulid Sayyid al-Anam dan sumber rujukan dari kitab-kitab klasik yang lain hasil tulisan ulama silam yang terkemuka sebagai sumber rujukan tulisan Haji Sulong dan sumbangan akademik kepada kajian ini.

4.2. Metode Analisis Data, dari segi bentuk kajian ini yang bertumpu kepada seorang tokoh ulama Patani, Tuan Guru Haji Sulong Abdul Kadir, khususnya terhadap pemikiran beliau dalam masalah pelaksanaan tradisi Maulid Nabi (SAW) melalui kitab berjudul Cahaya

Islam Gugusan Mauled Sayyid al-Anam. Selanjutnya, pengkaji cuba merumuskan secara umum bagaimana pendirian beliau terhadap acara Maulid Nabi (SAW) serta hujah-hujah yang diutarakan. Pengkaji juga membuat kajian lanjutan dari hasil tulisan beliau dengan mendapatkan sumber asli yang Haji Sulong menyebut secara tidak sumpurna dari aspek teks aslinya, sumber rujukannya serta maklumat-maklumat penting yang lain yang diperlukan dalam mengukuhkan penghujahan beliau bagi menyakinkan yang kesemua beliau merujukkan itu berdasar kepada sumber yang benar, pengarang yang benar, dan lebih-lebih lagi ayat-ayat al-Qur'an dan Hadith-hadith yang sahih. Secara keseluruhannya, pengkaji memakai teknik huraian secara deskriptif di mana dalam kandungan disertakan dengan analisis-analisis yang bersandarkan kepada rujukan-rujukan yang boleh dipercayai baik dari segi kewibawaan pengarang sendiri mahupun kaedah yang digunakan.

5. Batasan Kajian

Kajian tentang pemikiran Tuan Guru Haji Sulong terhadap Maulid Nabi (SAW) ini, hanya bertumpu kepada sebuah kitab karangan beliau iaitu “Cahaya Islam, Gugusan Maulid Sayyid al-Anam dan perihal asal bagi berbuat Maulid yang karim dan menyatakan kelebihan yang Amim”. Walaupun kitab berbincang tentang Maulid Nabi (SAW) namun dimuatkan juga dengan bahasan tentang ketegori *Bid'ah dan syarat-syaratnya*.

6. Hasil Kajian dan Perbingcangan

Tuan Guru Haji Sulong menjelaskan tentang kenyataan dalil-dalil Sunat perayaan Maulid Nabi (SAW) dan Sunat bangun berdiri ketika majlis bersolawat atasnya (bila berzanji). Beliau menjelaskan begini: Adapun diperbuat jamuan serta membaca Kisah Maulid di dalam perhimpunan maka iaitu masuk dalam bahagian *Bid'ah Sunat* kerana perbuatan itu menunjukkan kasih sayang akan Nabi (S.W.) dan membesar akan dia maka hal yang demikian itu disuruh oleh syara' dengan barang mana kaifiyat ada ia maka diperbuat Maulid itu pun di suruh pula dan begitu juga bangun berdiri pada ketika membaca:

(وَأَحْذَهِهَا الْمَخَاضُ فَوَلَدَتْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نُورًا يَتَأَلَّأُ سَنَاهُ)

maka mulailah Siti Aminah merasa sakit untuk bersalin kemudian ia pun melahirkan Junjungan kita di dalam keadaan dengan cahanya yang gilang-gemilang. (al-Barzanji, 2008).

Bagi Tuan Guru Haji Sulong bahawa berdiri dalam acara Maulid Nabi kebiasaannya bila baca Berzanji tiba pada ayatnya kelahiran baginda Rasulullah tersebut adalah tanda memberi kemuliaan dan kebesaran atas kezhahiran suatu rahmat Allah Taa'la bagi sekalian alam dengan diperanakan Nabi (SAW.). Sebenarnya kelakuan berdiri dalam hal tersebut telah dilaksanakan oleh orang-orang yang alim-alim dari pelbagai negeri. (Muhammad Sulong: 1376:10).

Tuan Guru Haji Sulong memuatkan pandangan Imam al-Nawawi tentang Maulid Nabi (SAW) dengan mengatakan bahawa: berdiri bagi orang yang kelebihan dan kemuliaan dalam Agama Islam adalah setengah daripada perkara yang disunatkan sebagai tanda kehormatan dan bukan kerana riya'. (Muhammad Sulong: 1376:10). Tuan guru menguatkan pandangan Imam al-Nawawi dengan dalil hadith yang diriwayatkan daripada Imam al-Baihaqi dalam Sunannya berikut:

عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَتَتْهَا قَالَتْ: " مَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَشْبَهَ كَلَامًا وَحَدِيثًا مِنْ فَاطِمَةَ
بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَتْ إِذَا دَخَلَتْ عَلَيْهِ رَحَبَ بِهَا، وَقَامَ إِلَيْهَا، فَأَخَذَ
بِيَدِهَا، فَقَبَّلَهَا وَأَجْلَسَهَا فِي مَجْلِسِهِ، وَكَانَ إِذَا دَخَلَ عَلَيْهَا، رَحَبَتْ بِهِ وَقَامَتْ فَأَخَذَتْ
بِيَدِهِ فَقَبَّلَتْهُ "

daripada A'isyah (R.A.) berkata: tidak aku lihat akan seseorang yang terlebih menyerupai perkataan dan tutuan daripada Fatimah dengan Rasul (SAW) dan adalah Fatimah apakala masuk atas Nabi (SAW) nescaya membesar oleh Nabi (SAW) akannya dan bangun berdiri kepadanya maka memegang oleh Nabi (SAW) akan tangannya dan mekucup akan dia. dan di peruduk akan dia pada tempat duduknya dan Nabi (SAW) apakala masuk atas Fatimah nescaya membesar oleh Fatimah akan dia dan bangun berdiri Fatimah kepadanya dan memegang oleh Fatimah akan tangannya maka mekucup akan dia. (al-Baihaqi, 1424, 7/162, Ibn Hibban, 1993, 15/403, al-Hakim, 1990, 3/167, dan al-Aajuri, 1999, 5/2120).

Bagi Tuan guru Haji Sulong, tindakan berdiri ini tidak patut bagi seseorang daripada orang alim atau orang-orang awam meninggalkannya, dan tidak patut juga menegahkan daripada melakukannya bahkan jika ada yang meninggalkan berdiri dan menegahkan daripadanya itu adalah mehina akan Nabi (SAW) atau mehinakan perbuatan itu. (Muhammad Sulong: 1376:10).

Penjelasan Tuan Guru Haji Sulong di atas, sangat mementing dan menghargai gerak geri bangun berdiri ketika solawat atas junjungan Nabi(SAW) pada majlis berzanji. Hal ini terdapat beberapa penjelasan dari beberapa ulama termasuk Ibn Hajar al-Haytami dalam kitabnya, *Fatwa al-Hadithiyyah*. Ibn Hajar ada menjelaskan bahawa: Selama ini dinilai baik melakukan solawat sambil berdiri sebagai penghormatan terhadap Nabi SAW. Hal tersebut berdasarkan kepada pendapat Imam al-Nawawi yang menganggap berdiri untuk menghormati seorang yang punya keutamaan adalah bagian dari amal sunnah jika dilakukan tidak untuk *riya'*. (Ibn Hajar al-Haythami, nd, hlm: 50).

Penjelasan Tuan Guru Haji Sulong berikut tadi adalah sesuai dengan pandangan Syeikh Ali al-Halabi dalam kitabnya "*Insan al-Uyun Fi Sirat Al-Amin Al-Ma'mun* (al-Halabi, 1427, 2:1/123), beliau menjelaskan bahawa bentuk berdiri ketika menyebut nama Nabi(SAW) atau dikatakan *mahallul qiyam* sesungguhnya telah ditemukan oleh ulama umat Islam dan para imam, sebagai contoh Imam al-Subki yang telah diikuti oleh para ulama semasa dengannya. Sebagian ulama menceritakan bahawa Imam al-Subki dan para ulama pernah berkumpul, lalu seorang penyair menyembahkan syair pujian karya al-Sharshari untuk Nabi (SAW):

قليل لمدح المصطفى الخط بالذهب ... على ورق من خط أحسن من كتب . وأن تنهض
الأشراف عند سماعه ... قياما صفوفا أو جثيا على الركب

Artinya: Sedikit sekali tulisan yang memuji Nabi pilihan dengan cinta emas di atas lembaran perak dalam tulisan terbaik. Hendaklah orang-orang mulia berdiri ketika mendengarnya, berdiri bersaf-saf, atau berlutut diatas kendaraan. Maka Saat itulah Imam al-Subki berdiri bersama orang yang hadir dalam majelis. (al-Halabi, 1427, 2:1/123).

Dari keterangan di atas dapat memberi kesimpulan bahawa bagi golongan yang menggalakan perayaan Maulid Nabi (SAW) dan berdiri ketika pembacaan berzanji amat diajurkan. Ini disebabkan aktiviti berdiri adalah suatu akhlak yang baik bagi umat Nabi Muhammad (SAW). Para ulama memandangkan bahawa berdiri untuk menghormati Rasulullah (SAW) adalah sesuatu yang baik (Istihsan).

Tuan guru menghujahkan tentang hukum perayaan Maulid Nabi(SAW) melalui pandangan ulama-ulama yang tersyohur, seperti Imam Ibnu Hajar al-'Asqalani yang menyebut bahawa perayaan Maulid Nabi adalah *Bid'ah Hasanah* (Muhammad Sulong: 1376:12). Sebagaimana dinukil oleh Imam al-Suyuti bahawa Syeikh Ibnu Hajar ditanya

tentang amalan Maulid, beliau menjawab bahawa: Asal melakukan Maulid adalah Bid'ah, tidak diriwayatkan dari ulama salaf dalam tiga abad pertama, akan tetapi di dalamnya terkandung kebaikan-kebaikan dan juga kesalahan-kesalahan. Barang siapa sahaja melakukan kebaikan di dalamnya dan menjauhi kesalahan-kesalahan, maka dia telah melakukan *Bid'ah* yang baik (*Bid'ah Hasanah*), (Imam al-Syuti, 1985, Tahqiq Mustafa Abd al-Qadir, hlm: 63). Hal ini terdapat dalil dari hadith diriwayatkan Imam al- Bukhari dan Muslim bahawa Nabi (SAW) bersabda:

لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ وَجَدَ الْيَهُودَ يَصُومُونَ عَاشُورَاءَ، فَسُئِلُوا عَنْ ذَلِكَ، فَقَالُوا: هَذَا الْيَوْمُ الَّذِي أَظْفَرَ اللَّهُ فِيهِ مُوسَى، وَبَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى فِرْعَوْنَ، وَنَحْنُ نَصُومُهُ تَعْظِيمًا لَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «نَحْنُ أَوْلَى بِمُوسَى مِنْكُمْ، ثُمَّ أَمَرَ بِصَوْمِهِ.

Tatakala datang ia kenageri Madinah di dapatkan Yahudi puasa mereka itu pada hari Asyura' maka bertanya Nabi (SAW) akan mereka itu maka jawab mereka itu ini hari yang di tergelam oleh Allah taa'la padanya akan Firaun di dalam laut dan di lepaskan Nabi Musa (SAW) maka kami puasa akan dia kerana syukur akan Allah taa'la maka sabda Nabi (SAW) aku terlebih sebenar dengan Musa daripada kamu maka puasa Nabi (SAW) dan menyuruh ia akan manusia dengan puasanya. (al-Bukhari, 1422, 5/70(5943), Muslim, nd. 2/795(1130)).

Tambahan pula Ibnu Hajar al- Asqalani dalam kitab fatwanya yang dikutip oleh Imam al-Syuti, beliau mengambil kaedah yang berasal daripada hadith Bukhari dan Muslim tersebut berkaitan dengan kelebihan syukur bagi Allah taa'la melalui bermacam-macam ibadat pada satu hari yang tertentu dengan sebab dikurniakan Allah taa'la akan nikmat atau ditolakan bala dan berulang-ulang syukur pada umpama hari itu pada setiap tahun. Maka jelas di sini bahawa tidak ada nikmat yang lebih besar selian daripada nikmat kelahiran Nabi Muhammad (SAW) pada hari Isnin 12 bulan Rabiaul Aw-wal ini. (al-Syuti, 1985, tahqiq Mustafa Abd al-Qadir, hlm: 63).

Tuan Guru Haji Sulong memuatkan (Muhammad Sulong: 1376:17) pandangan Abu Syamah iaitu guru bagi Imam Nawawi : setengah daripada seelok barang yang mengadakan pada masa kami adalah bersedekah, kebajikan, menzahirkan perhiasan dan kesukaan setiap tahun pada hari peranakan Nabi (SAW) maka bahawa perbuatan yang seperti itu menunjukkan kasih sayang kepada Nabi (SAW) dan membesarkannya pada hati orang yang membuatnya dan syukur bagi Allah Ta'ala atas barang yang mengurniakan dengan

dia daripada mengadakan mauled Rasul (SAW) yang dibangkit sebagai pesuruhannya untuk memberi rahmat keseluruh alam. (Abu Syamah, 1997, 1/313).

Dalil-dalil dan pandangan-pandangan ulama yang dibawakan oleh Tuan Guru Haji Sulong menggambarkan pendirian beliau bahawa perayaan Maulid Nabi (SAW) adalah digalakkan. Ini kerana ia adalah termasuk dalam amalan yang baik atau *Bid'ah Hasanah*. Pandangan seperti ini selaras dengan pandangan Tuan Guru Haji Abd al-Qadir bin Haji Wangah, pondok Sela Budi, Sekam (Tak Yoh Dae Sekam) dalam karyannya, *Irsyad al-Jawiyiin ila Sabi li al- 'Ulama' al- 'Amilin*. Haji Abd al-Qadir menyebut: “perayaan Maulid Nabi adalah *Bid'ah Hasanah* sebagaimana beliau menjelas “Maka adalah itu-itu perkara ialah daripada *Bid'ah Hasanah* sepakat dengan buat pondok-pondok dan madrasah-madrasah masalan tetapi jika dibuatnya dengan niat membesarkan bulan yang diperanakan Rasulullah (SAW) padanya dan tidak digaulkan dengan permainan-permainan yang haram masalan atawa dengan tujuan-tujuan yang lain.” (Abdullqadir bin Haji Wangah, 1409, hlm: 11-12).

Selain itu, pandangan Tuan Guru Haji Sulong sesuai juga dengan pandangan seorang ulama terkemuka, Sayyid Awali al-Maliki yang mengatakan: peringatan Maulid adalah perkara yang dipandang bagus oleh para ulama dan kaum muslimin di semua negeri dan telah dilakukan di semua tempat. Oleh itu, ia dituntut oleh *Syara'*, berdasarkan kaedah yang diambil dari hadith yang diriwayatkan oleh Abdullah bin Mas'ud, “Apa yang dipandang baik oleh kaum muslimin, ia pun baik di sisi Allah; dan apa yang dipandang buruk oleh kaum muslimin, ia juga buruk di sisi Allah. (Alawi al-Maliki al-Hasani, 1998, hlm: 5-22).

Pandangan Tuan Guru Haji Sulong adalah bertentangan dengan pandangan Sa'id bin Ali al-Qahthani mengatakan: Perayaan Maulid adalah *Bid'ah* yang dibuat-buat dalam agama. Di mana Allah tidak pernah menurunkan ajaran tentangnya. Sebab Nabi (SAW) tidak pernah mensyariatkan melalui sabdanya, perbuatannya, dan lqrarnya. (al-Qahthani, 1420, hlm: 52). Dan pandangan Taj al-Din al-Fakihani mengatakan: Saya tidak mengetahui dalil dari al-Qur'an dan Hadith tentang peringatan Maulid ini, dan tidak pula diceritakan riwayat tentang pelaksanaannya oleh salah satu ulama' di mana para ulama tersebut merupakan tuntunan dalam hal agama, yang senantiasa berpegang teguh pada warisan orang-orang terdahulu. Bahkan peringatan Maulid adalah *Bid'ah*. (al-Fakihani, 1409, hlm: 8). Begitu juga pandangan Ibnul Haj dari mazhab Maliki menyatakan: Maka wajib bagi kita pada hari Isnain tarikh 12 Rabi'ul awwal menambah ibadah dan kebaikan, sebagai ungkapan rasa syukur kepada Allah atas apa yang dianugerahkan kepada kita berupa nikmat-nikmat besar, terutama nikmat kelahiran Nabi Muhammad (SAW). (Ibn al-Haj al-Maliki, nd, 2/2).

7. Kesimpulan dan Cadangan

Maulid Nabi (SAW) adalah sebuah perayaan yang dilakukan bagi tujuan mengingati hari kelahiran Nabi Muhammad (SAW) sebagai bentuk pelaksanaan dan rasa cinta umat Islam kepada junjungan besar Nabi Muhammad(SAW). Tradisi ini banyak dilakukan oleh umat Islam di berbagai tempat seluruh dunia termasuk dalam masyarakat Muslim di selatan Thailand dan juga wilayah-wilayah Thailand yang lain.

Tuan Guru Haji Sulong al-Fatoni menolak pendapat golongan tertentu yang menolak amalan perayaan Maulid atas alasan perkara *Bid'ah* dikeji. Bagi Haji Sulong, beliau berpegang kepada landasan tahap *Bid'ah* itu kepada kategori *Bid'ah Hasanah*, maksudnya sunat dikerjakan. Untuk menguatkan pendapat tersebut, beliau memetikkan pendapat-pendapat ulama silam terkemuka seperti Shyeikh Ibnu Hajar al-'Asqalani, Imam as-Sayuthi, dan ulama-ulama lainnya. Semua pendapat ulama tersebut, beliau dilengkapi dengan petikan yang panjang di samping di tempat yang lain juga menyebut kitab-kitab yang menjadi rujukan utama. Cadangan kajian selanjutnya, pengkaji mencadangkan kajian perbandingan antara yang membolehkan dan yang tidak membolehkan dalam isu perayaan Maulid Nabi(SAW) ini. Selain itu, kajian selanjut baik dilakukan berkaitan dengan perbezaan pandangan serta hujah-hujah yang dibawa oleh Tuan Guru Haji Sulong dengan ulama-ulama Dunia Melayu yang lain terutamanya di Patani.

Rujukan

- Ahmad Fathy al- Fatani. (1999). “Beberapa Catatan Tentang Tuan Minal.” *Pengasuh*. Bil. 557 Mac-Apr.
- al-Aajuri. (1999). *al-Syari‘ah.Dar al-Watan*. al-Riyadh.
- Abu Syamah. (1997). *I‘Anah al-Talibin*. Taba ‘:1.Dar al-Fikr.
- Abdullqadir bin Haji Wangah. (1409 H). *Risalah Irsyaduljawiyin ila sabiili al-Ulama’al-Amiliin*. Patani Saudara Press.
- Abu al-Hasanain al-Makki al-Hasyimi. (1996). *al-Ihtifal bi al-Maulid an-Nabawi: baina al-Mu‘ayyidin wa al-Mu‘aridhin*,. Waqfiyaah al-Amir Ghazi lil al-Fikri al-Qurani.
- al-Bukhari. (1422 H). *Sahih al-Bukhari.al-Muhaqiq Muhammad zahir*. Dar Tuq al-Najah.
- al-Baihaqi. (1424 H). *al-Sunan al-Kubra*. Dar al-Kutib al-‘Ilmiyyah Bayrut lubnan.Terbitan kali ke-3.
- al-Barzanji. (2008). *Maulid al-Barzanji*. al-Muhaqqid Bassam Muhammad Barud.Taba ‘:1. ‘Ala nafah.
- Ibn Kathir. (1998). *al-Bidayah al-Nihayah*. Dar al-Fikri.
- Ibn Khallikan. (nd). *Wafayat al- ‘Ayan wa abna’abna; al-zaman*. Tahqiq Ihsan Abbas.dar al-Sadir bayrut.
- Isnan Ansory. (2018). *Pro Kontra Maulid Nabi: Mencari Titik Kesepahaman*.Perpustakaan Nasional: Katalog Dalam Terbitan (KDT).
- Ibn al-Haj al-Maliki. (nd). *al-Madkhal*. Dar al-Turath.
- Ibn Hibban. (1993). *Sahih Ibn Hubban*. Mu’asah al-Risah.Bayrut.Ibn Hajar al-Haythami. (nd).al-Fatawa al-Haditsiyyah.dar al-Fikri.
- Ibn al-Haj al-Maliki. (nd). *al-Madkhal*. Dar al-Turath.
- Muhammad Salih al- ‘Uthaimin. (1413 H). *Majmu‘ Fatawa wa rasa’il*. Jam‘ wa tartib Fahd bin Nasir.Taba;;1dar al-Watan.
- Muhammad Sulong. (1376 H). *Cahaya Islam Gugusan Maulid Sayyid al-Anam*. Pattani: Patani Saudara Press.
- Muslim. (nd). *Sahih Muslim*. Dar Ihya’ al-Turath al- ‘Arabi.Bayrut.
- Muhammad Husin bin Hasan al-Jizani. (1431 H). *Dirasah wa Tahqiq Qa‘idan al-Asl fi ‘Ibadah al-Man*. Dar Ibn al-Jawzi
- Muhammad K.Zaman. (1995). *Fatani 13 Ogos*. Kota Bharu: Tanpa Penerbit.
- Numan Hayimasae. (2004). “Haji Sulong Abdul Kadir: Perjuangan dan Sumbangan beliau kepada Mesyarakat Melayu Patani”, *Tesis MA*. Universiti Sains Malaysia.

- Nashir Moh. Al-Hanin. (2007). *Sejarah Peringatan Maulid Nabi Shallallahu'alaihi Wasallam, Penerjemah: Team Indonesia*. Murajaah: Abu Ziyad Maktab Dakwah Dan Bimbingan Jaliyat Rabwah.
- al-Syuti. (1985). *Husn al-Maqsad fi 'Amal al-Maulid*. Tahqiq Mustafa Abd al-Qadir 'Ata.Taba'1. Dar al-Kutub al- 'Ilmiyyah Bayrut Lubnan.
- Said bin Ali al-Qahthani. (1420 H). *Nur al-Sunnah wa Zhulumat al-Bid'ah fi Dha'i al-Kitab wa al-Sunnah*. Riyadh: Mu'assasah al-Juraisi.
- Sayyid Muhammad bin Alawi al-Maliki al-Hasani. (1998). *Pandangan tentang hokum melakukan Maulid Nabi Sallallahu 'alaihiwasallam*. Pustaka Muhammad Nasywan, penterjemah Azmin bin Yusuf.
- al-Suyuti. (2000). *al-Hawi li al-Fatawa*. Dar al-Kutub al-'Lmiyyah, Bayrut.
- Sayyid Muhammad bin Alawi Al-Maliki. (2009). *Mafahim Yajibu An-Tushahha*, hal. dar al-Kutub al- 'ilmiyyah. Bayrut Lubnan.
- Said bin Ali al-Qahthani. (1420 H). *Nur al-Sunnah wa Zhulumat al-Bid'ah fi Dha'i al-Kitab wa al-Sunnah*. Riyadh: Mu'assasah al-Juraisi.
- al-Sayyid Zain Aala al-Sumait. (nd). *Masail kathr Haulaha al-Niqasy wa al-Jidal*. Dar Ghar Hira' .Maktabah al-Takhasusiyyah li al-Radd 'Ala al-Wahabiyyah.
- al-Subki. (1991). *al-Asybah wa al-Naza'ir*. Dar al-Kutub al- 'Ilmiyyah
- Abdul Kadir bin Haji Wangah. (1409 H). *Risalah Irsyaduljawiyin ila sabiili al-Ulama'al-Amiliin*. Patani Saudara Press
- Tajuddin al-Fakihani. (1409 H). *al-Mawrid Fi Amalil Maulid.al-Muhaqiq 'ali bin Hasan*. Dar-al- 'Asimah. al-Tab'ah 1.al-Riyadh
- Tajuddin al-Fakihani. (1409 H). *al-Mawrid Fi Amalil Maulid*. al-Muhaqiq 'ali bin Hasan.Dar-al- 'Asimah. al-Tab'ah 1.al-Riyadh
- Hamud bin Abd Allah al-Matr. (1419 H). *al-Bida'al-Muhdathat wa ma la Asla lahu*. al-Riyadh .Dar Ibn Khuzaimah.Taba'2.al-jannah al-Dai' mah li al-Buhuth al- 'ilmiyyah dar al- ifta'.
- al-Hakim. (1990). *al-Mustadrak 'ala al-Sahihain*. Daral-Kutb al-'Ilmiyyah Bayrut.
- al-Halabi. (1427 H). *Insan al-'Uyun fi Sirah al-Ma'mun*. Dar al-Kutib al- 'Ilmiyyah Bayrut Taba',2
- Wan Muhammad Shaghir Abdullah. (1991). *Syeikh Zainal Abidin bin Ahmad al-Fatani*. Dakwah. Apr.
- Wan Muhammad Shaghir Abdullah. (1999). *Penyebaran Islam dan Silsilah Ulama Sejagat Dunia Islam*. Kuala Lumpur : Khazanah Fataniah.
- Wan Mohd Shaghir Abdullah. (2010). Terbitan KhazanahFathaniyah Koleksi Ulama Nusantara,. (<http://turanisia.com/tuan-guru-haji-sulong-al-fathoni-bapak-perjuangan-patani/> .25/03/2020.11.21).

บทความวิจัย

รูปแบบการพัฒนาการศึกษาให้นักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

สุไชมะห์ กือเค็ง*

* นักวิชาการศึกษาคำาณูการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาการศึกษาให้นักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส 2) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติการนำรูปแบบการพัฒนาการศึกษาให้นักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาความเห็นข้อเสนอรูปแบบการพัฒนาการศึกษาให้นักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส พบว่า ข้อเสนอรูปแบบการพัฒนาการศึกษาให้นักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นระดับมากที่สุดและมีความสอดคล้องกัน รวม 18 ประเด็น 2) ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติการนำรูปแบบการพัฒนาการศึกษาให้นักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส พบว่า 2.1) ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมระดับมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ โรงเรียนครู และผู้ปกครองควรร่วมกันปลูกฝังและสร้างความตระหนักให้นักเรียนด้อยโอกาสมีคุณลักษณะและทักษะชีวิตที่ดีเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันตนเองจากยาเสพติดและอบายมุขต่างๆ ในสังคมปัจจุบันและอนาคต โรงเรียนควรแนะให้นักเรียนด้อยโอกาสและผู้ปกครอง ให้นักเรียนได้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับและสามารถประกอบอาชีพได้ตามความสนใจของนักเรียน โรงเรียนควรสนับสนุนการรับส่งนักเรียน อาหารกลางวัน อาหารเช้าและอาหารเสริมนมให้นักเรียนด้อยโอกาสทุกคนทุกชั้นเรียน 2.2) ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติระดับมากที่สุด 4 อันดับแรก คือ โรงเรียนควรสนับสนุนการรับส่งนักเรียน อาหารกลางวัน อาหารเช้าและอาหารเสริมนมให้นักเรียนด้อยโอกาสทุกคนทุกชั้นเรียน โรงเรียน ครู และผู้ปกครองควรร่วมกันปลูกฝังและสร้างความตระหนักให้นักเรียนด้อยโอกาสมีคุณลักษณะและทักษะชีวิตที่ดีเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันตนเองจากยาเสพติดและอบายมุขต่างๆ ในสังคมปัจจุบันและอนาคต โรงเรียนควรส่งเสริมผู้ปกครองและจัดการเรียนการสอนโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างเสริมประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ การลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ภายในครอบครัวเพื่อส่งผลให้นักเรียนได้เรียนต่อสูงขึ้น โรงเรียนควรจัดเก็บข้อมูลนักเรียนด้อยโอกาสเป็นรายบุคคลอย่างละเอียด เพื่อให้สามารถนำไปใช้ส่งเสริมและพัฒนาต่างๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนาการศึกษา, นักเรียนด้อยโอกาส

RESEARCH

An Educational Development Model for Underprivileged Students in Elementary 6, Bacho District, Narathiwat Province.

Huzaimah Kuedeng *

** Professional Educator, Narathiwat Provincial Education Office. Master of Education in Educational Technology and Communications, Faculty of Education, Prince of Songkla University.*

Abstract

This study aimed to 1) construct an educational development model for underprivileged students in Elementary 6, Bacho District, Narathiwat Province; and 2) evaluate operational suitability and feasibility for implementing the model with these students.

Results revealed that 1) expert validation of the educational development model for underprivileged students in Elementary 6, Bacho District, Narathiwat Province, yielded an extremely high rate of agreement with 18 objective-congruent items; and 2) the evaluation of operational suitability and feasibility of the model with the targets included 2.1) the top three suitable items regarding schools, teachers, and parents jointly cultivating and raising awareness to ensure that the underprivileged students develop desirable characteristics and life skills as self-immunity against drugs and abuses in the present and future society; the schools offering guidance to ensure that the underprivileged students and their parents could work towards completing a compulsory education and develop the capacity to pursue a career of interest; and the schools supporting transportation, lunches, breakfasts, and milk supplements for all underprivileged students in all classes; and 2.2) the top four operationally feasible items were the schools supporting transportation, lunches, breakfasts, and milk supplements for all underprivileged students in all classes; schools, teachers, and parents jointly cultivating and raising awareness to ensure that the underprivileged students develop desirable characteristics and life skills as self-immunity against drugs and abuses in the present and future society; the schools supporting parents and incorporating the sufficiency economy philosophy in teaching management to enhance professional experience, reducing expenses, and increase household incomes to ensure students' continuing education; and the schools keeping detailed information of the underprivileged students for quick and convenient promotion and development in the future.

Keywords: Model, educational development, underprivileged students

บทนำ

เหตุการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรง และความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา นราธิวาส ปัตตานี และ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา) มีความยืดเยื้อมานานกว่า 14 ปี (ศรีสมภพ จิตรภิมมยศรี, 2560) ยิ่งเวลาผ่านไปความขัดแย้งและความรุนแรงยังปรากฏให้เห็น ทำให้เกิดปัญหาแก่สังคมรวมไปถึงประเทศชาติมากมาย จังหวัดนราธิวาสเป็นจังหวัดชายแดนใต้ที่ติดกับประเทศมาเลเซีย ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 83 และประชากรส่วนใหญ่จะใช้ภาษาท้องถิ่นนั่นคือภาษามลายูในการสื่อสารในท้องถิ่น อำเภอบาเจาะ เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนราธิวาสที่อยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดนราธิวาส ติดกับอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี มีเหตุการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรง และความไม่สงบ มากที่สุดอำเภอหนึ่งของจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการก่อเหตุการณ์ความไม่สงบเรื่อยมา ส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาเด็กกำพร้า ปัญหาการขาดรายได้ ปัญหาความยากจน ปัญหาการบาดเจ็บและพิการ ปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวันที่ต้องมีข้อจำกัดหลายอย่าง การออกจากบ้านเพื่อไปประกอบอาชีพหรือธุระที่จำเป็น เป็นสิ่งที่ไม่ปลอดภัยเหมือนเมื่อครั้ง 14 ปีก่อน ปัญหาดังกล่าวส่งผลโดยตรงกับนักเรียนหลายๆ คน ในพื้นที่อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ทำให้เยาวชนหรือนักเรียนให้กลายเป็นเด็กด้อยโอกาสอีกจำนวนมาก (อมรวิรัช นาคบรรพ, 2557) โดยในช่วงปี 2549 - 2554 มีเด็กในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่กลายเป็นเด็กกำพร้าที่ขาดทั้งพ่อและแม่จำนวนถึง 4,592 คน และเด็กอีกจำนวนหนึ่งได้กลายเป็นเด็กที่อยู่กับแม่เลี้ยงเดี่ยวหรือแม่หม้ายที่ต้องสูญเสียสามีทำให้ครอบครัวขาดเสาหลักจึงทำให้เด็กเหล่านี้อยู่ในภาวะยากลำบากมากยิ่งขึ้น จากการที่แม่ไม่สามารถประกอบอาชีพที่มีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูบุตร โดยจากสถิติในช่วงปีดังกล่าว สามจังหวัดชายแดนใต้ มีจำนวนแม่หม้ายจากเหตุการณ์ความรุนแรงในช่วงเวลาเดียวกันสูงถึง 2,480 คน

สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นวัยที่ต้องได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากผู้ปกครองและโรงเรียนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นระดับชั้นสุดท้ายของระดับประถมศึกษา ที่ต้องดูแลและเอาใจใส่มากกว่าเนื่องเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่นักเรียนต้องมีการตัดสินใจจะเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือจะหยุดเรียน นักเรียนหลายๆ คน ตัดสินใจหยุดเรียนหรือไม่เรียนต่อ เนื่องจากนักเรียนมีความด้อยโอกาสในหลายๆ ด้าน เช่น ไม่มีทุนเรียนต่อ ขาดกำลังใจและแรงจูงใจในการเรียนต่อ จากข้อมูลสารสนเทศของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส ปีการศึกษา 2562 มีนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกอำเภोजังหวัดนราธิวาส เป็นนักเรียนด้อยโอกาสคิดเป็นร้อยละ 71.36 ส่วนนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เป็นนักเรียนด้อยโอกาส คิดเป็นร้อยละ 90.14 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาสจึงคิดหารูปแบบแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเสมอภาค อันจะนำไปสู่การจัดทำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้คนไทยทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันให้มากที่สุดนักเรียนสามารถเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาหรือระดับที่สูงขึ้นสามารถเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาในท้องถิ่นและประเทศชาติ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในรูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสขึ้น

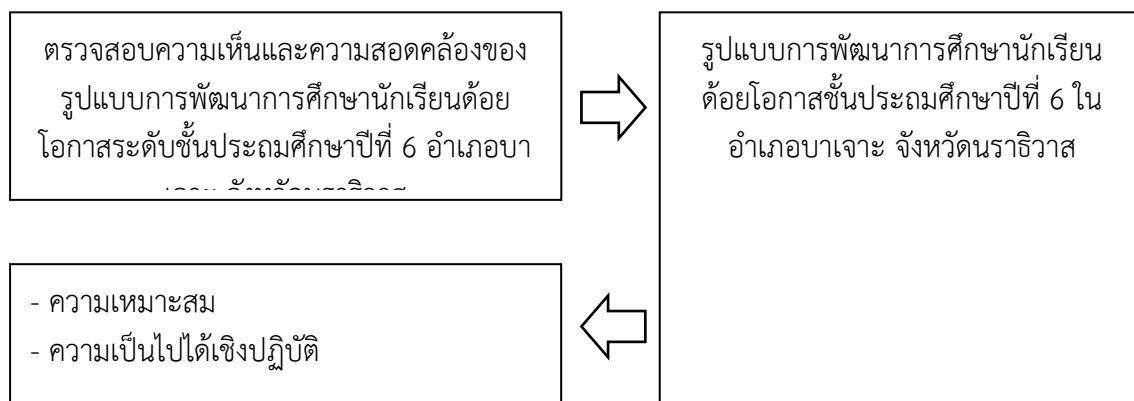
ประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เพื่อเป็นกรณีศึกษาในการพัฒนานักเรียนระดับอื่นๆ และในพื้นที่อื่นนอกจากอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

2) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการค้นคว้า ตามลำดับดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

- ผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส 28 แห่งๆละ 1 คน รวม 28 คน

- ครูที่รับผิดชอบงานพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสโรงเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส 28 แห่งๆละ 1 คน รวม 28 คน

- นักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส จำนวน 587 คน

- ผู้ปกครองของนักเรียนด้อยโอกาสของระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ในแต่ละโรงเรียน จำนวน 587 คน

- ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ จำนวน 17 คน

รวมประชากรทั้งหมด 1,247 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากกลุ่มประชากร ดังนี้

- ผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส 28 แห่งละ 1 คน รวม 28 คน

- ครูที่รับผิดชอบงานพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสของโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส 28 แห่งละ 1 คน รวม 28 คน

- นักเรียนด้อยโอกาสของระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ในแต่ละโรงเรียน 28 แห่งละ 1 คน รวม 28 คน

- ผู้ปกครองของนักเรียนด้อยโอกาสของระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ในแต่ละโรงเรียน 28 แห่งละ 1 คน รวม 28 คน

- ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ จำนวน 17 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 129 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์สภาพปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำถามปลายปิด เกี่ยวกับสถานะของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย สถานะ เพศ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 คำถามปลายเปิด เกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของการบริหารงาน 4 ด้านของโรงเรียน ประกอบด้วย ด้านบริหารงานวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารงานบุคคล และงานบริหารงานทั่วไป

ตอนที่ 3 คำถามปลายปิด Rating Scale 5 ระดับ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2562) เกี่ยวกับสภาพการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

2. แบบสอบถามความเห็นข้อเสนอของรูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เป็นคำถามเกี่ยวกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อ

ข้อเสนอของรูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำถามปลายปิด เกี่ยวกับสถานะของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง วิทยฐานะ/ระดับตำแหน่ง

ตอนที่ 2 คำถามปลายเปิด Rating Scale 5 ระดับ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2562) เกี่ยวกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อข้อเสนอของรูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

3. แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เป็นคำถามที่ให้ผู้ประเมินได้ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ในการนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในและนอกโรงเรียน ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำถามปลายปิด เกี่ยวกับสถานะของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง วิทยฐานะ/ระดับตำแหน่ง

ตอนที่ 2 คำถามปลายเปิด Rating Scale 5 ระดับ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2562) เป็นคำถามที่ให้ผู้ประเมินได้ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส โดยได้ดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาบริบทของพื้นที่ เอกสาร หลักสูตร โครงการพัฒนาผู้เรียน ข้อมูลสารสนเทศของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส ข้อมูลสารสนเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 และสำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

2) ประสานและขออนุญาตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 และสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส และประสานผู้อำนวยการและครูโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายเพื่อนัดหมายวันเวลาและสถานที่ดำเนินการสัมภาษณ์ สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนและผู้ปกครอง ผู้วิจัยจะเลือกอย่างเจาะจง โดยเลือกนักเรียนที่มีครอบครัวที่มีรายได้ไม่เกิน 40,000 บาทต่อครัวเรือน และมีฐานะเป็นผู้ด้อยโอกาสที่สุดของระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียน

3) ผู้วิจัยและคณะที่ทำหน้าที่เก็บข้อมูล ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้อำนวยการโรงเรียนครูที่รับผิดชอบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 6 ณ โรงเรียน และบ้านนักเรียนหรือสถานที่ที่เหมาะสม โดยมีการแจ้งผู้เข้ารับการวิจัยว่าต้องการศึกษาสภาพการพัฒนาศึกษาของนักเรียนด้วยโอกาสเพื่อนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาศึกษาต่อไป

4) ศึกษาข้อมูลอื่นๆ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอบาเจาะ เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ อาชีพ เป็นต้น

6) เก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาศึกษานักเรียนด้วยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

7) เชิญผู้แทนผู้อำนวยการโรงเรียนและครูประชุมสนทนากลุ่มเพื่อสรุปสภาพปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาศึกษานักเรียนด้วยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส และยกร่างข้อเสนอรูปแบบการพัฒนาศึกษานักเรียนด้วยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาศึกษานักเรียนด้วยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

1) ประสานและส่งหนังสือให้ผู้เชี่ยวชาญ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 โดยมีระยะห่างประมาณ 2 สัปดาห์ในการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง

2) ผู้เชี่ยวชาญได้ลงความเห็นในแบบสอบถามความเห็นข้อเสนอรูปแบบการพัฒนาศึกษานักเรียนด้วยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ครั้งที่ 1 โดยผู้วิจัยเดินทางไปหาผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านเพื่อเก็บข้อมูล

3) นำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามความเห็นครั้งที่ 1 มาบันทึกลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทำการวิเคราะห์และประมวลผลทางสถิติ พิจารณาข้อเสนอที่ผ่านเกณฑ์ระดับมากที่สุด (มัธยฐาน = 5) และมีความเห็นสอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญ (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.5) ไปเป็นข้อเสนอในแบบสอบถามความเห็นสำหรับครั้งที่ 2 ต่อไป

4) สำหรับการเก็บข้อมูลในครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 มีการดำเนินการตามข้อ 2 และ 3 แต่ครั้งที่ 3 มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญร่วมประชุมสรุปเป็นรูปแบบการพัฒนาศึกษานักเรียนด้วยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของรูปแบบการพัฒนานักเรียนด้วยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส

1) ประสานและขออนุญาตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 และสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส และประสานผู้อำนวยการและครูโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายเพื่อนัดหมายวันเวลาและสถานที่ดำเนินการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งแจ้งกลุ่มเป้าหมายแต่ละโรงเรียนให้โรงเรียนได้เตรียมพร้อมและแจ้งผู้ปกครองได้ทราบวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

2) ผู้วิจัยและคณะที่ทำหน้าที่เก็บข้อมูล ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูที่รับผิดชอบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และผู้ปกครอง ณ โรงเรียน และ บ้านนักเรียน หรือสถานที่ที่เหมาะสม

3) นำข้อมูลที่ได้มาสรุปและนำเสนอเป็นผลการศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ การพัฒนานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส ต่อไป

4) จัดรายงานผลการวิจัยที่สมบูรณ์และเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส ตามวัตถุประสงค์วิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส

ผลการศึกษา พบว่า ความเห็นข้อเสนอรูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ส่วนใหญ่มีความเห็นระดับมากที่สุด (มัธยฐาน = 5) และมีความสอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญ (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50) รวม 18 ประเด็น ได้แก่

1) โรงเรียนควรจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายตามบริบทที่เหมาะสมกับนักเรียนด้อยโอกาส ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วแต่กรณี

2) โรงเรียนควรเน้นการพัฒนาการอ่านการเขียนภาษาไทย และการคำนวณให้บรรลุตามมาตรฐาน ตัวชี้วัดสาระวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเป็นพื้นฐานที่ดีต่อการเรียนใน วิชาอื่นๆ และเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยสอนเสริมเพิ่มเติมรายบุคคลกรณีนักเรียนมีปัญหาการ อ่านเขียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์

3) โรงเรียนควรแนะแนวนักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตลอดจนผู้ปกครอง ให้ ตระหนักถึงความสำคัญในการเรียนต่อจนจบการศึกษาอย่างน้อยภาคบังคับและการประกอบอาชีพในอนาคต ตามความสนใจของนักเรียน

4) โรงเรียน ครู และผู้ปกครองควรร่วมปลูกฝังและสร้างความตระหนักให้นักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และทักษะชีวิตที่ดีเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันตนเองจากอบายมุขต่างๆ ในสังคมปัจจุบันและอนาคต

5) โรงเรียนควรได้รับการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุง กิจกรรมการพัฒนาการศึกษาของ นักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง

6) ครูควรมีแผนการจัดการเรียนรู้เื้อื่อนักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีปัญหาใน การเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมซ่อมเสริมและจัดสื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจากนอกห้องเรียน

7) ครูควรจูงใจให้นักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยนำความสนใจและความต้องการ ของนักเรียนเป็นตัวตั้งในการบูรณาการจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการ

เรียนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพ โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้เฉพาะด้านมาจัด
บรรยายและให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

8) รัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนด้อย
โอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในแต่ละโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

9) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่สร้างเสริมประสบการณ์ในการประกอบอาชีพในอนาคตตลอดจน
สามารถนำไปใช้ในการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ในครอบครัวได้ และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา
บูรณาการในการเรียนการสอนและบริหารจัดการ

10) กระทรวงศึกษาธิการควรจัดสรรครูแนะแนวโดยตรงสำหรับนักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 หรือมีการพัฒนาครูที่รับผิดชอบให้ความรู้และทักษะในการแนะแนวอย่างมีประสิทธิภาพ

11) โรงเรียนควรสนับสนุนการรับส่งนักเรียนเพื่อมาโรงเรียน อาหารเช้าและอาหารเสริมนมให้
นักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

12) โรงเรียนควรจัดประชุม ผู้มีความรู้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา เพื่อ
หารือการให้ความช่วยเหลือในด้านทุนการศึกษา ปัจจัยการดำรงชีวิต และส่งเสริมการมีงานทำแก่ผู้ปกครอง
ของนักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

13) หน่วยงานต้นสังกัดและโรงเรียนควรจัดตั้งกองทุนโดยการระดมทุนจากหน่วยงานอื่นๆ หรือจาก
ชุมชน เพื่อให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้อย่างต่อเนื่องและเพียงพอต่อ
ความจำเป็นพื้นฐาน

14) โรงเรียนควรจัดเก็บข้อมูลนักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นรายบุคคลอย่าง
ละเอียด และสามารถดึงข้อมูลนำมาใช้ได้อย่างสะดวก เพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาต่างๆ ต่อไป

15) ผู้ปกครองควรเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมกันวางแผนและพัฒนา
การศึกษาของนักเรียนร่วมกัน

16) โรงเรียนควรประสานความร่วมมือกับโรงเรียนที่นักเรียนไปเรียนต่ออย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้
ช่วยกันดูแลช่วยเหลือและป้องกันปัญหาการออกกลางคันของนักเรียนด้อยโอกาส

17) กระทรวงศึกษาธิการควรวางกรอบการดำเนินงานการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

18) ฝ่ายบริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ควรมีการเยี่ยมบ้านนักเรียนด้อยโอกาสชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 กรณีพิเศษ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนา
การศึกษานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส

ผลการศึกษา พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนานักเรียนด้อยโอกาสชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส พบว่า โรงเรียน ครู และผู้ปกครองควรร่วมกันปลูกฝัง
และสร้างความตระหนักให้นักเรียนด้อยโอกาสมีคุณลักษณะและทักษะชีวิตที่ดีเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันตนเองจากยา
เสพติดและอบายมุขต่างๆ ในสังคมปัจจุบันและอนาคต ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.43) โรงเรียน
ควรแนะแนวนักเรียนด้อยโอกาสและผู้ปกครอง ให้นักเรียนได้เรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับและสามารถ

ประกอบอาชีพได้ตามความสนใจของนักเรียน ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.45) โรงเรียนควรสนับสนุนการรับส่งนักเรียน อาหารกลางวัน อาหารเช้าและอาหารเสริมนมให้นักเรียนด้อยโอกาสทุกคนทุกชั้นเรียน ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.50)

ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โรงเรียนควรสนับสนุนการรับส่งนักเรียน อาหารกลางวัน อาหารเช้าและอาหารเสริมนมให้นักเรียนด้อยโอกาสทุกคนทุกชั้นเรียน ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.62) โรงเรียน ครู และผู้ปกครองควรร่วมกันปลูกฝังและสร้างความตระหนักให้นักเรียนด้อยโอกาสมีคุณลักษณะและทักษะชีวิตที่ดีเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันตนเองจากยาเสพติดและอบายมุขต่างๆ ในสังคมปัจจุบันและอนาคต ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.64) โรงเรียนควรส่งเสริมผู้ปกครองและจัดการเรียนการสอนโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างเสริมประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ การลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ภายในครอบครัวเพื่อส่งผลให้นักเรียนได้เรียนต่อสูงขึ้น ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.68) โรงเรียนควรจัดเก็บข้อมูลนักเรียนด้อยโอกาสเป็นรายบุคคลอย่างละเอียดเพื่อให้สามารถนำไปใช้ส่งเสริมและพัฒนาด้านต่างๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.68)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาการศึกษานักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้มีประเด็นอภิปรายผลการวิจัย 4 ประเด็น ดังนี้

1) การขาดความตระหนักของผู้ปกครองในการให้ความสำคัญของการมาโรงเรียนของบุตรหลานด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจของครอบครัว นักเรียนด้อยโอกาสที่ขาดเรียนบ่อย เรียนไม่ทันเพื่อนและไม่เป็นไปตามตัวชี้วัดของมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ส่งผลให้ประสิทธิภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำกว่านักเรียนคนอื่นๆ ทำให้นักเรียนไม่อยากไปโรงเรียนและเกิดปัญหาการออกกลางคันในที่สุด ปัญหานี้ต้องได้รับความร่วมมือในการแก้ไขในหลายๆ ส่วน ประกอบด้วย นักเรียน ผู้ปกครอง ครู โรงเรียน ตลอดจนชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับรินทอง นรทีทาน (2553) ได้ศึกษาสาเหตุการออกกลางคันของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า ด้านสถานศึกษาและด้านสังคมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านครอบครัว มีสาเหตุมาจากเด็กอาศัยอยู่กับ ญาติขาดการอบรมเลี้ยงดูที่ดี ครอบครัวยากจน ระดับปานกลาง แนวทางการแก้ปัญหาการออกกลางคันแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน โดยการสร้างความตระหนักให้ทุกฝ่ายได้เห็นความสำคัญของการศึกษา และมีการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง สร้างความร่วมมือกับชุมชนในการฝึกอบรมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ ให้กับผู้ปกครองนักเรียน

2) นักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เป็นนักเรียนยากจน (มากเป็นพิเศษ) ซึ่งเป็นบุตรหลานของครอบครัวที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ครอบครัวอยู่รวมกันหลายคน ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน มีชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และ

คุณภาพเยาวชน, 2557) มีความสนใจและตระหนักในการเรียนการสอนที่เห็นว่าสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในอนาคต เนื่องจากนักเรียนด้อยโอกาสมีฐานะทาง เศรษฐกิจของครอบครัวที่ยากจน มีความต้องการด้านอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ซึ่งเป็น ความต้องการด้านปัจจัย 4 ที่เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งความต้องการเหล่านี้มีผลต่อ ประสิทธิภาพการทำงานของร่างกายในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับ “ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาส โลว์” ของอับราฮัม มาสโลว์ ได้เสนอไว้ว่า ความต้องการทั้ง 5 ขั้น ความต้องการของนักเรียนด้อยโอกาส ดังกล่าวเป็นความต้องการขั้นแรกของ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2559) เพราะฉะนั้นความต้องการในการเล่าเรียน ให้จบมาให้ได้สามารถประกอบอาชีพที่ดีมีฐานะมั่นคง ซึ่งเป็นความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย เป็นความ ต้องการขั้นต่อไปของ “ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์” จึงเป็นความต้องการหรือให้ความสำคัญ รองลงมา การจัดการศึกษาให้นักเรียนด้อยโอกาสควรจัดการศึกษาที่หลากหลายให้สามารถถึงความสนใจของ นักเรียนมาบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ สร้างเสริมประสบการณ์ในการประกอบอาชีพใน อนาคตตลอดจนสามารถนำไปใช้ในการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ในครอบครัวได้ และนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการเรียนการสอนและบริหารจัดการ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ประศาสน์ เขย ชิต (2547) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เพชรบุรี พบว่า นักเรียนประเภทเด็กด้อยโอกาสต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกัน ทั้งนี้ โรงเรียนได้ใช้วิธีการจัดการศึกษาที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนที่มีความต้องการต่างกันสามารถเรียนร่วมกันได้ และสอดคล้องกับ ภาณุพงษ์ แก้วอินทร์ (2559) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามกรอบการปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่สองของโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มด้อยอย่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ด้านพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ พบว่า สถานศึกษาควรมี การสร้างแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสายอาชีพหรือวิชาชีพที่เหมาะสมกับบริบทผู้เรียน เพื่อลดปัญหาเด็กด้อยโอกาส แนวทางการประกอบอาชีพสร้างรายได้และลดปัญหาการออกกลางคันของผู้เรียน นอกจากนี้ยังมี สอดคล้องกับวิสัยทัศน์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551, 2551) “มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้าน ร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตาม ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่ จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐาน ความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ”

3) ประเด็นที่มีผลการประเมินความเหมาะสมข้อเสนอรูปแบบการพัฒนานักเรียนด้อยโอกาสชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โรงเรียน ครู และผู้ปกครอง ควรร่วมกันปลูกฝังและสร้างความตระหนักให้นักเรียนด้อยโอกาสมีคุณลักษณะและทักษะชีวิตที่ดีเพื่อเป็น ภูมิคุ้มกันตนเองจากยาเสพติดและอบายมุขต่างๆ ในสังคมปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากสภาพแวดล้อมของ นักเรียนมีความเอื้อที่จะนำพาเด็กนักเรียนไปสู่ปัญหาดังกล่าว นักเรียนต้องมีความตระหนักในปัญหาดังกล่าวและ เห็นคุณค่าของการเรียน จะทำให้นักเรียนห่างไกลจากอบายมุขต่างๆ ได้ มีความใฝ่เรียนรู้ และมีคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางพุทธศักราช 2551 ได้แก่ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มี

วินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ โดยคุณลักษณะดังกล่าวสามารถบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ โครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมประจำวันที่โรงเรียนและที่บ้าน (หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551, 2551) เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านสติปัญญา และคุณธรรม นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงสงบสุขในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ สวนีย์ ภิรมย์ไกรภักดี (2559) รูปแบบการเรียนรู้ตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

4) ประเด็นที่มีผลการประเมินความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติของข้อเสนอรูปแบบการพัฒนานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โรงเรียนควรสนับสนุนการรับส่งนักเรียน อาหารกลางวัน อาหารเช้าและอาหารเสริมนมให้นักเรียนด้อยโอกาสทุกคนทุกชั้นเรียน ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการดังกล่าวเป็นความต้องการพื้นฐาน “ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์” ของอับราฮัม มาสโลว์ การเดินทางมาโรงเรียนที่ห่างไกลและทุรกันดารเป็นอุปสรรคแรกของนักเรียนในการตัดสินใจมาโรงเรียน นักเรียนที่ผู้ปกครองที่ไม่สามารถรับส่งนักเรียนในวันเวลาที่โรงเรียนเปิดทำการได้นั้นจะไม่ยอมมาโรงเรียน นอกจากนี้ อาหารกลางวัน อาหารเช้า และอาหารเสริมนมเป็นปัจจัยสำคัญในการมาโรงเรียนของนักเรียนด้อยโอกาสเนื่องจากนักเรียนคิดว่าการได้ไปโรงเรียนนักเรียนมีอาหารรับประทานมีนมให้ดื่มในแต่ละวัน ซึ่งจะทำให้ร่างกายมีพลังงานในปฏิบัติกิจวัตรต่างๆ ในชีวิตประจำวัน แม้ว่าโรงเรียนได้รับการอุดหนุนเพียงอาหารกลางวันและอาหารเสริมนม แต่อาหารเช้าและการรับส่งนักเรียนเป็นการบริหารจัดการของโรงเรียนในการสนับสนุนการดำเนินการดังกล่าว เพื่อให้นักเรียนด้อยโอกาสได้มีโอกาสมาโรงเรียนเหมือนนักเรียนคนอื่น

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนานักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะจังหวัดนราธิวาส มีประเด็นข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

1) การเลือกนักเรียนและผู้ปกครองเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยควรมีการศึกษารายละเอียดของนักเรียนแต่ละคนให้ชัดเจน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามเป้าหมาย

2) ควรมีผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความเห็นข้อเสนอรูปแบบการพัฒนาการศึกษาให้นักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส จากหน่วยงานภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ เช่น ผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัย นักจิตวิทยา ฯลฯ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนด้อยโอกาสชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตัดสินใจเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
- 2) ควรมีการศึกษาและพัฒนาระบบการช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนด้อยโอกาสระดับชั้นประถมศึกษาให้เป็นรูปธรรม
- 3) ควรมีการศึกษการสร้างความตระหนักและความใส่ใจของผู้ปกครองในการเรียนของบุตรหลาน
- 4) ควรมีการศึกษาและสร้างระบบเพื่อให้โรงเรียนและทุกภาคส่วนมีการเชื่อมโยงกันและบูรณาการทำงานร่วมกัน

บรรณานุกรม

- คำแก้ว ไกรสรพงษ์ และ นวลจันทร์ ธัญโชติกันตร์. (2561). *จิตซึมซาบของเด็ก*. นครปฐม: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- ชญาณิน จันทรวิจิตร. (2559). *ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา: บทบาทการสนับสนุนของวัดและพระสงฆ์ในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา*. วิทยานิพนธ์ คณะศิลปศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชาย โพธิ์สีดา. (2562). *ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ*. ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2562). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ฐิชาธิ์ พะยอมยงค์. (2554). *ผลของการให้การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของโรเจอร์สที่มีต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กด้อยโอกาส*. วิทยานิพนธ์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐภรณ์ เลี่ยมจรสกุล. (2555). *การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครัวเรือนไทยภายใต้โครงการเรียนฟรี 15 ปี*. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ทัศนีย์ สิงห์เจริญ และคณะ. (2555). *สวัสดิการและรูปแบบการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักประชาธิปไตย*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ทิตนา แหมมณี. (2551). *ลีลาการเรียนรู้-ลีลาการสอน*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แหมมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรศักดิ์ อุปไมยอติชัย. (2563) . *ความเป็นครู แนวทางการพัฒนาทฤษฎีสู่การปฏิบัติ* . ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประศาสน์ เขยชิด. (2547). *ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เพชรบุรี อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต..
- พรสวรรค์ ภัทรบรรพต. (2556). *ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในเด็กกลุ่มด้อยโอกาสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 23 จังหวัดพิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช..
- ไพฑูรย์ สีนารัตน์. (2554). *“ความเหลื่อมล้ำ และความเป็นธรรมด้านการศึกษา”*. ในปาฐกถาเสาสหลักของแผ่นดิน : ชูความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาณุพงษ์ แก้วอินทร์. (2559). *การบริหารสถานศึกษาตามกรอบการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองของโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มด้อยอย่างขาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 34..*
- ภูริวรรษ คำอ้ายกาวิ. (2557). *การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม*. วิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รัตน์ บัณฑิต. (2563). *การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา*. ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รินทอง นรทิตาน. (2553). *แนวทางการแก้ปัญหาการออกกลางคันแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3*. วิทยานิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- เริงชัย หมื่นชนะ. (2558). *จิตวิทยาการศึกษากับหลักการสอน*. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2558) หน้า 1.
- วัชร เล่าเรียนดี และคณะ. (2560). *กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21*. นครปฐม: เพชรเกษมพรินติ้งกรุ๊ป.
- วิชานา อับดุลเลาะ. (2551). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- วีรผล แสงปัญญา. (2562). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิธร ศรีเวียง. (2556). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ศิริพร อรินแก้ว. (2561). *การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินโครงการส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำสำหรับเด็กด้อยโอกาสในสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านบ่อแก้ว จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สวณีย์ ภิมโยธิน. (2559). *รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านความรู้ ทักษะชีวิต และคุณธรรมสำหรับเด็กด้อยโอกาส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุนันท์ สินธพานนท์ และคณะ. (2562). *หลากหลายวิธีสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพเยาวชนไทย*. ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันท์ สินธพานนท์. (2561). *นวัตกรรมการเรียนการสอนของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เทคนิคพรินติ้ง.
- สุนันท์ เหมะธูลินทร์. (2553). *การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความรู้สึกรักคุณค่าในตนเองของเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภาวดี เพ็ชรทองหลาง. (2556). *ศึกษารูปแบบกิจกรรมการพัฒนาเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านฟุตบอลเยาวชน (ภูเก็ต)*. วิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2559). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันท์ ปัทมาคม. (ม.ป.ป.). *การจัดระบบ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (อัดสำเนา).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

- อนุสรฯ กันหาอ้าย. (2555). *การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพเด็กด้อยโอกาส จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิชา แดงจำรูญ. (2563). *หนังสือชุด “ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ”*. ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อริยา คูหา. (2562). *จิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต*. ครั้งที่ 4. สงขลา: นีโอพ้อยท์.
- อริสรา เกสัชชา. (2558). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานสวัสดิการสังคมแก่เด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลพลไทรินทร์ อำเภอบลายนาค จังหวัดบุรีรัมย์*. ค้นคว้าอิสระ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์..
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- อิสริย์ วงศ์ศรีใส และคณะ. (2556). *การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเพิ่มศักยภาพ การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนด้อยโอกาสกรณีศึกษาโรงเรียนศาลา ตำบลดงใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีเทคโนโลยีราชมงคล.
- Brown, Phil.(2000). “*Environmentand Health*”in C. Bird, F. Conrad,and A. Fremont, eds. *Handbook of Medical Sociology*. pp.143-158. NJ : Prentice Hall.
- NESSE. (2012). *Mind the Gap: Educational Inequality across EU Regions*. European Commission’s Directorate-General for Education and Culture. NESSE Network of Experts.
- Unicef. (2007). *A Human Rights-Based Approach to Education for all*. sl: United Nations children’d fund/United nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Schmidt, William H. (2011). “*Equality of Educational Opportunity, Myth or Reality in U.S. Schooling?*” *American educator* winter 2010-2011.

บทความวิจัย

พฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการเดินทางท่องเที่ยวในบริบทพื้นที่จังหวัดยะลา

มูฮัมหมัดอาดีล เหล็กดี *,ไพฑูรย์ มนต์พานทอง**

* นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขา การจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ คณะการจัดการการท่องเที่ยว
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

**ดร. ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาและประจำคณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการเดินทางท่องเที่ยวในบริบทพื้นที่จังหวัดยะลา หรือภายใต้สถานการณ์เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดยะลา ซึ่งมีกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยว เคยมีประสบการณ์การเดินทางท่องเที่ยว และมีการพักค้างคืนในพื้นที่จังหวัดยะลาไม่น้อยกว่า 1 คืน เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนขนาดประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ 400 คน และกำหนดใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย และกำหนดใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive) ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา 2 ครั้ง จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 45.0 ท่องเที่ยวด้วยตนเอง (อิสระ) จำนวน 312 คน คิดเป็นร้อยละ 78.0 เดินทางท่องเที่ยวคนเดียว จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดยะลาโดยรถยนต์ส่วนตัว จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 70.5 ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวมาจังหวัดยะลาเพราะสื่อออนไลน์ (Travel Blogger) จำนวน 231 คน และใช้ระยะเวลาในการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดยะลาล่วงหน้าน้อยกว่า 7 วัน จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 39.8 ค้นหาข้อมูลเพื่อการวางแผนและการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ จำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 ส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวภายในจังหวัดยะลา 3 วัน 2 คืน จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 65.2 พักค้างคืนที่โรงแรม / รีสอร์ท / โฮสเทล จำนวน 311 คน คิดเป็นร้อยละ 77.8 สนใจแหล่งท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อน จำนวน 319 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0 เหตุผลในการเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 ถ้ามีโอกาสนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะกลับมาอีกอย่างแน่นอน จำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 68.0 และจะบอกต่อประสบการณ์หรือเชิญชวนด้วยวิธีการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 ซึ่งผลการศึกษานี้จะนำไปสู่การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดยะลาต่อไป

คำสำคัญ: บริบทพื้นที่จังหวัดยะลา, พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

RESEARCH

*The Tourist's Behavior and Needs Who Traveling to Conflicting Contexts
Area Under The Unrest In The Area Of Yala Province*

Muhammadadis Lekdee, Paithoon Monpanthong*

** Graduate Student, Integrated Tourism Management, Graduate School of Tourism Management,
National Institute of Development Administration (NIDA)*

*** Asst. Prof. Ph.D., Graduate School of Tourism Management, National Institute of Development
Administration (NIDA)*

Abstract

The objective of this research was to study the Tourist's Behavior and Needs who traveling to conflicting contexts area under the unrest in the area of Yala Province. The research sample population is Thai tourists and Foreign tourists traveling and who have experienced traveling or an overnight stay in Yala at least one night. The researcher has determined the sample population size at 400 people and determined the quantitative research methodology. (Quantitative Research) by using questionnaires as a research tool. And determining the use of descriptive statistics (Descriptive) to analyze the data for research.

The research study found that Most of the tourists have traveled to Yala 2 times, Self-traveling (independent), Traveling by car, Make Decided to travel to Yala Province due to Social Media, Less than 7 days to plan a trip.

Most of the tourists have spent a period of traveling in Yala Province for 3 days and 2 nights in Hotels / Resorts or Hostel, Interested in hot spring attractions another attractions and Tells the experience or the solicitation way communication through social media.

Keywords: Conflicting Contexts Area ,Tourist's Behavior

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก รัฐบาลของประเทศต่างกำลังให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาดการท่องเที่ยวโลก โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและอาเซียนต่างกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อดึงนักท่องเที่ยวทั่วโลกเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศของตนเพิ่มมากขึ้น การกิจด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นภารกิจที่ถูกผลักดันไปกับการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ดังนั้นการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศต่าง ๆ จึงได้มีการบูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งประเทศใดมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจนบนพื้นฐานของเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานที่ดี ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ และบุคลากรภาคการท่องเที่ยวมีศักยภาพด้วยแล้วจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศนั้น ๆ มีข้อได้เปรียบในการแข่งขันและสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของตนให้เติบโตได้อย่างมั่นคง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558)

ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากเป็นแหล่งนำรายได้เข้าประเทศปีละหลายพันล้านบาท ทั้งยังก่อให้เกิดการลงทุนใหม่ๆ ในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มากมาย เช่น ธุรกิจโรงแรมที่พัก ธุรกิจคมนาคมขนส่ง ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจการบริการต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการผลิตสินค้า การจ้างงาน การสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นและช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศ ด้วยเหตุปัจจัยเหล่านี้จึงนำไปสู่การกำหนดนโยบายสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ จากภาครัฐ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเรื่อยมา (รัชชัย มานิตย์, 2550)

ปี พ.ศ.2547 นับเป็นจุดเริ่มต้นของสถานการณ์ความไม่สงบรุนแรงในพื้นที่จังหวัดยะลาและใกล้เคียง จากเหตุการณ์ดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อในมิติต่าง ๆ เป็นวงกว้าง ซึ่งมีมิติภาคการท่องเที่ยวจัดว่าเป็นหนึ่งในมิติที่ได้รับผลกระทบทางลบเป็นอย่างมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวเองขาดความมั่นใจและเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของตน ซึ่งเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า (พ.ศ.2546) จะพบว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยว ณ จังหวัดยะลา จำนวนทั้งสิ้น 192,540 คนและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 387,748 คน และในปี พ.ศ.2547 จะพบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 146,056 คนและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 342,184 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) จากตัวเลขทางสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ของการท่องเที่ยวที่ซบเซาลงเนื่องจากนักท่องเที่ยวขาดความเชื่อมั่นต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังจังหวัดยะลา

ทั้งนี้ ตลอดระยะเวลานับจากเหตุการณ์ความขัดแย้ง หรือสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ร่วม 10 กว่าปีที่ผ่านมา หลากหลายภาคส่วนต่างดำเนินการศึกษาวิจัยและค้นหาแนวทางการฟื้นฟูและเรียกความเชื่อมั่นเหล่านั้นกลับคืนสู่มิติภาคการท่องเที่ยวของพื้นที่จังหวัดยะลา ด้วยกระบวนการวิธีต่าง ๆ อาทิ ศึกษาวิจัย การค้นหาแนวทาง และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาและการรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยความจำเป็นนี้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นประโยชน์จาก

การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เลือกพื้นที่จังหวัดยะลาเป็นจุดหมายปลายทางของตน โดยคาดหวังว่าผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารองรับในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาหาพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เลือกพื้นที่จังหวัดยะลาเป็นจุดหมายปลายทางเพื่อการเดินทางท่องเที่ยว

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยด้วยรูปแบบการ วิจัยเชิงปริมาณ เพื่อหาพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งกระบวนการที่เกิดขึ้น (ก่อน ระหว่าง และหลังการเดินทาง) ผ่านการลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือแบบสอบถามจากการกำหนดขนาดประชากรแบบเจาะจงและกำหนดวิธีการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก จำนวน 400 คน โดยกำหนดให้เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 328 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทย 72 คน

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่ จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นหนึ่งในจังหวัดพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้ง หรือสถานการณ์ความไม่สงบตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 จนถึงปัจจุบัน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาและการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาพฤติกรรมความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา ผู้วิจัยจึงได้กำหนดการศึกษาผ่านทฤษฎีและแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคโดยมุ่งหาคำตอบและอธิบายต่อประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในประเด็นการเลือกจุดหมายปลายทางก่อนการเดินทาง กระบวนการตัดสินใจเลือกกระหว่างการเดินทาง และความพึงพอใจภายหลังจากการเดินทาง ซึ่งจากปัจจัยดังกล่าวจะทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และอธิบายพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่อการเดินทางในครั้งนั้นได้

ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการศึกษาวิจัยมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้มีการลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูล จากแบบสอบถาม พร้อมทั้งกำหนดหมายเลขประจำแบบสอบถามและลงรหัสแบบสอบถาม จากนั้นเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (SPSS) เพื่อวิเคราะห์หาสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive) ต่อไป

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

ชูชัย สมิทธิไกร (2557) กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง การกระทำของบุคคลที่สัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกซื้อ ใช้ และจัดการส่วนที่เหลือของสินค้าหรือบริการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตน (Solomon, 2009) ซึ่งสามารถอธิบายพฤติกรรมได้ดังนี้

1. การตัดสินใจเลือก คือ รูปแบบพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตวิทยาของผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าหรือบริการ ทั้งนี้ครอบคลุมถึงการตระหนักต่อความต้องการ การสืบค้นเพื่อศึกษาข้อมูล ตลอดจนการประเมินทางเลือกต่าง ๆ และตัดสินใจซื้อในที่สุด

2. การตัดสินใจซื้อ คือ รูปแบบการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ได้สิ่งของ หรือบริการที่ต้องการ ซึ่งครอบคลุมถึงกระบวนการเลือกแหล่งที่มาของสินค้าหรือบริการ จนกระทั่งวิธีหรือรูปแบบการชำระเงินค่าสินค้าหรือบริการนั้นๆ

3. การใช้ คือ การนำสิ่งของ สินค้า หรือบริการที่เลือกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจ

4. การจัดการ หรือกำจัดส่วนที่เหลือ คือ กระบวนการนำส่วนที่เหลือของผลิตภัณฑ์ไปจัดการ ซึ่งอาจจะดำเนินการในรูปแบบนำไปทิ้ง นำกลับมาใช้ใหม่ หรืออาจจะนำไปผลิตใหม่

Scott A. Cohen และคณะ (2013) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภคมีความสัมพันธ์อย่างกว้างขวางกับการตัดสินใจ กิจกรรม ความคิดหรือประสบการณ์ความพึงพอใจต่อความจำเป็นและความต้องการของผู้บริโภค (Solomon, 1996) หรือจะกล่าวได้ว่าทุก ๆ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคและผลิตภัณฑ์มีผลโดยตรงต่อกระบวนการตัดสินใจทั้งก่อนและหลังซึ่งรวมถึงการกระทำต่าง ๆ (Engel, Blackwell, & Miniard, 1995, p.4)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภค คือการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่แสดงออกถึงความคิด ความชอบ และความต้องการที่มีผลต่อความสนใจ ค้นหาข้อมูลเพื่อศึกษาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ประโยชน์และการนำไปใช้ จนนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจซื้อและสั่งสมประสบการณ์ความรู้สึกละเอียดหลังจากการซื้อ ทั้งนี้ ความต้องการ ความชอบ และความอยากได้ของผู้บริโภคมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการส่วนตนเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ตน หรือความจำเป็นบางอย่างทางกายภาพของตน และ/หรือเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่เกิดจากการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอก หรืออาจกล่าวได้ว่าการกระตุ้นให้เกิดความต้องการจากบุคคลอื่นรอบตัว เช่นการซื้อเพื่อต้องการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความน่าเชื่อถือต่อหน้าที่การงาน เป็นต้น

ผลการศึกษาวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การศึกษาข้อมูลพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยวจากกลุ่มตัวอย่างทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยผ่านการเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือแบบสอบถามในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังตารางแสดงจำนวนและร้อยละต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามประสบการณ์การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา

ประสบการณ์การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ในจังหวัดยะลา (ครั้ง)	จำนวน	ร้อยละ
2 ครั้ง	180	45.0
1 ครั้ง	163	40.8
3 ครั้ง	32	8.0
5 ครั้ง	11	2.8
10 ครั้ง	5	1.2
4 ครั้ง	4	1.0
9 ครั้ง	3	0.8
11 ครั้ง	2	0.5
รวม	400	100.0

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยว

รูปแบบการเดินทางท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ท่องเที่ยวด้วยตนเอง (อิสระ)	312	78.0
ใช้บริการบริษัทนำเที่ยว (ทัวร์)	88	22.0
รวม	400	100.0

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามจำนวนผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว

จำนวนผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
เดินทางคนเดียว	106	26.6
เดินทาง 2 คน	84	21.0
เดินทาง 3 คน	57	14.2
เดินทาง 4 คน	56	14.0
เดินทาง 5 คน	36	9.0
เดินทาง 11 คน ขึ้นไป	29	7.2
เดินทาง 8 คน	8	2.0
เดินทาง 9 คน	8	2.0

เดินทาง 6 คน	7	1.8
เดินทาง 7 คน	5	1.2
เดินทาง 10 คน	4	1.0
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามยานพาหนะที่ใช้เดินทางท่องเที่ยว

ยานพาหนะที่ใช้เดินทางท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
รถยนต์ส่วนตัว	282	70.5
รถโดยสารสาธารณะ (รถทัวร์ / รถตู้)	102	25.5
รถไฟ	16	4.0
รวม	400	100.0

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามบุคคลหรือสิ่งที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวมาจังหวัดยะลา

บุคคลหรือสิ่งที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวมาจังหวัดยะลา	จำนวน	ร้อยละ
สื่อออนไลน์ (Travel Blogger)	231	57.8
สื่อประชาสัมพันธ์ (โฆษณา)	67	16.8
สื่อโทรทัศน์ (ข่าว)	43	10.8
เพื่อน	36	9.0
ครอบครัว	22	5.5
อื่นๆ	1	0.1
รวม	400	100.0

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามระยะเวลาในการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดยะลาล่วงหน้า

ระยะเวลาในการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดยะลาล่วงหน้า	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 7 วัน	159	39.8
7 – 14 วัน	157	39.2
มากกว่า 14 วัน	84	21.0
รวม	400	100.0

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามช่องทางการค้นหาข้อมูลเพื่อการวางแผนและการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา

ช่องทางการค้นหาข้อมูลเพื่อการวางแผนและการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา	จำนวน	ร้อยละ
เครือข่ายสังคมออนไลน์	270	33.7
เพื่อนหรือคนรู้จัก	196	24.4
อินเทอร์เน็ต	116	14.4
เว็บไซต์การท่องเที่ยว / หน่วยงานท่องเที่ยวของรัฐ	86	10.7
สมาชิกในครอบครัว	59	7.3
บริษัทนำเที่ยว	43	5.4
นิตยสารท่องเที่ยว	33	4.1
รวม	803	100.0

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวภายในจังหวัดยะลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวภายในจังหวัดยะลา	จำนวน	ร้อยละ
3 วัน 2 คืน	261	65.2
2 วัน 1 คืน	88	22.0
มากกว่า 2 คืน	51	12.8
รวม	400	100.0

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามรูปแบบในการพักค้างคืน

รูปแบบในการพักค้างคืน	จำนวน	ร้อยละ
โรงแรม / รีสอร์ท / โฮสเทล	311	77.8
บ้านเพื่อน / ญาติ	59	14.8
โฮมสเตย์	30	7.4
รวม	400	100.0

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามสถานที่หรือกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สนใจเดินทางท่องเที่ยว

สถานที่หรือกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สนใจเดินทางท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
บ่อน้ำพุร้อน	319	14.0
อุโมงค์ประวัติศาสตร์	297	13.1
จุดชมวิวะทะเลหมอก	270	11.9
สวนดอกไม้เมืองหนาว	189	8.3
สถานบันเทิง	168	7.4
ตู้ไปรษณีย์ยักษ์	165	7.3
ป่าบาลาฮาลา	108	4.7
ร้านอาหารที่มีชื่อเสียง	99	4.4
น้ำตก / ภูเขา	95	4.2
สวนผลไม้	71	3.1
ตลาดนัดชุมชน	71	3.1
หมู่บ้าน / ชุมชน	69	3.0
ร้านอาหารริมทาง	66	2.9
ร้านอาหารท้องถิ่น	47	2.1
ร้านขายของที่ระลึก	42	1.8
ล่องแก่ง / ล่องเรือ	41	1.8
อื่น ๆ	39	1.7
เรียนรู้การทำผ้าบาติก	31	1.4
เดินป่า / ศึกษาเส้นทางธรรมชาติ	27	1.2
แหล่งเรียนรู้ชุมชน	23	1.0
ร้านค้าปลอดภาษี	18	0.8
เรียนรู้การทำกรีซโบราณ	10	0.4
ชมการแข่งขันนกเขา	9	0.4
รวม	2,274	100

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามเหตุผลการเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา

เหตุผลการเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย	229	25.0
ผู้คนเป็นมิตร	210	22.9
อาหารอร่อย	135	14.7
กระแสความนิยมในปัจจุบัน	100	10.9
มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น	79	8.6
ต้องการเรียนรู้และเปิดโลกทัศน์ใหม่	67	7.3
แหล่งท่องเที่ยวมีความสดใหม่	53	5.8
ใกล้บ้าน	44	4.8
รวม	917	100.0

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามโอกาสในการกลับเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา

โอกาสในการกลับเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา	จำนวน	ร้อยละ
กลับมาอีกอย่างแน่นอน	272	68.0
อาจจะกลับมาอีก	101	25.2
ยังไม่แน่ใจ	23	5.8
อาจจะไม่กลับมาอีก	4	1.0
รวม	400	100.0

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละจำแนกตามวิธีการหรือช่องทางการบอกต่อประสบการณ์หรือเชิญชวน

วิธีการหรือช่องทางการบอกต่อประสบการณ์หรือเชิญชวน	จำนวน	ร้อยละ
สื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์	213	53.3
แนะนำผ่านการเล่าเรื่อง	138	34.5
พูดคุยผ่านโทรศัพท์	32	8.0
อื่น ๆ	17	4.2
รวม	400	100.0

จากตารางข้างต้น พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา 2 ครั้ง จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 45.0 ท่องเที่ยวด้วยตนเอง (อิสระ) จำนวน 312 คน คิดเป็นร้อยละ 78.0 เดินทางท่องเที่ยวคนเดียว จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดยะลาโดยรถยนต์ส่วนตัว จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 70.5 ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวมาจังหวัดยะลาเพราะสื่อ

ออนไลน์ (Travel Blogger) จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.8 ใช้ระยะเวลาในการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดยะลาล่วงหน้าน้อยกว่า 7 วัน จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 39.8

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ค้นหาข้อมูลเพื่อการวางแผนและการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ จำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 ใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวภายในจังหวัดยะลา 3 วัน 2 คืน จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 65.2 พักค้างคืนที่โรงแรม / รีสอร์ท / โฮสเทล จำนวน 311 คน คิดเป็นร้อยละ 77.8 สนใจแหล่งท่องเที่ยวบ่อน้ำพุร้อน จำนวน 319 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0 มีเหตุผลในการเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดยะลา เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 ถ้ามีโอกาสนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะกลับมาอีกอย่างแน่นอน จำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 68.0 และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะบอกต่อประสบการณ์หรือเชิญชวนด้วยวิธีการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3

การอภิปรายผล

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่เลือกพื้นที่จังหวัดยะลาเป็นจุดหมายปลายทางเพื่อการท่องเที่ยวข้างต้นนี้ สามารถสรุปและอภิปรายผลที่สอดคล้องกับลักษณะความต้องการของนักท่องเที่ยวผ่านพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎีการวิเคราะห์และค้นหาลักษณะความต้องการผ่านคำถามทั้ง 7 ซึ่งประกอบด้วย 6Ws และ 1H กล่าวคือ ใครคือกลุ่มเป้าหมาย (Who?) อะไรที่เป็นสิ่งที่ผู้บริโภคต้องการ (What?) ทำไมผู้บริโภคจึงเลือกซื้อ (Why?) ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Who?) เวลาใดที่เกิดการซื้อ (When) เลือกซื้อที่ไหน (Where?), และ เลือกซื้อได้อย่างไร (How?) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541: 126. อ้างใน ปิยะพร ศรีสมุทร 2558)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาจังหวัดยะลา คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวซ้ำ ขึ้นชอบการท่องเที่ยวด้วยตนเองอย่างอิสระ ไม่ผ่านบริการนำเที่ยวหรือบริษัททัวร์ด้วยรถยนต์ส่วนตัวตามลำพังหรืออาจมีเพื่อนร่วมการเดินทางจำนวนหนึ่ง ในขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยังให้ความสำคัญกับสื่อสังคมออนไลน์ ที่นับว่ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกและวางแผนการเดินทางในครั้งนี้ ซึ่งรวมถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อบอกเล่าประสบการณ์การเดินทางยังบุคคลอื่น อีกทั้งจากความชอบและความสนใจพบว่านักท่องเที่ยวที่เลือกเดินทางเข้ามาจังหวัดยะลาเนื่องจากจังหวัดยะลา มีความโดดเด่นด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ อาทิ บ่อน้ำพุร้อน จุดชมทะเลหมอก หรือความหลากหลายวัฒนธรรม อาทิ อุโมงค์ประวัติศาสตร์ สถานบันเชิง และอาหารที่หลากหลาย และทรัพยากรอื่น ๆ ในพื้นที่อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษาพฤติกรรมความต้องการของนักท่องเที่ยวข้างต้น ผู้วิจัยคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือผู้มีส่วนได้-เสียอื่น ๆ ในการนำข้อมูลการวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวประกอบการวางแผนเพื่อการพัฒนา ศึกษาค้นหา ตลอดจนกำหนดแนวทางการจัดการเพื่อการรองรับที่ตรงต่อความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมร่วมกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างทางพฤติกรรมของแต่ละกลุ่มคนที่แตกต่างกัน อาทิ กลุ่มช่วงอายุ กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มอื่น ๆ อย่างชัดเจน เพื่อเป้าหมายการใช้ข้อมูลในวัตถุประสงค์อื่นต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2558-2560*.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทยรายจังหวัด*. Retrieved 13 มิถุนายน 2561 https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=414&filename=index
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2560-2564)*. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กิตติพัฒน์ นนท์ปัทมะ. (2554). *การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม: แนวคิดและวิธีการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. (2550). *การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูชัย สมितिไกร. (2557). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2543). *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต), วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). *บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- ธวัชชัย มานิตย์. (2550). *ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด.
- ประไพพิมพ์ สุธีสินนท์, & ประสพชัย พสุนนท์. (2559). *กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ*. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2(ตุลาคม-ธันวาคม), 31-48.
- ปริญญ์ ลักษณะิตานนท์. (2544). *จิตวิทยาและพฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพมหานคร: ทิปปิงพ้อยท์.
- ปิยะพร ศรีสมุทร. (2558). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย*. (ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ)), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- มาศศุภา นิมบุญจาซ. (2558). *การศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขาสันหนอกว้าว (อุทยานแห่งชาติเขาแหลม)*. (ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- รุ่งนภา ด้วงทอง. (2554). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดเก่า 119 ปี เจ็ดเสมียน ตำบลเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. (ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุธี เสริฐศรี. (2557). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคกน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุวิมล แซ่ก่อง. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐอันเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้: กรณีศึกษาอำเภอเบตง จังหวัดยะลา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2549). การใช้สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ห้าวหาญ ทวีแสง. (2555). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาศูนย์กลางเศรษฐกิจนก เทศบาลนครยะลา. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อโณทัย งามวิชัยกิจ. (2558). การวิจัยแบบผสมผสานเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ. วารสารการจัดการสมัยใหม่, 1(มกราคม - มิถุนายน).

Penyelidik

*Mantera: Keindahan Bahasa, Kearifan Lokal, Dan Cara Hidup Muslim
Penelitian Terhadap Proses Perubatan Dalam Kalangan Tok Bomo Daerah
Raman Wilayah Yala*

*Saliha Musor**

**Pensyarah tetap Jurusan Bahasa Melayu, fakulti Sastera dan Sains Kemasyarakatan, Universiti Fatoni*

Abstrak

Projek penelitian “Keindah Bahasa, Kearifan Lokal, dan Cara Hidup Muslim, Penelitian Terhadap Proses Perubatan dalam Kalangan Tok Bomo Daerah Raman Wilayah Yala” bertujuan untuk mengumpulkan dan merakam mantera dalam perubatan dalam kalangan Tok Bomo daerah Raman wilayah Yala, mengkaji ciri dan bentuk penggunaan bahasa, menganalisis bagaimana hubungan mantera dengan kepercayaan, pemikiran, cara hidup, dan sejarah tempatan. Mengkaji mantera dengan ajaran Islam, dan untuk mengetahui bentuk mantera yang mungkin berbeza mengikut jenis penyakit. Hasil pengumpulan mantera dalam perubatan dari daerah Raman wilayah Yala terdapat 102 mantera. Dapat dibahagikan mengikut tujuan dan cara mengubat dan mencegah penyakit kepada 7 jenis iaitu (1) pekebal (2) pelaris (3) mengubat penyakit (4) membangkit semangat (5) mencerahkan hati (6) menjauhkan dari segala kecelakaan dan (7) pengasih. Setiap mantera terdapat berbeza di antara satu dengan yang lain. Dapat dibahagikan mengikut keindahan bahasa kepada 7 ciri penting iaitu (1) pengulang kata dan ayat (2) unsur mamnan bunyi (3) mengguna bahasa kiasan (4) mengguna teknik linguistik (5) mengguna bahasa tempatan bila melafas kata tuju kepada makhluk ghaib (6) bercampur dengan bahasa Arab dan (7) mengguna bahasa Arab sepenuhnya.

Hasil analisis bentuk mantera didapati terdapat 2 bentuk iaitu prosa dan puisi. Bentuk prosa terdapat 2 mantera sahaja. Manaka mantera dalam bentuk puisi terdapat 100 mantera. Mantera dalam bentuk puisi dapat dikelompokkan mengikut bentuk kepada 5 kelompok pula iaitu (1) panjang 1-3 baris (2) mantera yang terdapat pengulangan kata, ayat dan mempunyai keidahan bunyi (3) mantera yang terdapat kata yang merangsangkan dalam bahasa Melayu. (4) mantera yang terdapat kata yang merangsangkan dalam bahasa Arab dan

(5) mantra dalam bentuk pantun. Hasil analisis hubungan mantra dengan kepercayaan, pemikiran, cara hidup dan sejarah tempatan didapati bahawa dalam menjali kehidupan terdapat segelintir ahli masyarakat di daerah ini mengguna mantra hampir dalam setiap sudut kehidupan lebih-lebih lagi Tok Bomo. Cara hidup sedemikian ini berkait rapat dengan kepercayaan pra Islam sama ada kepercayaan animisme dan kesan pengaruh agama Hindu. Setelah agama Islam datang mantra diubahsuai dengan kepercayaan baru tetapi bentuknya masih mengekalkan bentuk asalnya. Proses pembaharuan ini menimbulkan keindahan rohaniah salah satu faktor penting yang menyebabkan mantra dapat tempat dalam masyarakat sehingga ke hari ini. Hasil analisis mantra dengan Islam pula didapati bahawa terdapat mantra yang bercanggah dengan agama Islam yang dapat bahagikan kepada 3 jenis mengikut tujuannya (1) untuk membuat sihir (2) mantra yang menyekutukan kekuasaan Allah dengan kuasa lain (3) menyelewengkan ayat Quran.

Kata Kunci: mantra, keindahan, kearifan lokal, cara hidup, muslim, perubatan

RESEARCH

The Mantra: The Beauty of Language, Local Wisdom and Muslims' Way of Life in the Doctors' Treatments In Raman District of Yala

Abstract

The research project on “The Mantra: The Beauty of Language, Local Wisdom, and Muslims' Way of Life in the Folk Doctors' Treatments” in Raman District of Yala was aimed at collecting and recording spells used for and knowledge on medical treatments from Melayu Tok Bomo (folk doctors) in Raman District of Yala Province; investigating language features and contents in the mantras; analyzing relationships of the mantras with beliefs, thoughts, ways of life and locally historical links; studying consistency of the mantras with Islamic principles; and identifying mantra types varying from illnesses and treatments. The collected and recorded 102 mantras were identified and classified by purposes and preventive treatments and cures into 7 main categories: 1. prevention from weapons, 2. working tools, 3. treatment mediums, 4. encouragement, 5. mind refreshing, 6. prevention from harms and dangers, and 7. love spells. The features of the beauty of language in the mantras could be identified as 1. lexical and syntactic repetition, 2. rhyme, 3. figurative language, 4. linguistic techniques, 5. use of Malay dialect referring to ancestors or ghosts, 6. combination with Arabic, and 7. use of pure Arabic.

Analysis of the mantra prosody presented 2 proses and 100 poems. The poems were categorized into 5 including (1) 1-3 line poems, (2) poems with lexical and sound rhymes, (3) poems with impressive dialect words and phrases, (4) poems with impressive Arabic words and phrases, and (5) poems in the pantun form. On relationship with beliefs, thoughts, ways of life and locally historical links, use of mantras was found engaged in every aspect of the folks' way of life. Those mantras related to their original beliefs in animism and some Hindu-Brahma influences. On coming of Islam, the mantras were modified to be consistent with their new faith by adjusting the contents and keeping the structures. The verses relating to the previous beliefs were made inaudible to listeners by the tok bomo (folk doctor). This strategy brought about moral beauty and was a factor in existence of mantras in the folk doctors' medical treatments. It was also discovered that most of mantra contents related to Islam because they included Allaah's names and Quranic verses and excluded association of

any partner with Allaah. However, inconsistency was found in (1) black magic mantras, (2) mantras showing association of any partner with Allaah, and (3) mantras containing distorted Quranic verses.

Keyword: mantra, beauty of language, local wisdom, muslim, way of life, folk doctor, treatments

1. Pengenalan

Kota Raman atau Ramoh membawa pengertian bandar keseronokan, keramaian. Nama ini sangat sesuai kerana dulu Kota Raman menjadi pusat perdagangan dan hiburan. Setelah ditukar sistem pentadbiran. Kota Raman berubah status kepada daerah Raman menjadi salah satu daerah dalam wilayah Yala sekarang. Oleh kerana pada suatu zaman dahulu kota Raman merupakan pusat perdagangan dan hiburan ekoran dari itu Kota Raman merupakan tempat himpunan khazanah ilmu dan tamadun termasuk sastera rakyat pelbagai jenis seperti ceritara rakyat, peribahasa, teka-teki, lagu rakyat (Zulila Sharif dan Jamilah Haji Ahmad, 1993:11-12). Salain itu satu jenis sastera yang tidak boleh mengwarisi daripada generasi ke generasi dari mulut kemulut tetapi diwarisi melalui pertalian darah dan pewaris sahaja. Pewaris itu pula akan berperanan menjadi sebagai pebantu ahli masyarakatnya sama ada mengubat penyakit luaran dan dalaman atau pun apa sahaja yang dihajati oleh ahli masyaka dikenali dengan panggilan “Tok Bomo” atau bomoh.

Pengertian “Tok Bomo” bagi penduduk di bahagian Selantan Thai ialah orang yang memiliki ilmu perubatan yang mengubat seacara tradisional kepada penduduk Thai Muslim (Merujuk kepada rakyat Thai yang beragama Islam dalam kajian inidikhususkan kepada keturunan Melayu), sejak zaman berzaman. Ilmu itu tersimpan dan diwarisi melalui pertalian darah dari generasi ke generasi (dipercayai anak bongsu akan menwarisi bomoh seterusnya). Tok Bomo akan berfungsi kesihatan sama ada kesihatan rohani dan kesihatan jasmani dengan secara tradisi dan bercampur Islam dengan melafaskan kata-kata atau mantera yang berkaitan dengan kepercayaan dan keimanan yang dapat membangkitkan kekuatan semangat dalam mengubatai diri sendiri. Mantera yang digunakan oleh Tok Bomo dalam perubatan berkait rapat dengan kepercayaan, pemikiran, dan cara hidup bangsa Melayu dalam daerah ini sejak dahulu kala lagi.

Istilah “mantera” berasal dari bahasa Sanskrit dari kata akar mantra, atau matar yang membawa pengertian nyanyian memuja tuhan atau pemujaan (Abdul Halim Ali, 2006: 54). Mengikut Harun Mat Piah (1989:479) mantera adalah jenis kata-kata apabila dilafaskan dipercayai dapat menimbulkan kuasa ghaib atau konotasi magis untuk tujuan perubatan atau untuk tujuan lain. Dapat disimpulkan bahawa mantera merupakan satu jenis kebudayaan yang ada bersama manusia di muka bumi ini. Bagi masyarakat Melayu menurut Ismail Hamid (1988) mantera merupakan satu ilmu tradisi diwarisi zaman berzaman. Diubah dibaharui dan di gabung dengan kepercayaan dan budaya mengikut era dan perubahan zaman kemudian diwarisi dan diamal sehinga ke hari ini.

2. Permasalahan Kajian

Mantera dalam perubatan secara tradisional dalam masyarakat Melayu di bahagian Selatan Thai merupakan cara mengubat penyakit batiniah dan jasmaniah. Cera perubatan dan bacaan mantera berbeza-beza mengikut jenis penyakit. Pada umumnya “mantera” yang digunakan dalam perubatan di daerah ini dapat memperlihatkan keimanan yang kuat terhadap agama Islam dan kebesaran Allah Mahapencipta. Walauhal demikian terdapat sesetengah mantera ada kata-kata yang syirik dengan agama Allah. Kemungkinan besar disebabkan daripada ketidaktahuan dan ketidaksedaran Tok Bomo atau pengamalnya. Dengan demikian pengkaji akan mengemukakan mantera kesemuanya mengikut fakta yang terdapat dari daerah Raman wilayah Yala. Sama ada mantera yang boleh digunapakai dan mantera yang terdapat adanya unsur-unsur syirik. Hal ini kerana untuk memperlihatkan jumlah mantera yang diamalkan di kawasan ini. Yang memungkinkan membawa kepada penyelidikan dalam bentuk amali untuk memberi ilmu pengetahuan kepada pengamal mantera dan masyarakat berkenaan dengan “mantera dan Islam”.

Mantera dan cara perubatan secara tradisional dalam masyarakat Melayu diibaratkan sebagai rakaman sejarah yang mencatat ilmu perubatan. Juga menjadi sebagai alat yang menyimpan kepercayaan, dan sistem pemikiran masyarakat di daerah ini melalui kata-kata dan cara yang diwarisi dari generasi ke generasi sehingga hari ini. Di dalamnya terdapat percampuran pembaharuan budaya mengikut era dan waktu sejak dahulu kala lagi. Semua itu tercatat dan terpelihara dalam “mantera” yang merupakan salah satu jenis sastra rakyat yang diwarisi melalui pertalian darah ratusan tahun lamanya. Dengan demikian pengkaji ingin mengkaji “mantera” yang terdapat dalam proses perubatan yang digunakan dalam kalangan Tok Bomo di daerah Raman wilayah Yala. Hasil kajian akan memberi penjelasan yang membolehkan pewaris memilih untuk mengwarisi mantera sama ada dari sudut ilmu dan keindahannya. Selain itu kajian ini juga akan memperlihatkan kesan-kesan perubahan dalam sejarah dari sudut kepercayaan dari kepercayaan animisme kepada kepercayaan baru iaitu Islam. Penelitian ini selain untuk masyarakat tempatan mengetahui dan memahami peralihan kepercayaan yang dianuti oleh masyarakat dari awal sehingga ke hari ini. Sementara itu masyarakat luar akan lebih mengenali dan memahami warga Thai keturunan Melayu yang akan membawa kepada perpaduan dalam masyarakat majmuk.

3. Ofjekatif Kajian

1. Mengumpul dan merakam mantera dalam perubatan dalam kalangan Tok Bomo daerah Raman wilayah Yala.
2. Mengkaji ciri dan bentuk penggunaan bahasa dalam mantera yang digunakan dalam pengamalan pengubatan.
3. Menganalisis hubungan mantera dengan kepercayaan, pemikiran, cara hidup dan sejarah tempatan.
4. Menganalisis mantera yang digunakan dalam perubatan dengan Islam.
5. Untuk mengetahui bentuk mantera yang mungkin berbeza mengikut jenis penyakit dan cara pengubatan.

4. Dapatan Kajian

Dapatan kajian pengkaji akan mengemukakan mengikut tujuan kajian seperti di bawah berikut:

4.1 Hasil mengumpul dan Merakam Mantera dalam Perubatan dalam Kalangan Tok Bomo Daerah Raman Wilayah Yala

Hasil mengumpul dan merakam mantera dalam perubatan dalam kalangan Tok Bomo daerah Raman wilayah Yala terdapat 102 mantera dapat dibahagikan mengikut tujuan dan cara perubatan kepada 7 jenis iaitu pekebal terdapat 9 mantera, mata pencarian/pelaris terdapat 11 mantera, mengubat penyakit terdapat 40 mantera, membangkit semangat terdapat 9 mantera, mencerah hati 2 mantera, menjauhkan dari segala kecelakaan 16 mantera, dan pengasih 16 mantera.

Pembahagian di atas dibahagi berdasarkan peranan Tok Momo atau bomoh dalam masyarakat Melayu yang bukan sahaja mengubati penyakit malah memberi perkhidmatan mengikut permintaan ahli masyarakat. Oleh demikian “perubatan tradisional” membawa pengertian yang lebih luas apabila melihat masalah kesihatan dan penyakit yang membolehkan memberi kesan dalam setiap sudut kehidupan sama ada ekonomi, politik, masyarakat dan budaya (Pandangan Semesta Melayu Mantera, 2007: 154). Begitu juga

dengan perubahan dalam budaya tradisional di daerah Raman wilayah Yala, juga bukan hanya mengobati penyakit tetapi merangkumi permasalahan dalam setiap sudut kehidupan. Sama ada masalah cinta, perniagaan, penggangguran, hasil pertanian, hutang, pembelajaran, binatang ternakan, masalah keuargaan semua ini tergolong dalam pengertian “`nyakik” atau penyakit. Pendeknya ketujuh-tujuh jenis mantera yang dibagikan di atas termasuk dalam erti kata “`nyakik” yang mesti dihapus, diubati, dibantu oleh individu yang bergelar “Tok Bomo”.

4.2 Penggunaan Bahasa dalam Mantera

Hasil analisis penggunaan bahasa dalam mantera yang terdapat di daerah Raman wilayah Yala pada umumnya tidak berbeza dengan mantera yang terdapat di Tanah Melayu iaitu mengguna bahasa yang singkat dan padat. Hampir separuh jumlah mantera mengguna bahasa tempatan bila menyeru nama-nama yang berkaitan dengan kesan kepercayaan *animisme* seperti nama hantu, roh, semangat, binatang yang mempunyai kekuatan atau sakti. Dan terdapat segelintir mantera yang memperlihatkan kesan pengaruh kepercayaan Hindu dari kata pinjaman bahasa Sanskrit dan unsur mitos dalam isi mantera. Pengaruh yang paling besar sekali ialah pengaruh bahasa Arab. Banyak mantera yang terdapat dalam kawasan ini yang bercampur dengan bahasa Arab lebih-lebih lagi bila merujuk kepada kekuasaan Allah. Selain itu nama nabi Muhammad SAW. nama sahabat, nama-nama orang yang berpengaruh dalam agama Islam juga banyak terdapat dalam mantera. Manakala ciri dan bentuknya pula juga tidak berbeza jauh dengan mantera yang terdapat di Tanah Melayu. Iaitu sama dengan puisi lain yang tidak terikat mempunyai makna dapat berdiri dengan sendiri. Bebas daripada ikatan rima, jumlah perkataan, boleh berdiri dengan satu bentuk atau bergabung dengan bentuk puisi lain seperti pantun atau lainnya (Mutiara Sastera Tradisional, 2010: 360). Mantera yang dijumpai dalam kawasan ini ada yang terdiri hanya satu baris sehingga satu halaman surat. Disusun dengan kata-kata yang merangsangkan mengikut jenis dan tujuan mantera pula. Dapat dibagikan mengikut bentuk dan ciri kepada dua ciri. Iaitu, ciri penggunaan bahasa dan bentuk.

4.2.1 Keindahan Babahasa Dalam Mantera Daerah Raman Wilayah Yala

Hasil analisis ciri penggunaan bahasa dalam mantera yang terdapat di daerah Raman wilayah Yala dapat dibagikan mengikut ciri keindahan kepada 7 ciri penting iaitu pengulang

kata dan ayat, pengulangan bunyi, mengguna bahasa kiasan, mengguna teknik linguistik, mengguna bahasa tempatan bila melafas kata tuju kepada makhluk ghaib, bercampur dengan bahasa Arab, dan mengguna bahasa Arab sepenuhnya.

(a) Pengulangan Kata dan Ayat

Mantera yang terdapat dari daerah Raman wilayah Yala yang mempunyai ciri keindahan pengulangan sama ada kata, frasa dan ayat didapati 7 mantera. Iaitu mantera penyakit angin, mantera mengubat urat geliat, mantera pengasih pengguna tempat, dua mantera pekebal, mantera menghalau hantu syaitan jin dan iblis, dan mantera bila berada dalam kesusahan. Bentuk pengulangan ketujuh-tujuh mantera ini hampir sama. Yang berbeza ialah bahagian pengulangan, ada yang ulang di bahagian awal mantera. Ada yang ulang keseluruhan mantera tetapi biza pula perkataan yang diulang-uangkan. Ada yang ulang di bahagian tengah mantera dan bahagian akhir mantera. Lihat contoh di bawah:

Pengulangan bahagian awal

Mantra Geliat

Hei nenek suso nenek sasa

Bomo suso bomo sasa

Bidang suso bidang sasa

Mantara “geliat” terdapat unsur pengulangan di bahagian awal. Pengulangannya agak lain daripada yang lain kerana pengulangannya terdapat di tengah baris dan akhir baris. Mainan bunyi vokal di bahagian tengah dan akhir menimbulkan keestetikan bunyi menimbulkan keindan yang agak luar biasa daripada mantera yang lain di samping menimbulkan suasana magis bahasa dari perkataan “suso” dan “sasa” yang membawa pengertian pertalian warisan yang begitu lama. Pengertian inilah yang menimbulkan kuasa magis dalam erti kata magis “indah”. Indah kerana menimbulkan “rasa” di kalangan pesakit iaitu “rasa” boleh dipercayai dan boleh mengharap kepakaran Tok Bomo itu sendiri kerana mengwarisi “ilmu” perbomohannya yang begitu lama dan bukan Tok Bomo sebarang bahkan berguru dan berwarisan.

Pengulangan Keseruhan Mantera

Mantera Berobat Penyakit Angin

Kumo mung (kamu) kumo raja, kumo mung kumo dewa
Kumo mung kumo bersaih jijang beradam
Asa kumo peluh nabi Adam
Asal miyang raja kayu
Asal berasap di hujung batu
Kumo cekup bulan penuh purnama
Kumo cekup di tekak nyinyang
Kumo cekup belakang hadapan
Kumo ceku sisiku peluang
Kumo cekup belakang hadapan
Kumo cekup pinang belana
Kumo cekup di pohon belalang
Kumo jadi pengasuh Mah Dewa ning (ini).

Mantera “pemyakit angin” didapati teknik pengulangan yang menarik. Pada bahagian awal mantera diulang tiga perkataan iaitu “ kumo mung kumo” yang membawa maksud “kerunan mu keturunan” untuk membangkitkan kesedaran si pesakit konunnya dari keturunan yang tinggi iaitu dari gulungan dewa dan raja. Penekanan ditambah lagi pada bahagian tengah atau isi mantera dengan teknik pengulangan kata “asal” dan bahagian akhir mantera diulang pula perkataan “kumo”. Perkataan dan frasa yang diulang memberi penekanan berdasarkan tujuan mantera. Dari pengulangan pada setiap bahagian mantera di atas itu selain menimbulkan keindahan juga menimbulkan suasana magis bahasa.

(b) Mainan Bunyi

Selain pengulangan kata, frasa ayat yang menimbulkan keindahan bahasa dalam mantera yang terdapat di kawasan ini. Salah satu tarikan lagi ialah unsur mainan bunyi dalam mantera. Mantera yang terserlah dari unsur keindahan mainan bunyi sama ada vokal dan konsonan didapati 3 mantera iaitu mantera “kaf empat puluh, mantera “mengubat urat geliat” dan mantera “melamahkan seteru”. Salah satunya seperti berikut:

Kaf Empat Puluh

Kafaka robbuka kam yakfika wakifatun
Kifka fuha kikamainen kana munkalikan
Takirru karran kakirrilkaifi kabiden tuhki
Musakhsakanan kallat lakalkalaka
Kafaka rabbbuka kafilkafi kurbataha
Ya kaukaban kana yuhki kaukaban falaka.

Mantera di atas ada yang daripada bahasa Melayu dan bahasa Arab. Unsur yang penting dalam mantera ialah gaya pengulangan bahasa, gaya mainan bunyi, dan bahasa kuno dalam mantera “penyakit angin”. Mengikut teori magis bahasa penggunaan bahasa seperti demikian bertujuan untuk menibulkan kuasa dan berkaitan dengan penghafalan. Pengulangan kata merupakan satu unsur penting yang menimbulkan keindahan, kekreatifan berbahasa dan mewujudkan ritma. Bagi Noriah Taslim, (2010:86) penggunaan bahasa dalam bentuk sedekian akan melahirkan suasana harmonis dalam lapisan-lapisan diri, justeru membuka diri kepada hubungan kewujudan yang lebih tinggi. Semua ini termasuk dalam ciri-ciri istimewa penggunaan bahasa dalam mantera.

(c) Mengguna Bahasa Kiasan

Hasil analisis unsur penggunaan bahasa dalam mantera yang terdapat di daerah Raman wilayah Yala terdapat satu gaya bahasa yang menarik selain unsur pengulangan dan unsur bunyi. Didapati bahawa banyak mantera yang terdapat di kawasan ini mengikut Noriah Taslim dalam Pandangan Semesta Melayu Mantera (2007:205) mengguna teknologi sastera secara sedar untuk menyiratkan kuasa dalam binaannya. Ini dilakukan melalui metafora, alusi, simile, dan analogi yang bertindak sebagai unsur-unsur bahasa yang memindahkan ciri-ciri dan sifat hatta kuasa spiritual objek, makhluk yang berujukan sama ada agama, mitos, lagenda atau kitab-kitab suci kepada objek, individu, penerima. Teknik ini akan menimbulkan efek yang memukau dari kebijaksanaan pemilihan kata untuk dikiaskan yang boleh menimbulkan keindahan rasa dan bahasa dalam kalangan pendengar atau pesakit.

Melalui Penggunaan bahasa simbolik dan metafora

Mantera Turun Tangga

Hei aku sebenar-benar Anak harimau jantan.

Mu sebenar-benar anak kambing betina

...

Mantera Besi Khadani

Hei telaga maujud duduk di bawah bukit Turusina

Dengar-dengar amanah aku

Dengar pesenan aku

Kalau datang besi khardani saidina Ali

Engkau lawan sungguh-sungguh

Mantera Memperkuatkan Zakar

Hu sakhom tu fah

Terpacak di tengah laut

Aku fuqahak baginda Ali...

Melalui teknik simile

Mantera Besi Khardani

...

Engkau kacik seperti kati dikacik

Kacik seperti rahim Fatimah

Inilah sebenar-sebenar aku

Pakai syarat perempuan

Jadi hulu balang Siti Fatimah

Mantera Pekebal

Kurasa seperti anak naga besi

...

Gagah seperti baginda Ali

Kuat seperti baginda Hamzah

...

Mantera Untuk Orang Isteri Ramai

Rupaku seperti nabi Yusuf

Suaraku seperti nabi Daud

...

Malului Gaya bahasa alusi

Alusi atau rujukan kepada kuasa-kuasa yang lebih kuat atau pelindung secara langsung meningkatkan keberkesanan mantera (Harun Mat Piah, 1989: 491). Hasil analisis mantera yang terdapat di daerah ini didapati terdapat mantera yang menguna gaya bahasa alusi sebanyak 17 mantera. Kuasa yang dirujuk terdiri daripada Allah, Nabi Muhammad SAW. para nabi, para malaikat, Ali, Fatimah dan keberkatan kalimah syahadatain, guru, nenek moyang. Contohnya seperti berikut:

Mantera Pekebal

...

Dan air api angina fanalah sesuatu itu

Di dalam lailahaillallah Muhammadarrasulullah

Mantra Mengubat Zakar Lemah

...

Inilah sebenar-benar aku

pakai syarat perempuan

Jadi hulubalang Siti Fatimah

Fatimah huawikrak

Hak, sidi guru sidilah aku

Dengan berkat doa lailahaillallah

Muhammadarrasulullah

Mantera Pengasih

...

Bukan aku yang panah

Sang putera guru yang panah.

Mantera Menghalau Hantu Pari

...

Jangan derkaha kepada anak Adam
Kalaumu derhaka kepada anak Adam
Derhakalah kepada Allah.

(d) Mengguna Teknik Linguistik dengan Membangkit Asal-usul dan Diberikan Nama

Selain unsur kiasan, satu lagi penggunaan bahasa dalam mantera yang terdapat di kawasan ini yang sangat menarik ialah penggunaan teknik linguistik iaitu dengan pembinaan imej dan bentuk kepada benda yang tidak dapat dilihat dengan mata kasar dengan cara memerikan anngotanya dan menamakannya. Teknik ini mengikut Noriah Taslim dalam Pandangan Semesta Melayu Mantera (2007) disebut sebagai “*image contruction*”. Dengan memberikan bentuk dan menamakannya sesuatu makhluk, objek, penyakit itu akan diberi identiti, dikenal pasti dan diasingkannya daripada kelompoknya, dengan itu mudah untuk menundukkannya, mengawalinya atau menyerahkannya. Lihat contoh:

Mantera Berobat Urat Geliat

Indiwadi wainni wanikan.
Aku tahu akan asal usulmu.
Dia tu bulu kulit aku.
Wadi tu daging darah aku.
Wanikan bulu otak asal dari urat tulang.
Asal dari daging darah.
Asal dari roh dan otak aku.

...

Mantera Mengbat Penyakit Mroyan

Hei Maryam sulung Maryam tengah
Hei Maryam bongsu akau tahu akan asal

...

Mantera Halau hantu Pari

Hei pari aku tahu asalmu

Tanfisun namamu

Tanfihi nama ibumu

Sarbudina nama anakmu

...

(e) Menggunakan Bahasa tempatan Bila Melafas Kata Tuju Kepada makhluk Alam
Ghaib

Selain itu didapati beberapa mantera yang menggunakan bahasa tempatan atau Melayu Patani bila merujuk kepada nama makhluk ghaib khasnya yang merujuk kepada kepercayaan primitif seperti hantu, roh guru, nenek moyang dalam bentuk memujuk, menghormati, meminta, dan memuja. Lihat contoh di bawah:

Mantera Mengubat Penyakit Hantu

...

Hei Mubung dalam syurga

minta padam api nereka

Api pun padamlah

...

(f) Bercampur bahasa Melayu dengan bahasa Arap

Daerah Raman juga tidak jauh bezanya dengan Alam Melayu di daerah lain. Setelah ketangan Islam mantera di kawasan ini juga mengalami perubahan. Jika sebelum kedatangan Islam kuasa yang sering dirujuk ialah makhluk-makhluk ghaib dalam bahasa tempatan dan dewa-dewi bila masuk pengaruh Hindu-Buddha bertukar kepada kebesaran Allah dan nama-nama yang berpengaruh dalam agama Islam. Penggunaan bahasa pula bercampur dengan bahasa Arab. Misalnya bahagian permulaan dan penutupan dengan bahasa Arab. Manakala bahagian isi masih kekal dalam bahasa tempatan. Ada yang diselang-selikan dalam baris. Contohnya seperti berikut:

Mantera Pengasih

Assamualaikum
Hei raja roh raja semangatku
...

Mantera Mengubat Penyakit Tulang

Hei aku mintak tabik guru tua guru muda
Dengan berkat kata Lailahailallah
...

(g) Mengguna bahasa Arab Sepenuhnya

Dari hasil pengumpulan mantera terdapat mantera yang mengguna bahasa Arab sepenuhnya. Hasil analisis ada yang memberi kepetingan kepada maksud ada yang tidak. Tetapi lebih memberi kepetingan kepada unsur-unsur lain seperti bunyi, dan mantera dari ayat-ayat al-Quran dan zikrillah. Contohnya seperti berikut:

Mantera Mengubat Lengah

Baaha
Baqaha
Fanaha

Mantera Menjauhkan dari Ular dan Kala

Azubikalimatilahittammati minsyarrimakhalag

Manatera Suara Merdu Seperti Buluh Perindu

La yastakhlifannahom khalifatudduri

5. Bentuk dan Struktur

Hasil analisis bentuk mantra yang terdapat di daerah Raman wilayah Yala yang terdapat 102 mantra didapati 2 bentuk yaitu dalam bentuk prosa dan puisi. Mantra yang dikelompokkan dalam prosa berdasarkan isi kata-katanya lebih kepada perbuatan atau cara. Tidak sama dengan mantra-mantra lain yang terdapat di kawasan ini yang memberi kepentingan kepada susunan bahasa dalam setiap perkataan. Contohnya seperti berikut:

Mantra Bila Kerbau Hilang atau Binatang Hilang

“Ambil penunggal pusing kemudian niat “qasad hailakindu koihakin” sebelah kiri dan kanan. Kemudian baca “subhanallah walhamdulillah walailahaillah wallahu akhbar” Kemudian ambil penunggal tikam atau tanam dengan “lam alif,” Niat dengan “baa” . Inshaallah akan dapat binatang kembali.”

Mantra yang dikelompokkan dalam puisi dapat dibagahikan kepada 5 bentuk mengikut ciri-cirinya yaitu panjang 1-3 baris, unsur bunyi dan pengulangan kata dan ayat, mengguna kata-kata atau ayat yang merangsangkan dalam bahasa Melayu, mengguna kata-kata atau ayat yang merangsangkan dalam bahasa Arab, dan mantra dalam bentuk pantun. Contohnya seperti berikut:

1-3 baris

Mantra Menyembuh Bekak

Ya Allah aku alif dengan baa
Hidup-hidup

Unsur bunyi dan pengulangan kata dan ayat

Mantra Pengasih

Bismilahirrahmanirrahim
Hei panah Ranjuna
Aku panah gunung gunung runtuh
Aku panah laut laut kering
Aku panah batu, batu tembus

Aku panah matahari matahari tembus
Bukan aku yang panah
Sang putera guru yang panah
Sidi guru sedi berkat dengan kata lailaillaallah.

Mantera yang terdapat kata-kata yang merangsangkan dalam bahasa Melayu

Mantera Pengasih

Assalamualaikum
Hei raja roh raja semangatku
Mu pergi ambil raja roh raja semangat si anu
Bawa beri bersama dengan aku
Beri boleh berjalan bersama-sama dengan aku
Sebelah kiri aku
Aku ke darat mu ke darat
Aku ke laut mu ke laut
Hei raja roh raja semangat aku
Jikalau mu pergi ambil raja semangat si anu
Mu bawa mari bersama-sama dengan aku
Jikalau tak boleh
Derhakalah kepada Allah

Mantera yang terdapat kata-kata yang merangsangkan dalam bahasa Arab

Mantera Membangkit Semangat

Bimilahirramanirrahim
Allahomma bihakkiwajhikalkarim
Antalwujudyumaizin wabihakki Muhammadinil mustofa
Antal Mahmud wabihakki alaiyil murtado
Wantal aalamu wabihakkil fatimatissyahroti
Wabihakki Yusufi wazalika wabihakki Dawuda wa Musa
Wabihakki Sulaimani malikin jinni
Walinzi birahmatikaya arhamarrahimin

Mantera Dalam Bentuk Pantun

Mantera Penambat Kasih

Belah belit batang belulat
Batang selasih belah dua
Molek aku boleh di hati si anu kasih (kepada) kak ku
Gila di mana aku siang dan malam

Hasil analisis bentuk mantera yang terdapat di kawasan ini didapati satu mantera sahaja yang berbentuk pantun. Ada pembayang dan maksud. Walau bagaimanapun bahagian maksud rimanya tidak sama dengan bahagian pembayang. Ini mungkin disebabkan berlaku perubahan semasa penerima menerima menyebabkan bahagian maksud yang seharusnya berima sama dengan bahagian pembayang. Hal ini kemungkinan besar berlaku kerana keterhadan ingatan. Mengikut Noriah Taslim (2010:10) anggota masyarakat lisan boleh dikatakan hampir-hampir tidak mempunyai sumber rujukan yang lain, kecuali yang tersimpan dalam memori pembawa-pembawa tradisi dan hanya mengetahui apa-apa yang dapat diingat balik oleh mereka. Hal yang sama boleh berlaku dengan mantera “mantera penambat kasih”. Bentuk mantera di atas seakan-akan ada bahagian yang hilang.

6. Mantera Cirminan Kepercayaan, Pemikiran, dan Cara Hidup Tempatan

Memandang mantera yang terdapat di kawasan ini yang berjumlah 102 mantra berfungsi merangkumi hampir setiap sudut kehidupan seperti yang telah dijeniskan secara kasar kepada 7 jenis mengikut tujuan. Dapat disimpulkan bahawa mantera sangat mempengaruhi sesetengah ahli masyarakat khususnya pengamal-pengamal lebih-lebih lagi Tok Bomo yang berfungsi sebagai pebantu ahli masyarakat dalam setiap masalah dalam menjalani kehidupan. Selain itu didapati juga di dalam kalangan ahli masyarakat yang memakai mantera untuk memudahkan, membantu pekerjaan, pembelajaran, menghindarkan dari kecelakaan dan memudahkan dalam pembelajaran. Kedatangan Islam tidak berubah tradisi ini tetapi dapat memperlihatkan pembauran dan pembaharuan unsur-unsur mantera terutama pada bahagian awal dan akhir mantera disesuaikan dengan agama Islam. Dengan hal demikian keseluruhan mantera yang terdapat di kawasan ini secara tidak langsung dapat memperlihatkan kesan-kesan pengaruh kepercayaan pra Islam. Sama ada kepercayaan

animisme, Hindu-Buddha. Selaras dengan pendapat Haron Daud dalam Pandangan Semesta Melayu Mantera (2007: 51) yang berpendapat bahawa kewujudan mantera dalam masyarakat Melayu mungkin sesuai dengan masyarakat itu sendiri kerana sejak zaman perba, mantera telah digunakan oleh bomoh untuk berhubung dengan kuasa ghaib. Kedatangan pengaruh Hindu-Buddha yang mengaitkan unsur-unsur dewa-dewi telah menguatkan lagi penggunaan mantera. Apabila Islam diterima oleh orang Melayu selewat-lewatnya pada abad-15, mantera masih digunapakai, setelah dibuat pengubahsuaian tentang penyebutan dan konsep ketuhanan Hindu-Buddha kepada konsep ketuhanan Islam, iaitu Allah Yang Maha Esa, kerasulan Nabi Muhammad, para malaikat, dan sebagainya.

7. Mantera Dari Perspektif Islam

Bila memandnag kepada tradisi perbomohan yang banyak dalam kalangan Tok Bomo yang mengguna mantera atau dengan perkataan lain jampi, tawar, sembur, pelepas, siup dan sebagainya (Harun Mat Piah, 1989:479). Hampir sama dengan masyarakat Arab pada zaman jahiliah dulu. Pengkurun boleh atau tidak boleh penggunaan sesebuah mantera itu pengkaji mengambil landasan berdasarkan dari jawapan baginda Rasulullah SAW. kepada sahabat setelah mereka beragama Islam. Peristiwa ini dapat lihat dalam kitab sahih Muslim dalam Muhammad Idris Derek (2011:21) telah meriwayatkan daripada Auf bin Malik, dia berkata “Kami mengamalkan jampi di zaman jahiliah setelah Islam kami bertanya Rasulullah: ya Rasulullah, apakah pandangan baginda Rasulullah terhadap yang demikian?” Maka Rasulullah menjawab, “Tunjukkan dahulu jampi kamu itu, dimaafkan pengamalan jampi selama ia tidak mengandungi unsur syirik.” Dari riwayat ini dapat disimpulkan bahawa boleh mengguna, mengamal mantera selagi tidak syirik dengan Allah subhanahuwataala. Dalam hal ini ulama Islam telah mengenakan tiga syarat untuk membolehkan mantera atau jampi iaitu:

1. Dengan al-Quran, nama-nama Allah,
2. Dengan bahasa Arab atau bahasa lain yang boleh difahami maksudnya
3. Percaya atau yakin bahawa mantera atau jampi tidak memberi kesan, tetapi berkesan dengan takdir Allah.

Selain unsur syirik, dua perkara penting yang membolehkan dan mengharamkan mantera ialah tujuan mantera dan isi ayat al-Quran yang terdapat dalam mantera. Hal ini kerana sifat “bentuk” dan “struktur” mantera yang bebas itu sendiri yang boleh mambawa kepada keterlaluan dalam penggunaan ayat al-Quran sehingga berlaku penyelewengan sampai mengubah ayat-ayat Allah. Satu perkara penting lagi ialah tujuan atau konotasi mantera

membawa kepada “buat sihir” atau tidak. Kenara “sihir” termasuk dalam salah satu dari tujuh dosa-dosa besar.

Hasil analisis mantra yang terdapat di daerah Raman wilayah Yala didapati bahawa banyak mantra daripada ayat-ayat Quran dan azkar atau zikrullah. Walau bagaimanapun terdapat mantra yang mengandungi unsur syirik dalam beberapa rangkap mantra cohtohnya dalam mantra ‘mengubat penyakit hantu’ “hei Mubung ketika dalam syurga, minta padam api neraka, api pun padamlah” yang memberi kuasa kepada mubung dalam bentuk melampau sehingga dapat memadamkan api neraka dan menyumbuh penyakit. Dan terdapat beberapa mantra dari jenis mantra pengasih yang membawa konotasi untuk buat sihir. Dapat lihat daripada kata-kata “Molek aku boleh di hati si anu, kasih kakku, gila di mana mu kepada aku siang dan malam”. Selain itu terdapat segelintir mantra yang terdapat adanya penyelewengan ayat Quran. Contohnya seperti yang terdapat dalam isi kandungan mantra membuka kemahuan nafsu “Kun kata Allah fayakun kata Muhammad”.

8. Kesimpulan

Dari dapatan kajian dapat disimpulkan bahawa mantra yang terdapat di daerah Raman wilayah Yala tidak jauh bezanya dengan mantra yang terdapat di alam Melayu. Sama ada bentuk dan strukturnya. Sebagai sejenis puisi mantra di sini juga mempunyai unsur-unsur keindahan yang sangat menarik sama ada gaya pengulangan kata dan ayat, bahasa kiasan seperti metafora, ilusi, semile, dan penggunaan teknik linguistik. Memandang jumlah dan jenis pengubatan yang terdapat di kawasan ini boleh dikatakan bahawa mantra sangat berpengaruh dalam kehidupan sesetengah ahli masyarakat Melayu di sini lebih-lebih lagi dalam kalangan Tok Bomo yang masih menggunakan mantra dalam pengubatan sehingga hari ke ini. Hal ini berkait rapat dengan kepercayaan pra Islam. Manakala pembauran dan pembaharuan kata-kata dalam mantra secara tidak langsung memperlihatkan daya kreatif dan kesedaran dimensi universal ajaran Islam. Melalui pembaharuan dan pembauran di antara tradisi lama dengan baru mantra dapat disambung dan diwarisi sehingga ke hari ini. Malah banyak mantra yang terdiri daripada ayat-ayat Quran dan azkar atau zikrullah. Walaupun begitu terdapat beberapa mantra yang memupuyai unsur-unsur syirik dan penyelewengan penggunaan ayat Quran.

Rujukan

- Abdul Halim Ali. (2006). *Mendekati Puisi Melayu Tradisional*. Selangor: Elpos Print Sdn Bhd.
- Harun Mat Piah. (1989). *Pusi Melayu Tradisional: Satu Pembicaraan Genre dan Fungsi*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ismail Hamid. (1988). *Masyarakat dan Budaya Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Muhammad Idris Derih (2011). *Tradisi Perbidanan Di kalangan Masyarakat Islam Kerung Pinang, Jala: Suatu Kajian Mengenai Upacara, Amalan Dan Kepercayaan*. Fakulti Pengajian Islam
- Noriah Taslim (2010). *Lisan dan Tulisan Teks Dan Budaya*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Rogayah A. Hamid, Mariyam Salim. (2007). *Pandangan Semesta Melayu Mantera*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Rogayah A. Hamid, Mariyam Salim. (2010). *Mutiara Sastera Melayu Tradisional*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Zalila Sharif dan Jamilah Haji Ahmad. (1993). *Kesusasteraan Melayu Tradisional* Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

บทความวิจัย

**กลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต) ในการ
เพิ่มมูลค่าการตลาดทุเรียนจังหวัดชายแดนภาคใต้**

จิราพร เปี้ยสินธุ์* จารุวัจน์ สองเมือง มะเสาวดี ไสสากา*** สุมาลี กรดกลางกัน**** อรรถพล อดุลยศาสตร์*******

* บธ. ม (บริหารธุรกิจ), ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

** Ph.D. (ภาวะผู้นำและนวัตกรรมทางการศึกษา), ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

*** สาขาการวางแผนทางสังคม คณะพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(นิด้า) หัวหน้าสำนักงานสภาเกษตรกร จังหวัดยะลา

**** บธ. ม (การตลาด) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

***** PhD (วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์), อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทคัดย่อ

การศึกษากลยุทธ์เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต) แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) โครงสร้างองค์กร 2) การพัฒนาระบบการจัดการสมาชิก และ 3) การบริหารจัดการแผนพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า

ด้านโครงสร้าง วิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต) บริหารจัดการกลุ่มเพื่อยกระดับการบริหารจัดการโดยใช้กระบวนการ ชูรอ ในการกำหนดแกนนำและรูปแบบการปรึกษาหารือในการหาข้อสรุปและแนวทางในการดำเนินการของกลุ่ม ใช้กระบวนการ นาซีฮัต ในการกระชับความสัมพันธ์ของกลุ่มภายใต้แนวคิดการตักเตือนกันเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดเจตนาของสมาชิกจากรุ่นสู่รุ่น ใช้กระบวนการ มุฮาซาบะห์ ตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานที่ต่อเนื่องเพื่อประเมินความสำเร็จและค้นหาข้อผิดพลาด เพื่อป้องกันความผิดพลาดซ้ำที่อาจก่อให้เกิดการสูญเสียหรือความเสียหายใด ๆ

ด้านการพัฒนาระบบสมาชิก วิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต) ใช้ระบบมูร้อบปีย หรือระบบพี่เลี้ยงเพื่อขยายฐานสมาชิก เป็นกลไกที่สำคัญโดยใช้ประสบการณ์ความสำเร็จเป็นต้นแบบให้กับสมาชิกใหม่ ตลอดจนทำหน้าที่กำกับติดตามการดำเนินงานให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ ใช้รูปแบบการเรียนรู้ภายในกลุ่มสมาชิก ด้วยระบบ ฮาลาเกาะฮู เป็นกลไกกระตุ้นการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ของสมาชิกสร้างให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทการเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และการพัฒนานวัตกรรมให้กับสมาชิกทุกระดับ

ด้านการบริหารจัดการแผนพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต) ภายใต้วิสัยทัศน์ “คงคุณภาพ ขยายฐานสมาชิก รวมกลุ่มยั่งยืน” ตัวชี้วัดความสำเร็จประกอบด้วย ศักยภาพ การดูแลสมาชิกของหัวหน้ากลุ่ม ความต่อเนื่องในการจำหน่ายผลผลิตของสมาชิกให้กับกลุ่ม และศักยภาพของกลุ่มในการสร้างภาพลักษณ์และการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและคู่ค้า โดยกำหนดกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องไว้ 4 ด้าน คือ ได้แก่ ด้านการพัฒนาหัวหน้ากลุ่มเพื่อการเพิ่มสมาชิก ด้านการสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกกับกลุ่ม ด้านการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดการ และด้านการยกระดับภาพลักษณ์และการบริหารองค์กร

คำสำคัญ: กลยุทธ์, ทุเรียน, วิสาหกิจชุมชน

RESEARCH

Market Capitalization of Deep South Durians: A Study of Local Enterprise Management Strategies for Batoo Puteh (Than To) Durian Quality Improvement

Jiraporn Piasinthu* Jaruwaj Songmaung** Masaowadee Saisaka***
Sumalee Krodklangkan**** Attapon Adulyasas*****

* MBA (Business Administration), Assistant Professor, Lecturer, Department of Business Administration, Faculty of Liberal Art and Social Sciences, Fatoni University

** Ph.D. (Educational Leadership and Innovation), Assistant Professor, Lecturer, Program of Educational Sciences and Innovation for Learning Management, Faculty of Education, Fatoni University

*** Social Planning, Faculty of Social Development, National Institute of Development Administration (NIDA), Head of Provincial Agricultural Council Office of Yala

**** MBA (Marketing), Suan Dusit University, Lecturer, Department of Management, Faculty of Management Science, Prince of Naradhiwas University

***** Ph.D. (Electronic Engineering), Lecturer, Department of Computer Science, Faculty of Science and Technology, Yala Rajabhat University

Abstract

This study was aimed at investigating the management strategies of the Batoo Puteh (Than To) Durian Local Enterprise for product quality improvement. It focused on three domains: (1) the enterprise structure, (2) membership management, and (3) development plan management. The findings indicated the following.

The structure of the Batoo Puteh (Than To) Durian Local Enterprise was based on *shura* (consultation) for management improvement, in the process of which, the leader and the consultation pattern were determined. *Naseehat* (advice) was a device to strengthen the members' relationship so that the enterprise's intention could be transferred to next generations. *Muhasabah* (retrospection) was the other device for members to continuously practice self-assessment and self-improvement for loss and damage prevention.

The enterprise membership applied the concept of Islamic *Murabbi* (mentorship). Senior members mentored new ones by sharing their successful experience and monitoring their work to comply with the standard. *Halagoh* (group study) was a device to stimulate new members' engagement in transferring knowledge and creating innovations for all members.

The enterprise's development plan management was directed under the vision "maintaining quality, expanding membership, strengthening team". Its success was indicated by team leader's mentoring capability, members' continuation of product distribution, and team capability to create image and collaboration with the public sector and trading partners. To reach such achievement indicators, there were four strategies including leadership development for membership expansion, member relationship creation, database and management development, and boost to enterprise image and management.

Keywords: strategy, durian, local enterprise

บทนำ

ปี 2563 การส่งออกทุเรียนสดของไทย มีมูลค่าการส่งออกทุเรียนสดสู่ตลาดโลก 44,578 ล้านบาท เติบโตขึ้นจากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่แล้วถึง 140% ทุเรียนไทยส่งออกไปยังต่างประเทศจำแนกเป็นทุเรียนผลสดส่งออกไปยังประเทศจีน 379,586 ตัน เวียดนาม 160,205 ตัน ฮองกง 102,040 ตัน และประเทศอื่น ๆ 13,531 ตัน รวมมูลค่าส่งออกทุเรียนผลสดรวม 45,486 ล้านบาท และทุเรียนแช่แข็งส่งออกไปยังประเทศจีน 21,832 ตัน สหรัฐอเมริกา 2,466 ตัน ออสเตรเลีย 402 ตัน และประเทศอื่น ๆ 1,232 ตัน รวมมูลค่าส่งออกทุเรียนแช่แข็งรวม 5,354 ล้านบาท ทุเรียนเหล่านี้มีแหล่งที่มาจากจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

จังหวัด	จำนวนผลผลิต/ตัน
จันทบุรี	339,292
ชุมพร	277,729
ระยอง	108,093
ตราด	48,158
นครศรีธรรมราช	47,855
อื่น ๆ	195,970
รวม	1,017,077

ทุเรียนสายพันธุ์ไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะที่เป็นที่นิยม ได้แก่ พันธุ์หมอนทองมีเอกลักษณ์คือเนื้อสีเหลืองอ่อน มีเส้นใยปานกลาง เมล็ดลีบ เนื้อมาก พันธุ์ชะนีมีเนื้อเหนียว รสหวานจัด มันมาก และพันธุ์ก้านยาวที่มีเนื้อสีเหลืองสวย เนื้อเนียนและละเอียด มีรสหวานกลมกล่อม (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ : 2563)

จังหวัดยะลา ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งปลูกทุเรียนและมีปริมาณผลผลิตมากที่สุดในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นแหล่งปลูกทุเรียนพันธุ์หมอนทอง โดยปี 2560 มีเนื้อที่ปลูกทุเรียนจำนวน 51,717 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิตแล้วจำนวน 44,877 ไร่ ผลผลิตรวม 11,798.02 ตัน เนื้อที่ปลูกกระจายทุกพื้นที่ ลักษณะการปลูกริมรั้วข้างบ้าน สวนผสม และปลูกแซม สภาพการผลิตเชิงการค้า (ส่วนเฉพาะ) มีเป็นจำนวนมากและสังเกตได้ชัดเจนทุกแหล่ง โดยมีแหล่งที่สำคัญ เช่น อำเภอเบตง ธารโต บันนังสตา กาบัง ฯลฯ (ฐานข้อมูลรายสินค้า จังหวัดยะลา, 2561)

สถานการณ์การผลิตแนวโน้ม เนื้อที่ปลูกในระยะหลายปีที่ผ่านมา ลดลงอย่างต่อเนื่องและจะลดลงอีกในอนาคต ด้วยปัจจัยหลายๆ ประการ เช่น ต้นทุเรียนเป็นโรคล้มตาย ผลผลิตต่อไร่ต่ำเพราะอายุมากและขาดการดูแลรักษา การตัดทุเรียนลูกอ่อน การจำหน่ายผลผลิตที่ไม่สุก ทำให้เกษตรกรทยอยโค่นล้มต้นทุเรียนเพื่อจำหน่ายต้น และจากการล้มตายของต้นทุเรียนแล้วไม่ปลูกทดแทนหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และอื่น ๆ ปัจจุบันเนื้อที่ปลูกทุเรียนลดลงในหลายพื้นที่อย่างชัดเจน

กลุ่มเกษตรกรในชุมชนเห็นว่าหากมีการบริหารจัดการสวนทุเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้ผลผลิตทุเรียนมีคุณภาพดี ราคาดีขึ้น และเกษตรกรจะหันกลับมาปลูกทุเรียนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้การบริหารจัดการสวนทุเรียนเพื่อให้ได้คุณภาพนั้นต้องอาศัยองค์ความรู้ ประสบการณ์ การช่วยเหลือและความร่วมมือกันของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ จึงเกิดการรวมตัวกันขึ้นมาในนาม วิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต) เป็นการรวมตัวของเกษตรกรที่ปลูกทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ ม.6 ตำบลบ้านแห อ.ธารโต ซึ่งเป็นแหล่งทุเรียนที่สำคัญของจังหวัดยะลา โดยพยายามค้นหาแนวทางการแก้ไขโดยการทำให้ทุเรียนทยอยออกมาจึงหันมาพัฒนาคุณภาพทุเรียนให้เป็นทุเรียนคุณภาพ (ทุเรียนหนามเขียว) เพื่อการส่งออก เมื่อแกนนำกลุ่มทดลองทำสำเร็จจึงขยายผลแนะนำให้เกษตรกรคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านปรับเปลี่ยนการจัดการสวนเพื่อยกระดับคุณภาพผลผลิตทุเรียน ตลอดจนจัดหาตลาดใหม่ ๆ นอกพื้นที่เพื่อการจำหน่าย จนกระทั่งเป็นที่ยอมรับของผู้ส่งออกทุเรียนจากจังหวัดชุมพรทำให้สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่สูงกว่าราคาตลาดรับซื้อในจังหวัดยะลาจากการดำเนินงานของกลุ่มพบว่า ทางกลุ่มมีข้อจำกัดในการขยายจำนวนสมาชิกเนื่องจากไม่มีกลไกในการกำกับติดตามการบริหารจัดการสวนของสมาชิกให้มีผลผลิตตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งผลจากข้อจำกัดดังกล่าวทำให้ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกเพียง 40 คน และมีผลผลิตที่ออกสู่ตลาดประมาณ 900 ตันต่อปีซึ่งเป็นผลผลิตส่วนน้อย จึงเกิดข้อจำกัดในการเติบโตและการพัฒนาไปสู่ตลาดใหม่ๆ และตลาดเพื่อการส่งออกต่างประเทศ

การเพิ่มมูลค่าการตลาดทุเรียนจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงควรยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต) เพื่อเพิ่มปริมาณกลุ่มเกษตรกรจัดการสวนคุณภาพเพื่อการผลิตทุเรียนคุณภาพ อันจะเป็นการเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด สร้างชื่อเสียงให้แก่ทุเรียนยะลา และสร้างอำนาจการต่อรองทางการตลาดและโอกาสในตลาดต่างประเทศในนามทุเรียนยะลาได้อย่างยั่งยืน การศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ(ธารโต) เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกลยุทธ์ในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนอันเป็นแนวทางในการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้แก่ทุเรียนจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ(ธารโต)

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ(ธารโต) ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือวิสาหกิจ ชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ(ธารโต) ซึ่งเป็นวิสาหกิจที่ดำเนินการตั้งแต่ ต้นน้ำที่มีความสำคัญของห่วงโซ่มูลค่าทุเรียนยะลา

วิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต) ประกอบด้วยสมาชิก 40 คน ผลิตทุเรียนคุณภาพ 900 ตันต่อปี แม้วิสาหกิจจะสามารถผลิตทุเรียนคุณภาพได้และได้รับการยอมรับจากผู้ส่งออกในจังหวัดชุมพรแล้วก็ตาม จำนวนผลผลิตดังกล่าวเป็นผลผลิตส่วนน้อยของทุเรียนยะลาส่งผลต่ออำนาจการต่อรองและชื่อเสียงของทุเรียนยะลาที่ไม่เป็นที่รู้จักในตลาดทุเรียนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ กระบวนการวิจัยจึงใช้การโค้ชเพื่อเข้าไปสร้างความเชื่อใจในกลุ่มวิสาหกิจ ทบทวนและตั้งเป้าหมายการพัฒนา ถอดบทเรียน ขยายศักยภาพและถ่ายทอดความรู้ของกลุ่มเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการพัฒนาการตลาด และเพิ่มศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน อันจะส่งผลต่อการเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดของทุเรียนยะลาต่อไป

ผลการวิจัย

การยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ(ธารโต) แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นได้แก่ 1) โครงสร้างองค์การ 2) การพัฒนาระบบการจัดการสมาชิก และ 3) การบริหารจัดการแผนพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างองค์การ

โครงสร้างองค์การของวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต) สามารถแบ่งการนำเสนอได้เป็น 3 ประเด็นได้แก่

การกำหนดเป้าหมายและบทบาท พบว่าการกำหนดเป้าหมายของกลุ่มมีความชัดเจน โดยแกนนำกลุ่มนำเสนอสื่อสารเป้าหมายการดำเนินงานของกลุ่มได้ชัดเจน เป้าหมายการดำเนินงานก่อให้เกิดการรวมตัวที่เป็นรูปธรรมและสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกได้อย่างเหนียวแน่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานเพื่อสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับชุมชน

โครงสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์การ พบว่า เป็นการทำงานร่วมกันจากความเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท การทำงานส่วนใหญ่จึงใช้ความไว้วางใจและร่วมไม้ร่วมมือกันทำงานโดยไม่จำเป็นต้องกำหนดภาระหน้าที่ที่ชัดเจน ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานเพื่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ในขณะเดียวกันทุกคนสามารถใช้ความสามารถและความถนัดของตนทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ จากรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวพบจุดเด่นคือ 1) เกิดช่องว่างของการทำงานค่อนข้างน้อยเนื่องจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความเป็นตลอดเวลา และ 2) ทำให้เกิดความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็วเพราะแกนนำทุกคนมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานและอิสระทางความคิดและขั้นตอนการพิจารณาที่ไม่ซับซ้อน แต่ทั้งนี้ก็ยังพบข้อจำกัดคือ 1) ขาดการบันทึกและการจัดทำเอกสารเนื่องจากวัฒนธรรมการพูดคุยมากกว่าการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร 2) ในบางภารกิจอาจใช้คนทำงานเกิดกว่าความจำเป็นในขณะที่บางภารกิจยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติ และ 3) มีข้อจำกัดในการเพิ่มสมาชิกใหม่มาร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม เนื่องจากความไม่มั่นใจสมาชิกใหม่ในการเข้ามากำหนดนโยบายและการดำเนินร่วมกับกลุ่มเดิมที่ร่วมก่อตั้งกันมาด้วยกัน

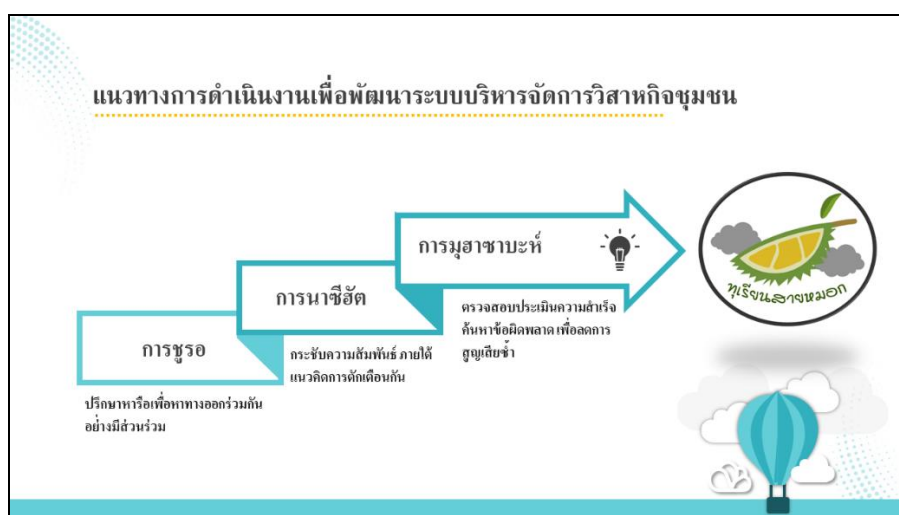
แนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน พบแนวทางการดำเนินการเพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการ ดังนี้

1) **กระบวนการชुरอ** เป็นรูปแบบการประชุมปรึกษาหารือโดยมุ่งให้การปรึกษาหารือนำไปสู่ข้อสรุปและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนโดยการนำปัญหาและความต้องการมาสร้างการพูดคุย รับฟังความคิดเห็นเพื่อให้เป็นมุมมองทั้งในภาพรวมและภาพเฉพาะส่วน สร้างทางเลือกเพื่อการตัดสินใจโดยทุกฝ่ายที่ร่วมประชุมจัดทำข้อสรุปหรือมติจากการประชุมและสื่อสารภายในเพื่อสร้างการรับรู้และมอบหมายงานในการดำเนินการ

ทั้งนี้การประชุมสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือสื่อสังคมภายในของกลุ่มแกนนำ แต่ทั้งนี้มุ่งให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดที่กว้างและกระตุ้นให้เกิดการนำเสนอแนวคิดเป็นรายบุคคล และเมื่อมีมติในเรื่องใดแล้วให้ทำการสรุปและแจ้งให้เกิดความชัดเจน

2) **กระบวนการนาซีฮัต** เป็นรูปแบบการกระชับความสัมพันธ์ภายใต้แนวคิดการตักเตือนกันเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดเจตนาขององค์กรจากรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหนึ่ง และสร้างการยึดมั่นในอุดมการณ์เดียวกันเพื่อการทำงานที่เป็นเอกภาพมุ่งให้เกิดการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ที่ยั่งยืนแก่สังคมเป็นสำคัญ โดยให้มีกิจกรรมในการเยี่ยมเยียนแกนนำและสมาชิกเพื่อให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนและการตัดเตือนความดีแก่กัน

3) **กระบวนการมุฮาซาบะห์** เป็นรูปแบบเพิ่มการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานที่ต่อเนื่องเมื่อเสร็จในแต่ละกิจกรรมจะต้องนำไปสู่การประเมินความสำเร็จและค้นหาข้อผิดพลาด เพื่อการป้องกันความผิดพลาดซ้ำที่อาจจะเกิดขึ้นในครั้งต่อไปเป็นกระบวนการเพื่อลดความสูญเสียจากการดำเนินงาน ผลที่ได้จากการติดตามและประเมินการดำเนินกิจกรรมจะต้องนำไปสู่การพูดคุยเพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาในครั้งต่อไปที่ชัดเจน อีกทั้งจะต้องเพิ่มการจัดเก็บข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการในระบบออนไลน์เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกรวดเร็ว

ภาพประกอบ 1 ระบบบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ(ธารโต)

2. การพัฒนาระบบการจัดการสมาชิก

ผลการศึกษสามารถแบ่งการนำเสนอออกได้เป็น 3 ประเด็นคือ 1) การพัฒนาสมาชิก 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิก 3) แนวทางการยกระดับคุณภาพสมาชิก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การพัฒนาสมาชิก จากการศึกษาพบว่า แกนนำกลุ่มให้ความสำคัญกับการดำเนินงานเกี่ยวกับสมาชิกโดยเห็นว่าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มและเมื่อกลุ่มเข้มแข็งก็จะส่งผลกลับไปยังการประกอบอาชีพของสมาชิก สมาชิกจะต้องให้ความสำคัญกับการทำงานในรูปกลุ่ม จากการศึกษาการพัฒนาบทบาทจัดการสมาชิกพบรูปแบบในการดำเนินงาน

การพูดคุยเชิญชวนแบบรายคนและกลุ่มเล็ก การศึกษาพบว่า แกนนำกลุ่มให้เวลากับการพูดคุยนำเสนอแนวคิดกันภายในกลุ่มโดยมีทั้งรูปแบบของการพูดคุยเป็นรายคนและการพูดคุยกลุ่มเล็กเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่ม ตลอดจนเป้าหมายการทำงานกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งไปยังเป้าหมายหรือผลของการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน แต่มั่นไม่ได้ทำการศึกษาในรายละเอียดของการบริหารจัดการกลุ่มซึ่งมักจะมอบหมายให้คนใดคนหนึ่งในกลุ่มศึกษาในรายละเอียดเพื่อให้เป็นไปตามระเบียบที่ภาครัฐกำหนดไว้

การใช้พื้นที่กลางของชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจ จากการศึกษาพบว่าพื้นที่กลางในชุมชน เช่น มัสยิด โรงเรียน หรือที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดตั้งกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่สมาชิกเข้าร่วมรับฟังการชี้แจงแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มมากกว่าการสร้างความเข้าใจรูปแบบการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชนที่จะมีการจัดตั้ง ซึ่งผลการดำเนินการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจในรูปแบบนี้ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน และทำให้เกิดการชักถามที่มีประเด็นที่กว้างขวางขึ้นซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันได้มากขึ้น

การเข้าร่วมประชุม อบรมกับหน่วยงานภาครัฐ จากการศึกษาพบว่า การเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานภาครัฐที่จัดขึ้นเกี่ยวกับการรวมกลุ่มช่วยสร้างความเข้าใจและความมั่นใจในการจัดตั้งกลุ่มได้ แต่พบข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนผู้เข้าร่วม

ทั้งนี้การเข้าร่วมการอบรมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีการจัดขึ้นจะอยู่ในระยะหลังการจัดตั้งกลุ่มแล้ว โดยเป็นการพัฒนาสมาชิกมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการทำงานของสมาชิก หรือการดำเนินงานเพื่อเป้าหมายสำหรับการประชุมสมาชิกมักจะจัดขึ้นในชุมชนหรือที่ทำการของกลุ่มซึ่งส่วนใหญ่จะมีการมอบของรางวัลหรือของที่ระลึกเพื่อกระตุ้นการเข้าร่วมการประชุม

จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาสมาชิกมุ่งเน้นตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสมาชิกในการทำงาน แต่ขาดการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันภายในกลุ่มซึ่งส่งผลให้ความรู้สึกร่วมในกลุ่มลดทอนลงไปตามระยะเวลา ด้วยเหตุนี้บทบาทในการเพิ่มจำนวนสมาชิกกลุ่มจึงถูกจำกัดอยู่กับแกนนำกลุ่ม เนื่องจากความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มของสมาชิกมีจำกัดและขาดความรู้สึกร่วมในการเชิญชวนสมาชิกในชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

2) การมีส่วนร่วมของสมาชิก การศึกษาพบว่า บทบาทการดำเนินงานของสมาชิก แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือบทบาทของแกนนำและบทบาทของสมาชิก ซึ่งทั้งสองระดับมีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มแกนนำจะมีความผูกพันและทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกัน สามารถปรึกษาหารือร่วมกันได้ตลอดเวลา ในขณะที่สมาชิก

ส่วนใหญ่มีโอกาสนในการแลกเปลี่ยนหรือนำเสนอความคิดเห็นอย่างจำกัด และยังมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของกลุ่มน้อยมาก ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการของกลุ่ม

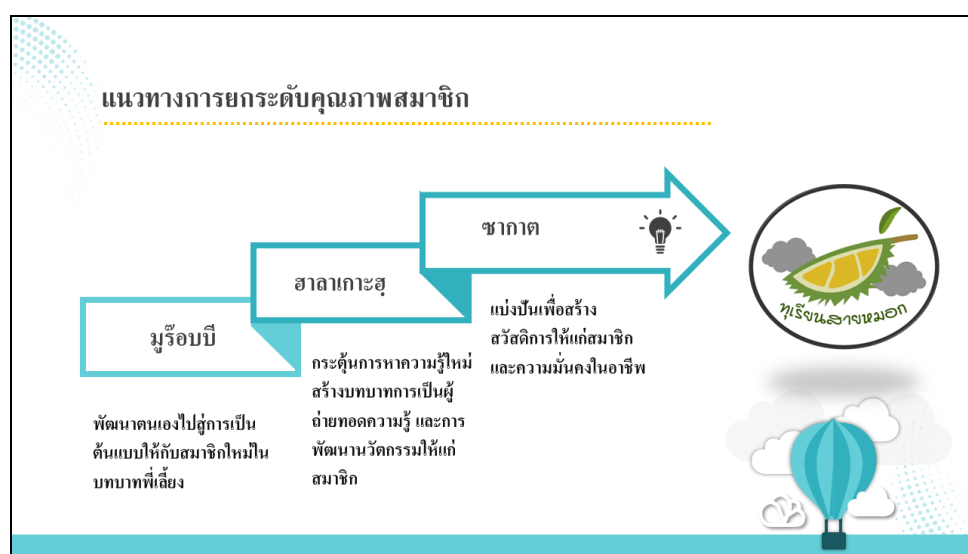
3) แนวทางการยกระดับคุณภาพสมาชิก จากการถอดบทเรียนข้างต้นทำให้เกิดแนวทางการดำเนินงานสำหรับกลุ่มดังนี้

1. ระบบมูร้อบปี เป็นการสร้างพี่เลี้ยงเพื่อขยายฐานสมาชิก แนวปฏิบัตินี้เป็นกลไกสำคัญที่สร้างบทบาทให้กับสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกเดิมที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นต้นแบบให้กับสมาชิกใหม่ ตลอดจนทำหน้าที่ในการกำกับติดตามการดำเนินงานของสมาชิกใหม่ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กลุ่มกำหนดไว้ ซึ่งการเพิ่มสมาชิกใหม่ในรูปแบบนี้จะยังคงสามารถรักษามาตรฐานของกลุ่มไว้เป็นอย่างดี

2. ระบบฮาลาเกาะฮู เป็นการสร้างการเรียนรู้ภายในสมาชิก เป็นกลไกกระตุ้นการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ ของสมาชิกและสร้างการมีส่วนร่วมในการยกระดับคุณภาพการดำเนินงานของกลุ่ม โดยกิจกรรมการเปิดสวนทุเรียนเพื่อการเยี่ยมชมของสมาชิก เน้นการพบปะสมาชิก เน้นการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการบริหารจัดการสวนของแต่ละคน สร้างบทบาทการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และการพัฒนานวัตกรรมให้กับสมาชิกทุกระดับ

3. ระบบซากาต เป็นระบบการพัฒนาาระบบสวัสดิการสมาชิกเพื่อสร้างความมั่นคงในการดำเนินงานร่วมกับกลุ่มสร้างความแตกต่างจากการประกอบอาชีพเพียงลำพังด้วยการออกแบบระบบสวัสดิการสำหรับสมาชิกขึ้น เช่น การดูแลเมื่อเกิดความเจ็บป่วย การส่งเสริมการไปทำฮัจญ์หรืออุมเราะห์ เป็นต้น

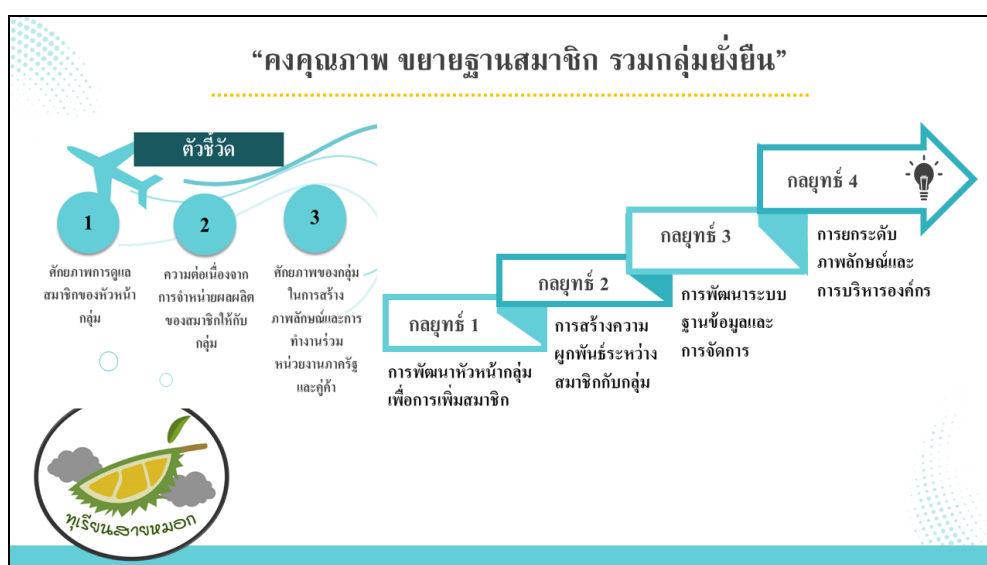
แนวทางการยกระดับคุณภาพสมาชิกนี้เป็นเทคนิคการสร้างคนจากอัลกรุอันซึ่งเป็นการตรึงบียะห์ผ่านแบบอย่างที่ดีงามจากตัวท่านศาสดาหรือตัวของครูผู้สอน (กุดวะฮฺหะสะนะฮฺ) ในที่นี้ คือ มูร้อบปีกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและมีความชำนาญในการจัดการสวนทุเรียนให้ได้คุณภาพ เป็นการสอนในรูปแบบการตกเตีอนที่ดีงามแก่กลุ่มสมาชิกภายในกลุ่มจนพัฒนาจนถึงการสร้างความช่วยเหลือและความมั่นคงในอาชีพ

ภาพประกอบ 2 การยกระดับคุณภาพสมาชิกวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต)

3. การบริหารจัดการแผนพัฒนา

จากการศึกษาถอดบทเรียน เป้าหมาย สภาพการดำเนินการและความต้องการของกลุ่มทำให้เกิดการประชุมปรึกษาหารือและพัฒนาเป็นกลยุทธ์เพื่อการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการกลุ่มโดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มไว้ คือ “คงคุณภาพ ขยายฐานสมาชิก รวมกลุ่มยั่งยืน” ซึ่งในประเด็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ศักยภาพการดูแลสมาชิกของหัวหน้ากลุ่ม โดยประเมินจากจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อกลุ่มที่เพิ่มขึ้น และอัตราการเพิ่มขึ้นของหัวหน้ากลุ่ม 2) ความต่อเนื่องจากการจำหน่ายผลผลิตของสมาชิกให้กับกลุ่ม 3) ศักยภาพของกลุ่มในการสร้างภาพลักษณ์และการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและคู่ค้า

ภาพประกอบ 3 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ(ธารโต)

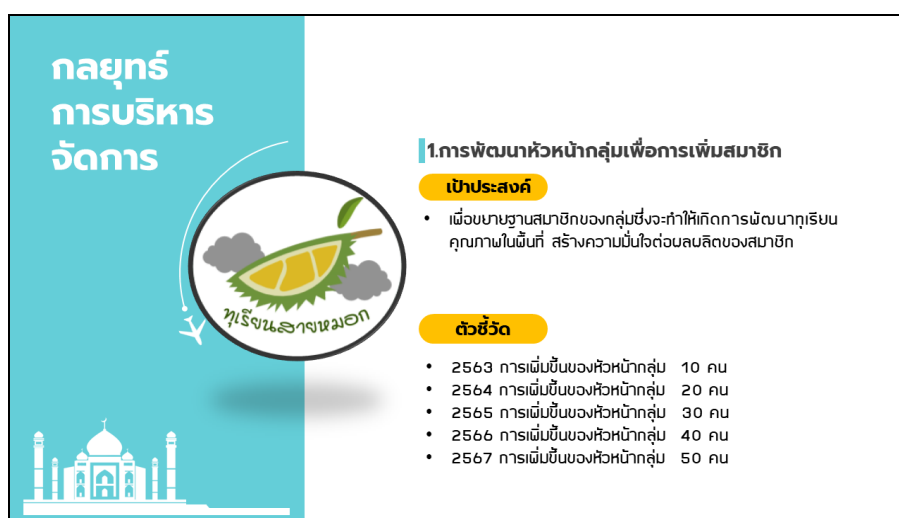
และได้กำหนดให้มี 4 กลยุทธ์สำหรับการบริหารจัดการกลุ่ม ดังนี้

3.1 การพัฒนาศักยภาพหัวหน้ากลุ่มเพื่อการเพิ่มสมาชิก เนื่องจากหัวหน้ากลุ่มเป็นหัวใจสำคัญในการขยายฐานสมาชิกของกลุ่มซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาทุเรียนคุณภาพในพื้นที่ สร้างความมั่นใจต่อผลผลิตของสมาชิก โดยหากกลุ่มมีผลผลิตทุเรียนคุณภาพเพิ่มขึ้นก็จะสามารถขยายกิจกรรมทางการตลาดได้มากขึ้น ซึ่งจะสามารถผลักดันให้กลุ่มสามารถส่งออกทุเรียนได้เองในอนาคต สำหรับกลยุทธ์นี้ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมการพัฒนาความรู้ในการจัดการสวนและการให้คำปรึกษา เพื่อให้หัวหน้ากลุ่มมีทักษะใหม่ในการดูแลสวนเพื่อเป็นต้นแบบแก่สมาชิก เพิ่มประสิทธิภาพในการเพิ่มสมาชิกและการดูแลสมาชิก ให้มีความสำคัญกับการพบปะพูดคุยระหว่างแกนนำกลุ่มให้เกิดความต่อเนื่อง

การออกแบบระบบสวัสดิการและการหนุนเสริมการทำงานของหัวหน้ากลุ่ม โดยกำหนดแนวทางในการนำกำไรส่วนหนึ่งมาเป็นค่าตอบแทนให้กับหัวหน้ากลุ่ม การสร้างรายได้ให้กับหัวหน้ากลุ่มจากการขายเคมีภัณฑ์และปุ๋ยต่าง ๆ นอกจากนี้จะจัดให้มีรางวัลสำหรับหัวหน้ากลุ่มที่มีผลงานดีเด่นตามความเหมาะสม

การตรวจสอบ บำรุงรักษาอุปกรณ์สำหรับกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อลดความผิดพลาดจากการดำเนินการในส่วนของผู้สมาชิกจากปัจจัยทางด้านอุปกรณ์ในส่วนซึ่งส่งผลต่อคุณภาพทุเรียน ดังนั้นจึงเน้นให้สมาชิกในกลุ่มย่อยภายใต้การดูแลของหัวหน้ากลุ่มให้ความสำคัญต่อการตรวจสอบ บำรุงรักษาอุปกรณ์ในส่วนร่วมกัน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ตลอดจนพัฒนา จัดซื้ออุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพ

ภาพประกอบ 4 กลยุทธ์การพัฒนาหัวหน้ากลุ่มเพื่อการเพิ่มสมาชิก

3.2 การสร้างความผูกพันของผู้สมาชิกกับกลุ่ม การดำเนินการของกลุ่มกับผู้สมาชิกไม่ได้มีข้อผูกมัดใดๆ สมาชิกไม่จำเป็นต้องซื้ออุปกรณ์หรือปุ๋ยเคมีภัณฑ์จากกลุ่ม ขณะเดียวกันสมาชิกสามารถเลือกช่องทางการจำหน่ายผลผลิตกับกลุ่มหรือกับผู้รับซื้อรายอื่นก็ได้ ถึงแม้ว่าในการดำเนินการที่ผ่านมาสมาชิกส่วนใหญ่เลือกที่จะจำหน่ายกับกลุ่ม แต่ก็พบว่ามีส่วนที่เป็นจำนวนน้อยมากนำผลผลิตไปจำหน่ายกับผู้รับซื้อรายอื่น ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์แนวโน้มจะพบว่า ในปีต่อไปการแข่งขันเพื่อการรับซื้อผลผลิตจะมีความรุนแรงกว่าปีที่ผ่านมา ดังนั้นการสร้างความผูกพันกันของผู้สมาชิกและระหว่างสมาชิกกับกลุ่มจะเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้สมาชิกจำหน่ายผลผลิตให้กับกลุ่ม จึงกำหนดให้มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความผูกพัน ดังนี้

กิจกรรมการเปิดสวนเพื่อการเยี่ยมชมแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มสมาชิกเพื่อให้เกิดคลังความรู้ในการบริหารจัดการสวน กระตุ้นการเรียนรู้ของสมาชิก เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก สร้างการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการสวนที่มั่นคง

เวทีรวมพลังสมาชิกทุเรียนคุณภาพ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกในการทำงานร่วมกับกลุ่ม สร้างความภาคภูมิใจในความสำเร็จและเผยแพร่ผลงานของสมาชิกกลุ่ม

ระบบสวัสดิการและการจัดชั้นสมาชิก เพื่อสร้างความมั่นใจในการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมการนำ
ผลผลิตมาขายกับกลุ่ม เพื่อเป็นการกระตุ้นการเข้าร่วมกลุ่มจากเกษตรกรภายนอก

ภาพประกอบ 5 กลยุทธ์การสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกกับกลุ่ม

3.3 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดการ

การพัฒนาระบบบันทึกเพื่อการติดตามสวน เพื่อให้การติดตามควบคุมการดำเนินการของสมาชิกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการตัดสินใจในการบริหารจัดการของกลุ่ม จึงให้ความสำคัญกับการจัดบันทึกข้อมูลสวน การสร้างกลไกการตรวจสอบ การจดบันทึก ระบบสารสนเทศในการติดตาม

การพัฒนาระบบสารสนเทศข้อมูลสมาชิก เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการและการให้ความช่วยเหลือสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำข้อมูลที่ได้มาสู่การวิเคราะห์และวางแผนการตลาดได้อย่างแม่นยำ

ภาพประกอบ 6 กลยุทธ์การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดการ

3.4 การยกระดับภาพลักษณ์และการสื่อสารองค์กร การปรับภาพลักษณ์องค์กรแบบมีส่วนร่วม สำคัญที่จะทำให้การจัดการตลาดทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันความร่วมมือในการสร้าง พันธมิตรทางการค้าจะช่วยให้มีความมั่นคงในการดำเนินงานมากขึ้น และการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ จะสามารถขับเคลื่อนภาพลักษณ์ของทุเรียนยะลาได้ชัดเจนขึ้น โดยในกลยุทธ์นี้ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

การศึกษาช่องทางธุรกิจและเยี่ยมเยียนพันธมิตรทางธุรกิจ โดยแกนนำและตัวแทนกลุ่มร่วมกันศึกษา ช่องทางธุรกิจ ขยายความร่วมมือกับคู่ธุรกิจ การหาคู่ค้าใหม่

การประชาสัมพันธ์กลุ่ม เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรและสาธารณะต่อการดำเนินงานของกลุ่ม การทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้การพัฒนาทุเรียนคุณภาพเป็นการทำงานร่วมกันของภาครัฐ และประชาชนในจังหวัดยะลา ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความสำเร็จในนโยบายการพัฒนาภาคเกษตรของ จังหวัดยะลา

ภาพประกอบ 7 กลยุทธ์การยกระดับภาพลักษณ์และการสื่อสารองค์กร

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาระบบบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต)

การศึกษาโครงสร้างองค์การของวิสาหกิจชุมชนได้ทำการทบทวนและขับเคลื่อนการพัฒนาจาก 3 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การกำหนดเป้าหมายและบทบาทวิสาหกิจชุมชน ซึ่งพบว่า วิสาหกิจชุมชนมีเป้าหมายและ กำหนดบทบาทของกลุ่มไว้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมายที่มุ่งสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน 2) โครงสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์กร มี 2 รูปแบบสำคัญคือ การมีความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายและมีความ ใกล้ชิด และการมีความสัมพันธ์เชิงตัวแทน และ 3) แนวทางการดำเนินการเพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการ วิสาหกิจชุมชนในการวิจัยครั้งนี้เน้นการปรับรูปแบบการประชุมปรึกษาหารือโดยมุ่งให้การปรึกษาหารือนำไปสู่

ข้อสรุปและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน การกระชับความสัมพันธ์ภายใต้แนวคิดการตักเตือนกัน และการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง (มูลนิธิบะห์)

การพัฒนาระบบการจัดการสมาชิก ผลการศึกษาสามารถแบ่งการนำเสนอออกได้เป็น 3 ประเด็นคือ 1) การพัฒนาสมาชิก โดยสร้างการรับรู้ภายในชุมชน การประชุมชี้แจงและการร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานต่างๆ 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งขึ้นอยู่กับบทบาทของสมาชิกในองค์กร ตลอดจนความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และ 3) แนวทางการยกระดับคุณภาพสมาชิก โดยการนำระบบพี่เลี้ยงมาใช้ในการขยายฐานสมาชิก การสร้างการเรียนรู้ภายในสมาชิก และการพัฒนาระบบสวัสดิการสมาชิก

การบริหารจัดการแผนพัฒนา จากการวิจัยนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ(ฮารโต) โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่ม คือ “คงคุณภาพ ขยายฐานสมาชิก รวมกลุ่มยั่งยืน” ซึ่งในประเด็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 1) ศักยภาพการดูแลสมาชิกของหัวหน้ากลุ่ม โดยประเมินจากจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อกลุ่มที่เพิ่มขึ้น และอัตราการเพิ่มขึ้นของหัวหน้ากลุ่ม 2) ความต่อเนื่องจากการจำหน่ายผลผลิตของสมาชิกให้กับกลุ่ม 3) ศักยภาพของกลุ่มในการสร้างภาพลักษณ์และการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและคู่ค้า ได้กำหนดให้มี 4 กลยุทธ์สำหรับการบริหารจัดการกลุ่ม 1) การพัฒนาศักยภาพหัวหน้ากลุ่มเพื่อการเพิ่มสมาชิก 2) การสร้างความผูกพันของสมาชิกกับกลุ่ม 3) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดการ 4) การยกระดับภาพลักษณ์และการสื่อสารองค์กร

ภาพประกอบ 8 แสดงประเด็นในการยกระดับคุณภาพวิสาหกิจชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

วิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งจะมีจุดเริ่มต้นจากเป้าหมายในการรวมกลุ่มที่ชัดเจนและเกิดจากความรู้สึก ร่วมกันของสมาชิก และนำไปสู่การออกแบบโครงสร้างองค์การที่มีความชัดเจน กำหนดบทบาทการดำเนินงาน ที่มีประสิทธิภาพ สร้างระบบในการตรวจสอบและช่องทางการสื่อสารภายในองค์กรที่มีดีและสมาชิกสามารถ เข้าถึงได้ความมั่นใจของสมาชิกต่อการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนมีปัจจัยสำคัญมาจากการเน้นย้ำถึงเจตนารมณ์ ของการทำงานกลุ่มของแกนนำ ทั้งนี้การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนมีความท้าทายด้านความสำเร็จจากความ คาดหวังของสมาชิก ซึ่งต้องการเห็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้จึง จำเป็นต้องมีการศึกษาทบทวนโครงสร้างการบริหารจัดการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ระบบและกลไกขององค์การ มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ระบบโครงสร้างองค์การที่ชัดเจนส่งผลต่อการลด ต้นทุนการดำเนินงานในหลายด้าน ตลอดจนสร้างให้เกิดกลไกในการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพผลผลิตของ กลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของคณิดา ไกรสันติ และรัสมนธ์ คำศรี (2559: 564) ที่ระบุว่า การมีการ กำหนดเป้าหมาย ทิศทาง การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามโครงสร้างการทำงาน จะนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชน และเป็นสามารถช่วยลดต้นทุนในการผลิตได้อีกด้วย ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนที่จะ ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่เป็นการดำเนินธุรกิจที่ใช้วัตถุดิบภายในชุมชนหรือการทำงานที่ชุมชนมีส่วน เกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมเป็นหลัก ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การกำหนดเป้าหมายกลุ่มที่ชัดเจนในการยกระดับ คุณภาพชีวิต คุณภาพผลผลิตที่มีในชุมชน ซึ่งเมื่อมีการดำเนินธุรกิจก็จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกใน ชุมชนจะเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสามารถขับเคลื่อนการดำเนินธุรกิจได้อย่างมั่นคง ซึ่ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของปิยะดา พิศาลบุตร (2561: 117) ที่ระบุว่า ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับสมาชิกและ สาธารณชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน และการศึกษาของชมพูนุท ศรีพงษ์ และคณะ (2559: 168-169) ที่ระบุถึงการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนที่จะประสบความสำเร็จนั้นมีปัจจัย จากแหล่งที่มาของวัตถุดิบที่นำมาใช้เช่นเดียวกันกับข้อเสนอแนะจากการศึกษาของประพันธ์พงษ์ ชินพงษ์ (2562, 98) ที่ระบุว่า การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจะต้องให้แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อที่มีต่อ ทรัพยากรภายในชุมชน ต้องไม่สร้างความขัดแย้งในชุมชนตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ทั้งนี้การที่ วิสาหกิจชุมชนนำเอาวัตถุดิบซึ่งเป็นผลผลิตที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้นั้นนอกจากจะเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมจาก สมาชิกในชุมชนแล้วยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยลดต้นทุนดำเนินการของกลุ่ม เนื่องจากสามารถลดต้นทุนในการ ขนส่ง มีความรวดเร็วและปลอดภัยซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเจษฎา นกน้อย และคณะ (2558) ที่ระบุว่า แหล่งที่มาของวัตถุดิบตลอดจนรูปแบบการขนส่ง ระบายและประเภสินค้าที่ต้องขนส่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผล ต่อต้นทุนในการดำเนินธุรกิจ

สมาชิกคือหัวใจของวิสาหกิจชุมชน ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนต้องอาศัยการมี ส่วนร่วมสมาชิก ด้วยเหตุนี้การสร้างการมีส่วนร่วม การรับรู้ช่องทางการสื่อสารภายในวิสาหกิจชุมชนจะเป็น เครื่องมือสำคัญเพื่อสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อวิสาหกิจชุมชน จากการวิจัยครั้งนี้ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชน ให้ความสำคัญกับสมาชิกมากขึ้นและนำเอาหลักการทางศาสนามาเชื่อมโยงการทำงานกลุ่มร่วมกันตลอดจน การสร้างมุมมองใหม่ในการประกอบอาชีพที่จะต้องเกิดความยั่งยืนด้วยการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งความ

เหนียวแน่นในการทำงานร่วมกันของสมาชิกจะช่วยให้อาสาสมัครกลุ่มนี้มีศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจได้อย่างมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพีระศักดิ์ วรฉัตร (2561: 301-302) ที่ระบุว่า การสร้างให้คนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็ง พัฒนาอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดรายได้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของอาสาสมัคร และทุนทางสังคม ความสัมพันธ์ การพึ่งพาอาศัย ความเกื้อกูลกันที่มีในชุมชนส่งผลให้เกิดความร่วมมือซึ่งจะเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญ

การบริหารจัดการเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญในการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้หรือดำเนินการให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกหรือกลุ่มอาสาสมัคร ให้เป็นไปตามเป้าหมายของกลุ่ม โดยเห็นว่าแนวคิดทฤษฎีการบริหารของ เฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol) ที่จัดว่าเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาองค์กรทุกระดับ เพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จ การศึกษาโครงสร้างองค์การของอาสาสมัครพัฒนาคุณภาพทุเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (ธารโต) ซึ่งมีแนวคิดในการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัคร โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยเหลือสมาชิกของกลุ่ม ชุมชนโดยการให้คำปรึกษา สนับสนุนชุมชน ด้วยการดึงความเป็นตัวตนของชุมชน วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน เอกลักษณ์ชุมชน และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่มาสร้างความโดดเด่น โดยเฉพาะทุเรียนของจังหวัดยะลา พบว่าการบริหารจัดการในเรื่องโครงสร้างองค์การยังขาดการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน โดยแกนนำหรือผู้นำกลุ่มจะเป็นผู้จัดการจัดการเองเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งยังไม่มีมีการแบ่งโครงสร้างที่ชัดเจน หลังจากการลงพื้นที่ของทีมนักวิจัย ได้มีการเสนอแนะเรื่องการบริหารจัดการโครงสร้างเพื่อกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจนให้กับสมาชิก สอดคล้องกับ เอกชัย เอี่ยมสกุล (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการอาสาสมัคร : กรณีศึกษาอาสาสมัครชุมชนนมเปलगริมคลองหนองบัว จังหวัดจันทบุรีพบว่า ด้านการจัดการองค์การ ชุมชนมีประธานและคณะกรรมการ ตามโครงสร้างประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ด้านการบริหาร ด้านการจัดการความรู้ ด้านการบริหารสมาชิกและสวัสดิการด้านการตลาด และสอดคล้องกับจิราภรณ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์และพจนา จันทรภาส (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารจัดการ ในการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่ากระบวนการบริหารจัดการด้านการจัดการองค์การ อยู่ในระดับมาก โดยมีการตรวจสอบการนำแผนงานไปใช้ดำเนินการให้มีการจัดกิจกรรมตามแผนงานและให้พนักงานมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานและนำผลมาปรับปรุงการปฏิบัติงานการบริหารจัดการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของอาสาสมัคร ซึ่งครอบคลุมไปยังการบริหารจัดการสมาชิกของกลุ่มที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีกฎระเบียบให้เป็นแนวปฏิบัติและสร้างการรับรู้ให้กับสมาชิก การทำงานจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยสมาชิกของกลุ่มหรือทีมงาน เพื่อร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของกลุ่ม กลุ่มอาสาสมัครที่มีประสิทธิภาพจะมีลักษณะที่โดดเด่นและสมาชิกทุกคนจะมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จ มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือกันและมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน การบริหารจัดการสมาชิกกลุ่มอาสาสมัคร จะประกอบไปด้วย คน ความรู้ ความสามารถ ภูมิปัญญาของชุมชนและเครือข่ายอันจะนำไปสู่ระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและขยายผลสู่การเกิดเครือข่ายความร่วมมือ สอดคล้องกับ ทักษญา สง่าโยธิน (2560) ได้ศึกษา ปัจจัยแห่งความสำเร็จของอาสาสมัคร พบว่า สมาชิก มีความเข้าใจเป้าหมายร่วมกัน ให้ความร่วมมือกับส่วนรวม และมีคุณธรรม 5 ประการ

ได้แก่ ชื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบร่วมกัน เห็นอกเห็นใจ และไว้วางใจกัน และผู้นำหรือแกนนำมีความเข้มแข็ง ชื่อสัตย์ เสียสละ สนใจใฝ่เรียนรู้ สื่อสารกับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ให้กำลังใจสมาชิกและผู้ร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ และการศึกษาของกับ สหฺสา พลนิต และพะยอม วงศ์สารศรี (2554) ซึ่งศึกษาแนวทางการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่ความยั่งยืน พบว่าแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืนนั้นต้องได้รับความร่วมมือจากภาคีพัฒนา ภายในชุมชนต้องมีการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อกำหนดแนวทางและกิจกรรมของกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดตั้งกองทุนสำหรับวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด
2. ควรมีการวิจัยพัฒนาชุดฝึกอบรมหรือระบบการโค้ชสำหรับแกนนำวิสาหกิจชุมชนในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน
3. ควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนาศักยภาพของยุวเกษตรกร เกษตรกรรุ่นใหม่ในการดำเนินธุรกิจในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน

บรรณานุกรม

- กองดัชนีเศรษฐกิจการค้า กลุ่มดัชนีสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ : 2563. บทวิเคราะห์การส่งออกทุเรียนไทย. จากเว็บไซต์ <https://www.tpsocmoc.go.th/th/node/10771>
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์ .2563 จากเว็บไซต์ <https://www.prachachat.net/economy/news-480711>
- คณิดา ไกรสันติและรสมนต์ คำศรี. 2559. แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสุชาวดี ตำบลปรัก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 7. 23 มิถุนายน 2559.มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่. 554-566.
- ปิยะดา พิศาลบุตร. (2561). กลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม. 8(1) 105-120
- ชมพูนุช ศรีพงษ์, วัลย์ลดา พรหมเวียง, ปิยะดา มณีนิล และ สัสดี กำแพงดี. 2559. รายงานวิจัย การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านทหารกองทัพอากาศที่ 4 กองทัพบกไทย ในจังหวัดชายแดนภาคใต้. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
- ประพันธ์พงษ์ ชินพงษ์. (2562). รูปแบบศักยภาพวิสาหกิจชุมชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวโฮมสเตย์. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี. 13(2), 83-100
- เจษฎา นกน้อย, สัญชัย ลั้งแท้กุล, สาทินี สุวิทย์พันธุ์วงศ์, กัญญาภัทร บุญมิตร และพีชา รัตนศรี. 2558. การวิเคราะห์กิจกรรมหลักในห่วงโซ่คุณค่าของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว กรณีศึกษาผู้ประกอบการสินค้าประเภทผ้าในจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา. วารสารการจัดการสมัยใหม่. 13(2) 1-12
- พีระศักดิ์ วรรณธร. (2561) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุรินทร์. วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 10(2) 285-310
- เอกชัย เอี่ยมสกุล. (2559). การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนขนมแปกกรมคลองหนองบัว จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิราภรณ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์และพจนา จันทระภาส. (2558). การปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารจัดการ. ทัศนศึกษา ส่งไยอิน. (2560). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน. วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพา
- สหสา พลนิต และพยอม วงศ์สารศรี. (2554). แนวทางการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่ความยั่งยืน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. 39-50

วารสาร อัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี หลักเกณฑ์และคำชี้แจงสำหรับการเขียนบทความวิชาการ หรือ บทความวิจัย

วารสาร อัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ และ นักศึกษาได้เผยแพร่ผลงานทางวิชาการแก่สาธารณชน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มพูนองค์ความรู้ และแนวปฏิบัติ อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ทางกองบรรณาธิการวารสาร อัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี จึงได้กำหนด ระเบียบการตีพิมพ์บทความดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1 บทความที่มีความประสงค์จะลงตีพิมพ์ในวารสาร อัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ต้อง เป็นบทความใหม่ ไม่คัดลอกจากบทความอื่นๆ และเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารอื่นมาก่อน

ข้อที่ 2 ประเภทบทความวิชาการและบทความวิจัย ในส่วนบทความวิจัยนั้น ผู้ที่มีความประสงค์จะลงตีพิมพ์ใน วารสาร อัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี บทความนั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา

ข้อที่ 3 บทความดังกล่าวต้องชี้แจงให้กับกองบรรณาธิการวารสาร อัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี เพื่อพิจารณา สรรหาผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินบทความ

ข้อที่ 4 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ ต้องมีสาขาชำนาญการที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อบทความที่จะลงตีพิมพ์ใน วารสาร อัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

ข้อที่ 5 การประเมินบทความวิชาการต้องประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิตั้งน้อยหนึ่งท่าน และต้องมีคุณวุฒิใน ระดับปริญญาเอก หรือเทียบเท่า หรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไปในสาขาชำนาญการ นั้น หรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านวิชาการการศึกษาหรือการทำวิจัย ซึ่งเป็นที่ยอมรับ ในสังคมการศึกษา

ข้อที่ 6 ทศนะและข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏในวารสาร อัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ถือเป็น ความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนแต่ละท่าน ทางกองบรรณาธิการเปิดเสรีด้านความคิด และไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบ ของกองบรรณาธิการ

การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ หรือบทความวิจัย ในวารสาร อัล-นूर บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

1. วารสาร อัล-นूर เป็นวารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ได้จัดพิมพ์ ปีละ 2 ฉบับ
2. บทความที่จะลงตีพิมพ์ในวารสาร อัล-นूर จะต้องจัดส่งในรูปแบบไฟล์ และสำเนา ตามที่อยู่ดังนี้
กองบรรณาธิการวารสาร อัล-นूर
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
135/8 ม. 3 ต. เขาทูม อ. เมือง จ. ปัตตานี
94160 / ตู้ปณ. 142 อ.เมือง จ.ยะลา 95000
โทร: 073-418610-4 ต่อ 124 แฟกซ์: 073-418615-16
3. บทความวิชาการสามารถเขียนได้ในภาษา มลายู (รูมี/ยาวี), อาหรับ, อังกฤษ, หรือ ภาษาไทย และ บทความต้อง ไม่เกิน 12 หน้า
4. แต่ละบทความต้องมี บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อต้องมีจำนวนคำ ประมาณ 200-250 คำ
5. บทความภาษามลายู ต้องยึดหลักตามพจนานุกรมภาษามลายู ที่ได้รับรองและยอมรับจากสถาบันศูนย์ภาษาประเทศ มาเลเซีย
6. บทความดังกล่าวต้องเป็นบทความใหม่ ไม่คัดลอกจากบทความอื่นๆ และเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารอื่นมา ก่อน
7. การเขียนบทความต้องคำนึงถึงรูปแบบดังนี้
 - 7.1 บทความภาษาไทย พิมพ์ด้วยอักษร TH Sarabun AS ขนาด 16
 - 7.2 บทความภาษาอาหรับ พิมพ์ด้วยอักษร Arabic Traditional ขนาด 16

7.3 บทความภาษามลายูยาวี	พิมพ์ด้วยอักษร Adnan Jawi Traditional	ขนาด 16
7.4 บทความภาษามลายูรูมี	พิมพ์ด้วยอักษร TH Niramit AS	ขนาด 16
7.5 บทความภาษาอังกฤษ	พิมพ์ด้วยอักษร TH Niramit AS	ขนาด 16

8. ใช้ฟรอนท์ Arial Narrow Transliteration สำหรับชื่อและศัพท์ที่เป็นภาษาอาหรับ ที่เขียนด้วยอักษร รูมี ตามที่บัณฑิตวิทยาลัยได้ใช้ หากบทความนั้นได้เขียนด้วยภาษาไทย มลายูรูมี และ ภาษาอังกฤษ

รายละเอียดอื่นๆ

1. ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่สำคัญ และต้องแยกออกจากเนื้อเรื่องหน้าละรายการ
2. ในส่วนของเอกสารอ้างอิงให้ใช้คำว่า บรรณานุกรม
3. สำหรับชื่อหนังสือให้ใช้เป็นตัวหนา (B)
4. ในส่วนของอายะฮ์อัลกุรอานให้ใส่วงเล็บปิด-เปิด ﴿.....﴾ และสำหรับอายะฮ์อัลกุรอานที่มากกว่าหนึ่งบรรทัดให้จัดอยู่ในแนวเดียวกัน
5. ในส่วนของฮาดิษให้ใส่เครื่องหมายคำพูด "....." และสำหรับอัลฮาดิษที่มากกว่าหนึ่งบรรทัดให้จัดอยู่ในแนวเดียวกัน
6. ในส่วนของคำพูดบรรดาอุลามอาหรือนักวิชาการไม่ต้องใส่เครื่องหมายใดๆ
7. ให้จัดลำดับบรรณานุกรมเป็นไปตามลำดับภาษาของบทความนั้นๆ
8. ให้ใช้อ้างอิงอายะฮ์อัลกุรอานดังนี้ อัลบะเกาะเราะห์, 2:200
9. ใช้คำว่าบันทึกโดย แทนคำว่ารายงานโดย ตัวอย่าง (บันทึกโดย อัล-บุคอรี เลขที่:213)
10. และการเรียงลำดับในการอ้างอิงหนังสือดังนี้ ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. ชื่อหนังสือ. ชื่อผู้แปล. สถานที่พิมพ์. สำนักพิมพ์.
11. ให้ใส่วุฒิการศึกษาเจ้าของบทความ ที่ปรึกษา ที่ปรึกษาร่วมสำหรับในส่วนของบทความวิจัย ใน Foot Note ทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ตัวอย่างเช่น

อับดุลอาซิส แวนาแว* และ มุฮัมมัดซากี เจ๊ะหะ**

*นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาชะรีอะฮ์ (กฎหมายอิสลาม) คณะอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

**ดร. (หลักนิติศาสตร์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำสาขาวิชาชะรีอะฮ์ คณะอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

*Abdulaziz waenawae, & **Muhammadzakee Cheha

**Graduate Student, Department of Shariah, Faculty of Islamic Studies, Yala Islamic University.

** Asst. Prof. Ph.D. (in Law) อาจารย์ประจำสาขาวิชาชะรีอะฮ์ คณะอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

บทความทั่วไปและบทความวิจัย

- 1.ชื่อเรื่อง
- 2.ผู้แต่ง
- 3.บทคัดย่อ
- 4.คำสำคัญ
- 5.บทนำ
- 6.เนื้อหา (วิธีดำเนินการวิจัยสำหรับบทความวิจัย)
- 7.บทสรุป (สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยสำหรับบทความวิจัย)
- 8.บรรณานุกรม

บทวิพากษ์หนังสือ/Book Review

- 1.หัวข้อที่วิพากษ์
- 2.ชื่อผู้วิพากษ์ หรือผู้ร่วมวิพากษ์ (ถ้ามี)
- 3.เนื้อหาการวิพากษ์หนังสือ
- 4.ข้อมูลทางบรรณานุกรม

การอ้างอิงในบทความ มีดังนี้

1.ตัวอย่างการอ้างอิงอัลกุรอ่านในบทความ:

﴿อายะฮ์ อัลกุรอ่าน.....﴾

(อัล-บะเกาะเราะห์, 73: 20).

2.ตัวอย่างการอ้างหะดีษในบทความ:

“บทหะดีษ.....”

(บันทึกโดย อัล-บุคอรี , หะดีษเลขที่: 2585)

2.ตัวอย่างการเขียนบรรณานุกรม:

Ibn Qudamah, ^cAbdullah bin Ahmad. (1994). *al-Mughni*. Beirut: Dar al-Fikr.

Ahmad Fathy. (2001). *Ulama Besar Dari Patani*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.

Mohd. Lazim Lawee. (2004). *Penyelewengan Jemaah Al-Arqam dan Usaha Pemurniannya*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.

นิเลาะ แวอุเซ็ง และคณะ. (2550). *การจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*.

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

